

HOTĂRÂREA TRIBUNALULUI (camera a doua)

3 martie 2011 *

În cauza T-110/07,

Siemens AG, cu sediul în Berlin (Germania) și în München (Germania), reprezentată inițial de I. Brinker, de T. Loest și de C. Steinle, ulterior de I. Brinker și de C. Steinle, avocați,

reclamantă,

împotriva

Comisiei Europene, reprezentată inițial de domnii F. Arbault și O. Weber, ulterior de domnii X. Lewis și R. Sauer, iar în final de domnul R. Sauer și de doamna A. Antoniadis, în calitate de agenți,

pârâtă,

* Limba de procedură: germana.

având ca obiect, cu titlu principal, o cerere de anulare în parte a Deciziei C(2006) 6762 final a Comisiei din 24 ianuarie 2007 privind o procedură în temeiul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38.899 – Instalații de comutație cu izolație în gaz), precum și, cu titlu subsidiar, o cerere de reducere a amenzii aplicate reclamantei,

TRIBUNALUL (Camera a doua),

compus din doamnele I. Pelikánová (raportor), președinte, K. Jürimäe și domnul S. Soldevila Frago, judecători,

grefier: doamna K. Andová, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 16 decembrie 2009,

pronunță prezenta

Hotărâre

Istoricul cauzei

- ¹ Reclamanta, Siemens AG, este o societate cotate la bursă care își desfășoară activitatea în domeniile ingineriei electrice și ingineriei electronice. Aceasta are sediul la Berlin (Germania) și la München (Germania).

- 2 Instalațiile de comutație cu izolație în gaz (denumite în continuare „GIS”) sunt utilizate pentru a controla fluxul energetic din rețelele electrice. Aceste instalații sunt echipamente electrice grele, folosite drept componente majore pentru substațiile electrice la cheie. Substațiile sunt centrale electrice auxiliare care transformă curentul electric. În plus față de transformator, elementele constitutive ale substațiilor sunt sistemul de control, relele, bateriile, încărcătoarele și instalația de comutație. Funcția unei instalații de comutație constă în protejarea transformatorului de o suprasarcină și/sau izolarea circuitului și a unui transformator care nu funcționează corect.
- 3 Instalațiile de comutație pot fi cu izolație în gaz, cu izolație în aer sau cu izolație hibridă, atunci când îmbină cele două tehnici precedente. GIS sunt vândute în întreaga lume ca părți integrante ale unor substații electrice la cheie sau ca piese detașate înainte de a fi integrate în asemenea substații. Acestea reprezintă aproximativ între 30 % și 60 % din prețul total al substațiilor.
- 4 La 3 martie 2004, ABB Ltd a semnalat Comisiei existența unor practici anticoncurențiale în sectorul GIS și a formulat o cerere orală de imunitate la amenzi, în conformitate cu Comunicarea Comisiei din 19 februarie 2002 privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea privind cooperarea”).
- 5 Practicile denunțate de ABB au constat într-o coordonare la nivel mondial a vânzării proiectelor GIS care presupunea o împărțire a piețelor, atribuirea de cote și menținerea cotelor de piață respective, repartizarea proiectelor GIS unor producători desemnați în acest scop și manipularea procedurii cererilor de ofertă (trucarea ofertelor) pentru atribuirea contractelor acestor producători, stabilirea prețurilor prin înțelegeri complexe privind proiectele GIS care nu fuseseră repartizate, rezilierea contractelor de

licență cu societățile care nu erau membre ale înțelegerii și schimbul de informații sensibile referitoare la piață.

- 6 Cererea orală de imunitate la amenzi formulată de ABB a fost completată cu observații orale și cu mijloace de probă scrise. La 25 aprilie 2004, Comisia a acordat ABB imunitate condiționată.
- 7 Pe baza declarațiilor date de ABB, Comisia a inițiat o investigație și a desfășurat, la 11 mai și la 12 mai 2004, inspecții în incintele Areva T&D SA, ale Siemens AG, ale grupului VA Tech, ale Hitachi Ltd și ale Japan AE Power Systems Corp (denumită în continuare „JAEPS”).
- 8 La 20 aprilie 2006, Comisia a adoptat o comunicare privind obiecțiunile, care a fost notificată către 20 de societăți, printre care și Siemens.
- 9 Comisia a efectuat o audiere la 18 și la 19 iulie 2006.
- 10 La 24 ianuarie 2007, Comisia a adoptat Decizia C(2006) 6762 final privind o procedură în temeiul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38.899 – Instalații de comutație cu izolație în gaz) (denumită în continuare „decizia atacată”). Aceasta a fost notificată Siemens la 8 februarie 2007.
- 11 În afară de Siemens, decizia atacată a fost adresată ABB, Alstom, SA, Areva SA, Areva T&D AG, Areva T&D Holding SA și Areva T&D SA, Fuji Electric Holdings Co., Ltd și Fuji Electric Systems Co., Ltd (denumite în continuare, împreună, „Fuji”), Hitachi

Ltd și Hitachi Europe Ltd (denumite în continuare, împreună, „Hitachi”), JAEPS, Mitsubishi Electric System Corp. (denumită în continuare „Melco”), Nuova Magrini Galileo SpA, Schneider Electric SA, Siemens AG Österreich, Siemens Transmission & Distribution Ltd (denumită în continuare „Reyrolle”), Siemens Transmission & Distribution SA, Toshiba Corp. și VA Tech Transmission & Distribution GmbH & Co. KEG.

- 12 În considerentele (113)-(123) ale deciziei atacate, Comisia a arătat că diferitele întreprinderi care au participat la înțelegere coordonaseră repartizarea proiectelor GIS la scară mondială, cu excepția anumitor piețe, potrivit regulilor convenite, în special în scopul menținerii unor cote care să reflecte într-o largă măsură cotele lor de piață istorice estimate. Comisia a precizat că repartizarea proiectelor GIS fusese efectuată pe baza unei cote asociate „japoneze” și a unei cote asociate „europene”, care ulterior trebuiau alocate între producătorii japonezi și producătorii europeni. Un acord semnat la Viena la 15 aprilie 1988 (denumit în continuare „Acordul GQ”) stabilea normele ce permiteau atribuirea proiectelor GIS fie producătorilor japonezi, fie producătorilor europeni și includerea valorii lor în cota corespunzătoare.
- 13 Pe de altă parte, în considerentele (124)-(132) ale deciziei atacate, Comisia a precizat că diferitele întreprinderi care au participat la înțelegere încheiaseră o înțelegere nescrisă (denumită în continuare „înțelegerea comună”), în temeiul căreia proiectele GIS în Japonia, pe de o parte, și cele în țările membrilor europeni ai înțelegerii, pe de altă parte, desemnate împreună drept „țări de origine” ale proiectelor GIS, erau rezervate membrilor japonezi și, respectiv, membrilor europeni ai cartelului. Proiectele GIS în „țările de origine” nu făceau obiectul schimburilor de informații dintre cele două grupuri și nu erau incluse în cotele respective. Acordul GQ conținea deopotrivă norme privind schimbul de informații necesare funcționării cartelului între cele două grupuri de producători, funcționare care era asigurată în special de secretarii celor două grupuri, manipularea cererilor de ofertă vizate și stabilirea prețurilor pentru proiectele GIS care nu puteau fi atribuite. Potrivit textului anexei 2, Acordul GQ se aplica la scară mondială, cu excepția Statelor Unite, a Canadei, a Japoniei și a 17

țări din Europa Occidentală. În plus, în temeiul înțelegerii comune, proiectele GIS în țările europene diferite de „țările de origine” erau deopotrivă rezervate grupului european, iar producătorii japonezi se angajau să nu depună oferte pentru proiecte GIS în Europa.

- 14 În opinia Comisiei, împărțirea proiectelor GIS între producătorii europeni era reglementată de un acord semnat tot la Viena la 15 aprilie 1988, intitulat „E-Group Operation Agreement for GQ-Agreement” (Acordul grupului E pentru punerea în aplicare a Acordului GQ) (denumit în continuare „Acordul EQ”). Comisia a arătat că atribuirea proiectelor GIS în Europa se realiza potrivit aceluiași norme și proceduri precum cele care reglementau atribuirea proiectelor GIS în alte țări. În special, proiectele GIS în Europa trebuiau deopotrivă să fie notificate, înregistrate, atribuite, aranjate sau să fi primit, de asemenea, un nivel de preț minim.
- 15 În considerentul (142) al deciziei atacate, Comisia a constatat că în Acordul GQ și în Acordul EQ, precum și în vederea organizării și a funcționării înțelegerii diferiții membri ai înțelegerii erau identificați printr-un cod compus din cifre pentru membrii europeni și din litere pentru membrii japonezi. Începând cu luna iulie 2002, codurile inițiale au fost înlocuite cu numere.
- 16 La articolul 1 litera (o) din decizia atacată, Comisia a constatat că Siemens a participat la încălcarea de la 15 aprilie 1988 până la 1 septembrie 1999 și de la 26 martie 2002 până la 11 mai 2004.

- 17 Pentru încălcarea prevăzută la articolul 1 din decizia atacată, prin articolul 2 litera (m) din decizia atacată, s-a aplicat Siemens o amendă în cuantum de 396 562 500 de euro.

Procedura și concluziile părților

- 18 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 16 aprilie 2007, Siemens a introdus prezenta acțiune.
- 19 Pe baza raportului judecătorului raportor, Tribunalul (Camera a doua) a decis deschiderea procedurii orale.
- 20 În cadrul măsurilor de organizare a procedurii prevăzute la articolul 64 din Regulamentul de procedură al Tribunalului, părților li s-a solicitat să răspundă la întrebările scrise adresate de Tribunal. Părțile au răspuns la această cerere în termenele prevăzute.
- 21 Pledoariile părților și răspunsurile acestora la întrebările orale adresate de Tribunal au fost ascultate în ședința din 16 decembrie 2009.
- 22 Siemens solicită Tribunalului:

— anularea deciziei atacate în măsura în care o privește;

— cu titlu subsidiar, reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

²³ Comisia solicită Tribunalului:

— respingerea acțiunii;

— obligarea Siemens la plata cheltuielilor de judecată.

În drept

²⁴ În susținerea acțiunii în anulare, Siemens invocă trei motive. Primul motiv este întemeiat pe o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (denumit în continuare „Acordul privind SEE”). Al doilea motiv este întemeiat pe o încălcare a articolului 25 din Regulamentul nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 [CE] și 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269). Al treilea motiv este întemeiat pe erori de drept în stabilirea cuantumului amenzii.

I — Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE și a articolului 53 alineatul (1) din Acordul privind SEE

- ²⁵ Primul motiv cuprinde două aspecte. În cadrul primului aspect, Siemens invocă o „descriere insuficientă a încălcărilor imputate”. În cadrul celui de al doilea aspect, aceasta invocă o „analiză incorectă a pretinselor acorduri și a efectelor acestora pe piața comună”.

A — Cu privire la primul aspect al primului motiv, întemeiat pe o „descriere insuficientă a încălcărilor imputate”

1. Argumentele părților

- ²⁶ Siemens susține că încălcarea care îi este imputată nu a fost descrisă exact și nu a fost dovedită suficient de Comisie. În esență, Siemens susține că, în primul rând, Comisia nu a dovedit caracterul unic și continuu al comportamentelor imputate, în al doilea rând, că nu a descris efectele concrete ale înțelegerii pe piața comună și, în al treilea rând, că nu a dovedit intenția sa generală de a participa în două rânduri la aceeași încălcare.
- ²⁷ Comisia arată că acest motiv ar trebui respins ca insuficient susținut. Pe de altă parte, Comisia arată că afirmațiile Siemens nu sunt fondate.

2. Aprecierea Tribunalului

28 Se impune constatarea că primul aspect al primului motiv conține numai critici care fie au fost formulate și în alte părți ale cererii introductive, fie trebuie examinate deopotrivă în cadrul analizei altor motive invocate de Siemens referitoare tot la articolul 1 din decizia atacată, în care se constată încălcarea imputată. Astfel, critica referitoare la lipsa dovedirii caracterului unic și continuu al comportamentelor imputate este invocată tot în cadrul celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, iar critica referitoare la voința generală a Siemens de a participa la această încălcare trebuie analizată deopotrivă în acest context. De asemenea, critica referitoare la lipsa descrierii efectelor concrete ale înțelegerii pe piața comună este invocată, într-un mod mai detaliat, tot în cadrul celui de al doilea aspect al primului motiv. Reiese, așadar, că acest aspect nu are un caracter autonom.

29 Prin urmare, nu este necesară pronunțarea asupra primului aspect al primului motiv.

B — Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, întemeiat pe o „analiză incorectă a pretinzelor acorduri și a efectelor acestora pe piața comună”

30 În cadrul celui de al doilea aspect al primului motiv, Siemens formulează trei critici întemeiate pe lipsa unei înțelegeri care a produs efecte în cadrul SEE, pe lipsa unei împărțiri geografice a piețelor între producătorii japonezi și producătorii europeni și, respectiv, pe lipsa unei protecții a „țărilor de origine”.

- 31 Aceste trei critici sunt strâns legate între ele. Astfel, pe de o parte, a doua și a treia critică se raportează la constatările Comisiei, care, dacă se presupune că sunt confirmate, demonstrează existența unei înțelegeri care a avut efect în cadrul SEE, chestiune ce face obiectul primei critici. Pe de altă parte, cele trei critici sunt deopotrivă conexe în măsura în care privesc aceleași elemente de probă invocate de Comisie. Prin urmare, se impune analizarea lor împreună.

1. Argumentele părților

- 32 Siemens susține că, în ceea ce privește prima etapă a participării sale, care corespunde perioadei 1988-1999, încălcarea ce îi este imputată nu este suficient dovedită în decizia atacată. În mod specific, Comisia ar fi considerat eronat că Acordul GQ și Acordul EQ atestă o încălcare care a determinat efecte în cadrul SEE, deși SEE ar fi fost exclus în mod expres din domeniul de aplicare al acestor acorduri. O asemenea încălcare nu ar fi dovedită nici prin intermediul altor elemente de probă invocate de Comisie.
- 33 Siemens consideră că, în această privință, Comisia nu a dovedit că producătorii europeni și japonezi decisese prin intermediul înțelegerii comune să nu intervină pe piețele țărilor fiecăruia dintre aceștia. O asemenea împărțire geografică a piețelor nu ar fi dovedită nici prin excluderea expresă din domeniul de aplicare al Acordului GQ a unui număr de 17 state europene, nici prin pretinsa excludere a proiectelor GIS în Europa din cota globală, nici chiar prin declarațiile date de Hitachi sau de Fuji, care au fost invocate de Comisie. În schimb, faptul că participanții la Acordul GQ s-au abținut să comercializeze produsele lor pe anumite piețe europene s-ar datora exclusiv unor obstacole tehnice și economice în calea accesului la aceste piețe.

34 Siemens contestă atât existența unei împărțiri geografice a piețelor europene conform principiului „țărilor de origine” sau a „piețelor naționale”, cât și participarea sa la preținse „înțelegeri prealabile în Europa”, invocate de Comisie pentru a-și întemeia teza unei împărțiri a piețelor în cadrul SEE. Dovezile prezentate de Comisie cu privire la acest aspect ar fi insuficiente. În sfârșit, lipsa unor activități ale anumitor producători pe anumite piețe naționale s-ar explica altfel decât prin existența unei înțelegeri ilicite.

35 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

2. Aprecierea Tribunalului

36 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în înscrisurile sale, Siemens admite expres faptele, astfel cum sunt prezentate în decizia atacată, referitoare la a doua etapă a participării sale la încălcare, care corespunde perioadei 2002-2004. Primul motiv invocat de Siemens privește, așadar, numai prima etapă a participării sale la încălcare, care corespunde perioadei 1988-1999. Prin urmare, elementele de probă pe care Comisia se întemeiază trebuie examinate în cadrul aspectului de față al primului motiv numai în măsura în care se raportează la această din urmă perioadă sau în măsura în care permit să se tragă concluzii cu privire la această din urmă perioadă.

37 Cu privire la acest aspect, se impune respingerea argumentului Comisiei potrivit căruia ar fi legitim să se proiecteze observațiile referitoare la perioada 2002-2004 la perioada anterioară deoarece este vorba despre o singură și aceeași încălcare. Astfel, fără a fi necesară în acest stadiu pronunțarea cu privire la existența unei încălcări

unice care să cuprindă cele două perioade în care Siemens a participat la înțelegere, trebuie să se aprecieze, de la caz la caz, în ce măsură unele elemente de probă care se raportează la o perioadă specifică a încălcării pot furniza indicii valabile și în privința primei etape a participării sale la încălcare.

38 Pe de altă parte, teza Comisiei potrivit căreia Siemens se limitează să conteste impactul înțelegerii asupra concurenței în SEE, în timp ce, în decizia atacată, îi impută faptul că încheierea unei înțelegeri al cărei scop era de a denatura concurența în cadrul pieței comune, nu poate determina limitarea examinării faptelor imputate Siemens. Astfel, din întreaga argumentație dezvoltată de Siemens în înscrisurile sale reiese că aceasta contestă nu numai că înțelegerea imputată a avut efecte în cadrul pieței comune și al SEE (cu excepția Liechtensteinului și a Islandei), ci și că a avut drept obiectiv denaturarea concurenței în cadrul pieței comune și al SEE.

39 Așadar, părțile sunt în dezacord, în esență, asupra aspectului dacă, în privința perioadei 1988-1999, Comisia a dovedit existența unei înțelegeri care putea avea efecte în cadrul pieței comune și al SEE.

40 Este necesar, așadar, să se stabilească dacă Acordul GQ și Acordul EQ, în calitate de mijloace de probă scrise, dovedesc existența unei înțelegeri care a avut efecte în cadrul pieței comune și al SEE. Cu privire la acest aspect, nu este necesară operarea unei distincții între cele două alternative prevăzute la articolul 81 alineatul (1) CE. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, pentru a aprecia dacă o practică concertată este interzisă prin articolul 81 alineatul (1) CE, luarea în considerare a efectelor sale concrete este inutilă atunci când se dovedește că aceasta are ca obiect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței în cadrul pieței comune (a se vedea Hotărârea Curtii din 4 iunie 2009, T-Mobile Netherlands și alții/Comisia, C-8/08, Rep.,

p. I-4529, punctul 29 și jurisprudența citată). Jurisprudența citată anterior este aplicabilă, prin analogie, articolului 53 alineatul (1) din Acordul privind SEE.

- 41 În cazul unui răspuns negativ, în continuare va fi necesar să se stabilească dacă înțelegerea comună invocată de Comisie este dovedită suficient printr-un ansamblu de alte elemente.
- 42 Cu toate acestea, înainte de a recurge la aceste verificări, trebuie amintite normele aplicabile în materia sarcinii probei, întrucât părțile sunt în dezacord și cu privire la acest aspect.

a) Cu privire la sarcina probei

- 43 Trebuie amintită mai întâi obligația Comisiei de a dovedi încălcările articolului 81 alineatul (1) CE pe care le constată și de a stabili elementele de probă adecvate în vederea demonstrării, corespunzător cerințelor legale, a existenței faptelor constitutive ale unei încălcări (Hotărârea Curții din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia, C-185/95 P, Rec., p. I-8417, punctul 58, și Hotărârea Curții din 8 iulie 1999, Comisia/Anic Participazioni, C-49/92 P, Rec., p. I-4125, punctul 86).
- 44 În acest context, orice dubiu al instanței trebuie interpretat în favoarea întreprinderii căreia îi este adresată decizia de constatare a unei încălcări. Prin urmare, instanța nu poate concluziona în sensul dovedirii, de către Comisie, a existenței încălcării în cauză la un standard juridic corespunzător dacă există încă un dubiu cu privire la acest aspect, în special în cadrul unei acțiuni în anularea unei decizii de aplicare a unei amenzi (Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Dresdner Bank și

alții/Comisia, T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP și T-61/02 OP, Rec., p. II-3567, punctul 60).

⁴⁵ Astfel, în această ultimă situație, este necesar să se țină cont de principiul prezumției de nevinovăție, astfel cum rezultă în special din cuprinsul articolului 6 paragraful 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), care se numără printre drepturile fundamentale care, potrivit jurisprudenței Curții, reafirmată, de altfel, la articolul 6 alineatul (2) UE, constituie principii generale ale dreptului comunitar. În considerarea naturii încălcărilor în cauză, precum și a naturii și a gradului de severitate ale sancțiunilor aferente acestora, principiul prezumției de nevinovăție se aplică în special procedurilor referitoare la încălcările normelor de concurență aplicabile întreprinderilor, care pot conduce la aplicarea unor amenzi sau a unor penalități cu titlu cominatoriu (a se vedea în acest sens Hotărârile Curții din 8 iulie 1999, Hüls/Comisia, C-199/92 P, Rec., p. I-4287, punctele 149 și 150, și Montecatini/Comisia, C-235/92 P, Rec., p. I-4539, punctele 175 și 176).

⁴⁶ Astfel, Comisia trebuie să furnizeze dovezi precise și concordante pentru a dovedi existența încălcării (Hotărârea Dresdner Bank și alții/Comisia, punctul 44 de mai sus, punctul 62) și pentru a avea convingerea fermă că pretensele încălcări constituie restrângeri sensibile ale concurenței, în sensul articolului 81 alineatul (1) CE (Hotărârea Tribunalului din 21 ianuarie 1999, Riviera Auto Service și alții/Comisia, T-185/96, T-189/96 și T-190/96, Rec., p. II-93, punctul 47).

⁴⁷ Cu toate acestea, trebuie subliniat că nu trebuie să răspundă obligatoriu acestor criterii în raport cu fiecare element al încălcării fiecare dintre dovezile furnizate de Comisie. Este suficient ca seria de indicii invocată de instituție, apreciată în mod global, să răspundă acestei cerințe (a se vedea Hotărârea Dresdner Bank și alții/Comisia, punctul 44 de mai sus, punctul 63 și jurisprudența citată).

48 În plus, având în vedere caracterul notoriu al interdicției acordurilor anticoncurențiale și clandestinitatea în care acestea sunt puse, așadar, în aplicare, Comisiei nu i se poate solicita să furnizeze înscrisuri care să ateste explicit un contact între operatorii în cauză. Elementele fragmentare și dispersate de care ar putea dispune Comisia ar trebui, în orice ipoteză, să poată fi completate prin deducții care să permită reconstituirea împrejurărilor pertinente. Existența unei practici sau a unui acord anticoncurențial poate fi, așadar, dedusă dintr-un anumit număr de coincidențe și de indicii care, analizate împreună, pot constitui, în lipsa unei alte explicații coerente, dovada unei încălcări a normelor de concurență (Hotărârea Dresdner Bank și alții/Comisia, punctul 44 de mai sus, punctele 64 și 65, și Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctele 55-57).

49 Cu toate acestea, atunci când Comisia se întemeiază numai pe conduita întreprinderilor în cauză pe piață pentru a concluziona cu privire la existența unei încălcări, acestora din urmă le este suficient să demonstreze existența unor împrejurări care să pună într-o lumină diferită faptele stabilite de Comisie și care să permită astfel substituirea unei alte explicații plauzibile a faptelor cu cea reținută de Comisie pentru a concluziona în sensul existenței unei încălcări a normelor de concurență (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, JFE Engineering/Comisia, T-67/00, T-68/00, T-71/00 și T-78/00, Rec., p. I-2501, punctul 186 și jurisprudența citată).

50 În ceea ce privește mijloacele de probă care pot fi invocate pentru a dovedi încălcarea articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE, trebuie observat că principiul care prevalează în dreptul comunitar este cel al liberei administrări a probelor (Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, Dalmine/Comisia, T-50/00, Rec., p. II-2395, punctul 72). În mod specific, nicio dispoziție și niciun principiu general de drept comunitar nu interzic Comisiei să invoce împotriva unei întreprinderi declarații ale altor întreprinderi incriminate. În cazul inexistenței unei asemenea situații, sarcina probei comportamentelor contrare articolelor 81 CE și 82 CE, care revine Comisiei,

ar fi nesustenabilă și incompatibilă cu misiunea supravegherii bunei aplicări a acestor dispoziții ce îi este atribuită prin Tratatul CE (Hotărârea JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 192).

51 Prin urmare, existența unei explicații alternative a faptelor este pertinentă numai atunci când Comisia se întemeiază doar pe conduita întreprinderilor în cauză pe piață. Astfel, o asemenea explicație nu este pertinentă din momentul în care existența încălcării nu este doar prezumată, ci este dovedită cu ajutorul probelor. Pe de altă parte, în temeiul principiului liberei administrări a probelor amintit la punctul precedent, pentru dovedirea unei încălcări, sunt admisibile toate mijloacele de probă, astfel încât existența unei explicații alternative nu este pertinentă atunci când este dovedită, corespunzător cerințelor legale, o încălcare prin alte probe decât mijloacele de probă scrise (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 20 aprilie 1999, Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia, T-305/94-T-307/94, T-313/94-T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 și T-335/94, Rec., p. II-931, punctele 727 și 728).

52 În speță, în privința elementelor contestate de Siemens, este necesar să se verifice în ce măsură comportamentele care îi sunt imputate de Comisie în decizia atacată sunt dovedite cu ajutorul unor elemente de probă sau dacă au fost doar deduse din conduita întreprinderilor în cauză pe piață. Doar în această ultimă ipoteză, va fi necesar ca, în continuare, să se examineze dacă există explicații alternative ale conduitei întreprinderilor în cauză pe piață, suficient de plauzibile pentru a repune în discuție constatările efectuate în decizia atacată.

53 În schimb, potrivit jurisprudenței, având în vedere caracterul notoriu al interdicției acordurilor anticoncurențiale și clandestinitatea în care acestea sunt puse în aplicare,

dovedirea unei înțelegeri poate fi realizată printr-o serie concordantă de indicii (a se vedea punctul 48 de mai sus). Prin urmare, Siemens nu poate solicita înlăturarea unei asemenea probe argumentând că, analizate separat, indiciile individuale invocate de Comisie nu sunt suficiente pentru a dovedi comportamentele care îi sunt imputate. Astfel, prin definiție, elementele individuale care fac parte din seria concordantă de indicii invocate de Comisie nu pot să constituie dovezi complete ale acestui comportament dacă sunt analizate separat.

- 54 Cu privire la valoarea probatorie care trebuie atribuită diferitor elemente de probă, trebuie subliniat că singurul criteriu pertinent de apreciere a dovezilor furnizate în mod liber constă în credibilitatea acestora (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 8 iulie 2004, Mannesmannröhren-Werke/Comisia, T-44/00, Rec., p. II-2223, punctul 84 și jurisprudența citată, Hotărârile Dalmine/Comisia, punctul 50 de mai sus, punctul 72, și JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 273). Potrivit normelor general aplicabile în materia probelor, credibilitatea și, prin urmare, valoarea probatorie a unui înscris depind de originea sa, de împrejurările întocmirii lui, de destinatarul său și de caracterul rezonabil și fiabil al conținutului acestuia (Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2000, Cimenteries CBR și alții/Comisia, T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 și T-104/95, Rec., p. II-491, punctul 1053, Concluziile judecătorului Vesterdorf, îndeplinind funcția de avocat general, prezentate în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea Tribunalului din 24 octombrie 1991, Rhône-Poulenc/Comisia, T-1/89, Rec., p. II-867, II-869, II-956). În special, se impune acordarea unei importanțe sporite împrejurării în care un înscris a fost întocmit în legătură imediată cu faptele (Hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, Ensidesa/Comisia, T-157/94, Rec., p. II-707, punctul 312, și Hotărârea Tribunalului din 16 decembrie 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, T-5/00 și T-6/00, Rec., p. II-5671, punctul 181) sau de un martor direct al acestor fapte (Hotărârea JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 207). În plus, declarațiile contrare intereselor declarantului trebuie considerate, în principiu, elemente de probă deosebit de fiabile (Hotărârea JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctele 207, 211 și 212).

b) Cu privire la valoarea probatorie a Acordului GQ și a Acordului EQ

- 55 În ceea ce privește, mai întâi, Acordul GQ, opiniile părților sunt convergente în sensul că acest acord prevede punerea în aplicare a unei înțelegeri privind proiectele GIS la nivel mondial, incluzând în special schimburi de informații privind cererile de ofertă și contractele încheiate, cu ajutorul unor formulare standardizate, alocarea unei cote fiecăruia dintre grupurile de producători europeni și japonezi, alocarea de piețe în cadrul înțelegerii, trucarea cererilor de ofertă, stabilirea unor prețuri minime și acțiunea împotriva întreprinderilor care nu făceau parte din înțelegere. Cu toate acestea, trebuie arătat că, în mod asemănător celor afirmate de Siemens, modul de redactare a Acordului GQ excludea aplicarea sa în Europa. Astfel, anexa 2 la acest acord, referitoare la domeniul său de aplicare teritorială, definește cinci grupuri de teritorii. Primul grup este definit în sensul că include Europa și zona Mării Mediterane, cu excepția celor 12 state membre ale Comunității Europene în acea perioadă, precum și a Austriei, a Suediei, a Elveției, a Finlandei și a Norvegiei. Cu privire la SEE, în domeniul de aplicare sunt incluse numai Liechtenstein și Islanda – împrejurare pertinentă numai de la intrarea în vigoare a Acordului privind SEE, 1 ianuarie 1994. Al doilea grup este definit în sensul că include Asia, cu excepția Japoniei.
- 56 Așadar, modul de redactare a Acordului GQ nu constituie, individual, dovada unei înțelegeri care a avut efecte în cadrul pieței comune și al SEE.
- 57 În continuare, cu privire la Acordul EQ, trebuie arătat că acesta reprezintă doar un acord de punere în aplicare a Acordului GQ, fapt confirmat de titlul său și de dispozițiile cuprinse în preambulul său, potrivit cărora, în special, Acordul EQ este aplicabil în cadrul punerii în aplicare a Acordului GQ, iar normele cuprinse în Acordul GQ au întâietate asupra normelor cuprinse în Acordul EQ. În esență, Acordul EQ cuprinde norme privind redistribuirea cotei asociate „europene” între producătorii

europeni. Această redistribuire se realiza potrivit procedurii prevăzute la articolul 4 din Acordul EQ și potrivit cotelor prevăzute la articolul 8 din acest acord.

- 58 Așadar, întrucât Acordul EQ nu realizează, în principiu, decât repartizarea cotei asociate „europene,” prevăzută de Acordul GQ, care exclude, după cum s-a arătat, piața comună și o parte substanțială a SEE, modul de redactare a Acordului EQ nu constituie o dovadă a unei înțelegeri care a avut efecte în cadrul piețe comune și al SEE. Prin urmare, după cum s-a arătat la punctul 39 de mai sus, trebuie să se examineze în ce măsură Comisia a reușit să dovedească în alt mod existența unor asemenea efecte. Cu privire la concluziile care ar putea fi trase, dincolo de modul lor de redactare, din Acordul GQ și din Acordul EQ, acestea vor fi analizate la punctul 140 și următoarele de mai jos referitoare la elementele de probă scrise.

c) Cu privire la dovada referitoare la înțelegerea comună

- 59 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că împrejurarea în care clauzele Acordului GQ, la care face trimitere și Acordul EQ, exclud expres din domeniul lor de aplicare piețele europene și piața japoneză nu poate fi percepută automat drept o dovadă a faptului că înțelegerea nu a produs efecte pe piețele europene, nici ca o dovadă a lipsei împărțirii geografice sau a „țărilor de origine”. Astfel, deși excluderea menționată poate avea semnificația că întreprinderile implicate au recurs la o concurență nenedaturată pe piețele respective, ea poate avea deopotrivă semnificația că alocarea și controlul cotelor între grupul european și cel japonez nu era necesar în privința acestor piețe, deoarece, în orice situație, cotele erau rezervate exclusiv unuia dintre cele două grupuri, interpretare reținută de Comisie.

60 Trebuie subliniat că o înțelegere care urmărește respectarea pozițiilor privilegiate tradiționale ale părților la înțelegere pe piața europeană și, respectiv, pe piața japoneză, dacă se presupune că este dovedită, constituie deja, prin ea însăși, o înțelegere care are efect pe piața comună, în sensul că aceasta elimină concurența potențială a producătorilor japonezi pe piața comună. O asemenea concluzie ar fi valabilă și în ipoteza în care Comisia nu ar demonstra că, în plus, piața europeană a fost împărțită între producătorii europeni. Cu toate acestea, după cum se explică mai jos, Comisia a dovedit corespunzător cerințelor legale toate faptele contestate de Siemens în cadrul primului motiv.

61 Pentru a demonstra existența și conținutul înțelegerii comune, în decizia atacată, Comisia a menționat un ansamblu de elemente între care, în special, declarațiile date de ABB, de martor, domnul M., de Fuji și de Hitachi, faptul că nici Alstom, nici societățile care formau grupul Areva, nici grupul în care societatea VA Technologie era societatea-mamă (denumit în continuare „grupul VA Tech”) nu au contestat în mod deschis înțelegerea comună, o listă de proiecte GIS discutate în cadrul înțelegerii, furnizată de ABB, și anumite elemente de probă scrise. Se impune, așadar, examinarea conținutului și a valorii probatorii a fiecăruia dintre aceste elemente.

Cu privire la declarațiile date de ABB și de martor, domnul M.

62 În declarațiile sale, ABB a arătat că teritoriile vest-europene și japoneze făceau obiectul protecției și că anumite cazuri în care producătorii japonezi au intenționat, contrar acestui dispozitiv, să răspundă la cererile de ofertă europene cauzaseră probleme în cadrul înțelegerii, care însă, în final, au fost rezolvate. Pe de altă parte, în declarația din 3 februarie 2005, ABB a arătat că rezultatele alocării proiectelor GIS în cadrul pieței comune – cu excepția „țărilor de origine” – fuseseră ulterior excluse din cotele

mondiale ale producătorilor europeni din înțelegere. În sfârșit, în declarația din 4 octombrie 2005, ABB a admis existența sistemului „țărilor de origine”, potrivit căruia, deși în aceste țări exista numai un producător, acesta era singurul proprietar al proiectelor și, în cazul în care existau mai mulți producători, proiectele erau împărțite între ei.

- ⁶³ Cu privire la acest aspect, Siemens susține că declarațiile date de ABB sunt simple afirmații interesate din partea acestei societăți, lipsite de valoare probatorie în lipsa susținerii lor cu dovezi exacte și care pot fi verificate. La rândul său, Comisia consideră că declarația unei întreprinderi care dorește să obțină imunitate la amendă are o valoare probatorie specifică pentru simplul fapt că este contrară interesului natural al autorului ei.
- ⁶⁴ Cu privire la gradul de credibilitate care urmează a fi atribuit declarațiilor date de ABB, trebuie arătat că, în speță, în calitate de prim denunțator al înțelegerii, ABB putea avea speranța rezonabilă că va beneficia de imunitatea totală la amenzi, prevăzută la punctul 8 din Comunicarea privind cooperarea. Prin urmare, nu se poate exclude posibilitatea de a se considera incitată să maximizeze importanța comportamentului ilicit denunțat pentru a produce prejudicii concurenților săi de pe piață.
- ⁶⁵ Această împrejurare nu semnifică însă că declarațiile date de ABB trebuie considerate lipsite de orice credibilitate. Cu privire la acest aspect, s-a statuat că faptul de a solicita beneficiul aplicării Comunicării privind cooperarea în vederea obținerii unei reduceri a cuantumului amenzii nu determină în mod obligatoriu o incitare de a prezenta elemente de probă deformatate. Astfel, orice tentativă de a induce în eroare Comisia ar putea repune în discuție sinceritatea și caracterul complet al cooperării solicitantului și, prin urmare, ar pune în pericol posibilitatea solicitantului de a beneficia pe deplin

de Comunicarea privind cooperarea (Hotărârea Tribunalului din 16 noiembrie 2006, *Peróxidos Orgánicos/Comisia*, T-120/04, Rec., p. I-4441, punctul 70).

- ⁶⁶ Cu toate acestea, dacă declarațiile date de ABB sunt contestate de alte întreprinderi cărora li s-a imputat de asemenea încheierea înțelegerii comune, acestea trebuie susținute de alte elemente de probă pentru a putea constitui o dovadă suficientă a existenței și a conținutului înțelegerii comune (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, *Enso-Gutzeit/Comisia*, T-337/94, Rec., p. II-1571, punctul 91, și Hotărârea Tribunalului din 25 octombrie 2005, *Groupe Danone/Comisia*, T-38/02, Rec., p. II-4407, punctul 285).
- ⁶⁷ Prin urmare, trebuie să se verifice în ce măsură declarațiile date de ABB referitoare la împărțirea pieței între producătorii europeni și japonezi și referitoare la existența unor „țări de origine” sunt susținute de alte elemente de probă invocate de Comisie.
- ⁶⁸ În acest sens, trebuie constatat că, în decizia atacată, Comisia se referă în special la declarațiile martorului, domnul M., fost angajat al ABB, care a reprezentat această întreprindere la nivelul operațional al înțelegerii din anul 1988 până în luna aprilie 2002.
- ⁶⁹ Or, cu privire la natura declarațiilor domnului M., trebuie subliniat cu titlu introductiv că mărturia sa nu poate fi calificată ca fiind diferită și independentă de cea a ABB. Astfel, acesta nu a fost doar angajat de această societate în întreaga sa viață profesională – împrejurare care nu poate garanta lipsa oricărei divergențe de interese dintre ei, după cum a arătat Comisia în mod întemeiat –, ci s-a exprimat, la Comisie, în calitate de mandatar al ABB în cadrul obligației de cooperare a ABB în vederea obținerii unei imunități la amenzi, conform punctului 11 din Comunicarea privind

cooperarea, fiind asistat de avocatul angajat de ABB, după cum reiese cu claritate din partea introductivă a transcrierii discursului său ținut cu ocazia audierii din 23 septembrie 2005. Pe de altă parte, Comisia a integrat, de exemplu, în notele de subsol 90 și 91 ale deciziei atacate mărturiile domnului M. și declarațiile date de ABB.

70 Rezultă că declarațiile domnului M. nu pot fi considerate în sensul că ele constituie un alt element de probă care susține declarațiile date de ABB, în sensul jurisprudenței citate la punctul 66 de mai sus, ci în sensul că fac parte din acestea din urmă. Această împrejurare nu le lipsește de orice valoare probatorie. Ele pot servi îndeosebi pentru a clarifica declarațiile date de ABB. Cu toate acestea, este necesară coroborarea informațiilor extrase din mărturiile domnului M. cu alte elemente de probă pentru a constitui o dovadă suficientă a existenței și a întinderii înțelegerii comune, având aceeași valoare ca informațiile extrase din declarațiile date de ABB, deși, spre deosebire de ABB, domnul M. nu poate avea un interes personal pentru a maximiza comportamentul ilicit al concurenților ABB. Pe de altă parte, aceleași considerații se aplică declarațiilor domnului V.-A., angajat al ABB chestionat de Comisie, în aceleași condiții precum cele descrise la punctul precedent în privința domnului M.

71 Cu privire la conținutul declarațiilor domnului M., trebuie arătat că acesta a indicat că principiul protecției piețelor naționale avea o importanță primordială pentru încheierea înțelegerii și că înțelegerea nu ar fi putut funcționa fără respectarea acestui principiu.

72 În opinia domnului M., acesta este motivul pentru care, în cadrul stabilirii cotelor diferitor întreprinderi implicate la momentul constituirii înțelegerii în 1988, fiecare dintre piețele naționale ale producătorilor japonezi și europeni și anume, pe de o parte, Japonia, în calitate de piață națională a întreprinderilor japoneze, și, pe de altă parte, Germania, Franța, Suedia, Elveția și Italia, în calitate de piețe naționale

ale întreprinderilor europene, erau excluse din evaluarea cotelor de piață deținute de fiecare întreprindere.

⁷³ Domnul M. a arătat de asemenea că țările europene, altele decât „țările de origine”, erau excluse din sistemul de împărțire a proiectelor prevăzut de Acordul GQ, pentru a nu afecta funcționarea anumitor practici coluzive care se formaseră la nivel local între diferiți producători în cursul anilor. În schimb, volumul contractelor obținute de fiecare producător era luat în considerare în vederea controlării respectării cotelor mondiale ale grupurilor european și japonez și a cotelor fiecărei întreprinderi.

⁷⁴ Pe de altă parte, domnul M. a apreciat că nu existau obstacole tehnice sau comerciale insurmontabile la intrarea întreprinderilor japoneze pe piața europeană și că o asemenea intrare ar fi fost posibilă, pe termen mediu, prin intermediul anumitor investiții. Prin urmare, în opinia sa, întreprinderile japoneze se abțineau să intre pe piața europeană mai degrabă pentru a respecta regulile înțelegerii decât din motive tehnice.

⁷⁵ Cu privire la credibilitatea mărturiei domnului M., trebuie să se țină seama de faptul că, pe aproape întreaga durată a înțelegerii, respectiv din 1988 până în 2002, a fost unul dintre reprezentanții ABB în cadrul acesteia, în timp ce însăși ABB era unul dintre principalii actori ai înțelegerii. Așadar, domnul M. a fost un martor direct al împrejurărilor pe care le-a prezentat. Prin urmare, mărturia sa trebuie calificată în principiu drept element de probă cu o valoare probatorie ridicată.

- 76 Pe de altă parte, declarațiile domnului M. sunt coerente și clare, chiar dacă el nu își amintește toate detaliile factuale ale punerii în aplicare a înțelegerii la care a participat, ca reprezentant al ABB, timp de 14 ani. Or, într-o mărturie care acoperă o asemenea perioadă, posibilitatea existenței câtorva inexactități minore în aceste declarații trebuie considerată normală.
- 77 În consecință, declarațiilor domnului M. trebuie să li se acorde o credibilitate ridicată, cu rezerva, expusă mai sus, că ele pot fi apreciate ca fiind declarații făcute în numele ABB.
- 78 Această apreciere nu este repusă în discuție prin argumentele invocate de Siemens pentru a contesta credibilitatea mărturiei domnului M. și, în special, prin pretensele contradicții dintre această mărturie și cea a domnului V.-A. Astfel, afirmațiile făcute de Siemens, potrivit cărora, pe de o parte, domnul V.-A. a arătat că statele membre ale SEE, în același mod ca statele din America de Nord, erau excluse din domeniul de aplicare al Acordului GQ și, pe de altă parte, Comisia nu a demonstrat în ce măsură mărturia domnului V.-A. era mai puțin credibilă decât cea a domnului M., nu pot fi admise, din moment ce mărturia domnului V.-A. nu o contrazice pe cea a domnului M.
- 79 În această privință, trebuie arătat că însuși domnul V.-A. a afirmat în declarația sa din 21 septembrie 2005 că în anii 1997 și 1998 a participat doar la un număr cuprins între 6 și 10 reuniuni la nivel operațional, a avut cunoștințe limitate și a fost subordonat, cu privire la acest aspect, domnului M., care era singurul ce dispunea de anumite informații, în special în ceea ce privește excluderea Americii de Nord și a Europei din domeniul de aplicare al Acordului GQ.

- 80 În plus, domnul V.-A. a menționat o diferență între excluderea Americii de Nord și excluderea Europei, precizând că Statele Unite erau excluse de teama expunerii la sancțiuni severe care să amenințe participanții la înțelegeri în acea țară, în timp ce a presupus că proiectele europene erau analizate efectiv de întreprinderile participante la înțelegere, însă nu în cadrul reuniunilor la care participase personal.
- 81 În sfârșit, domnul V.-A. a arătat că a fost martor, în cadrul reuniunilor la care a participat, la dispute între reprezentatii grupului producătorilor japonezi și cei ai grupului producătorilor europeni în legătură cu presupuse tentative ale producătorilor japonezi de a intra pe piața europeană prin încălcarea unui acord care le interzicea să exercite concurența asupra producătorilor europeni în Europa Occidentală. De asemenea, acesta a precizat că nu a observat niciun obstacol tehnic sau comercial insurmontabil în calea posibilității producătorilor japonezi de a intra pe piețele europene.
- 82 Pe baza cunoștințelor limitate de care dispune privind funcționarea înțelegerii, potrivit propriei exprimări, declarațiile domnului V.-A. sunt, așadar, compatibile cu cele ale domnului M. și le confirmă în privința anumitor aspecte, în special în privința împărțirii piețelor între producătorii europeni și cei japonezi. Deși Comisia nu a menționat expres în decizia atacată, mărturia domnului V.-A. constituie, așadar, mai degrabă, un element incriminator în privința Siemens decât un element dezincriminator. Prin urmare, argumentul invocat de Siemens și întemeiat pe o contradicție între mărturiile domnilor M. și V.-A. trebuie respins.
- 83 În concluzie, declarațiile domnului M., care beneficiază de credibilitate ridicată, constituie un element de probă privind existența principiului protecției „țărilor de origine”, privind rezervarea piețelor europene în afara „țărilor de origine” în beneficiul producătorilor europeni și privind luarea în considerare a volumului de vânzări în țările de origine în vederea respectării cotelor mondiale. Cu toate acestea, după cum

s-a constatat la punctul 70 de mai sus, declarațiile domnului M. trebuie susținute de alte elemente de probă, în același sens ca declarațiile date de ABB, pentru a putea constitui o dovadă suficientă a existenței și a conținutului înțelegerii comune.

Cu privire la declarațiile date de Fuji

- ⁸⁴ Fuji a declarat că a fost la curent cu privire la înțelegerea comună potrivit căreia producătorii japonezi trebuiau să se abțină de la intrarea pe piața europeană. Totuși, aceasta susține că propria abținere în legătură cu piața europeană se datora în principal faptului că nu putea pretinde în mod serios să furnizeze GIS în Europa pentru alte motive, în special cota sa de piață mondială limitată care nu justifica angajarea costurilor nerecuperabile necesare dezvoltării unei baze europene. Cu privire la unicul proiect GIS realizat de Fuji în Europa, respectiv un proiect în Republica Cehă în 1995, aceasta susține că, în acele împrejurări, a acționat în calitate de subcontractant al unei alte societăți japoneze căreia i-a livrat acel GIS în Japonia. Prin urmare, Fuji consideră proiectul respectiv drept un proiect GIS în Japonia și apreciază că nu demonstrează capacitatea sa generală de livrare în Europa.

- ⁸⁵ Cu privire la acest aspect, Siemens susține că această declarație a Fuji a fost dată ulterior audierii menționate la punctul 9 de mai sus, și anume la un moment în care Fuji nu mai era în măsură să ofere o mărturie imparțială și obiectivă. Or, potrivit jurisprudenței, numai documentele care au fost citate sau menționate în comunicarea privind obiecțiunile ar constitui mijloace de probă valabile (a se vedea Hotărârea Curții din 3 iulie 1991, AKZO/Comisia, C-62/86, Rec., p. I-3359, punctul 21, și Hotărârea Tribunalului din 16 decembrie 2003, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied și Technische Unie/Comisia, punctul 54 de mai sus, punctul 34 și jurisprudența citată).

⁸⁶ Această obiecție nu poate fi admisă. Astfel, comunicarea privind obiecțiunile trebuie să permită persoanelor interesate să ia cunoștință efectiv de comportamentele care le sunt imputate de Comisie, această cerință fiind respectată atunci când decizia finală nu reține în sarcina persoanelor interesate încălcări diferite de cele menționate în comunicarea privind obiecțiunile și cuprinde doar fapte cu privire la care persoanele interesate au avut ocazia să își prezinte punctul de vedere (Hotărârea Curții din 15 iulie 1970, ACF Chemiefarma/Comisia, 41/69, Rec., p. 661, punctul 94, Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2003, Atlantic Container Line și alții/Comisia, T-191/98, T-212/98-T-214/98, Rec., p. II-3275, punctul 138, și Hotărârea Tribunalului din 29 aprilie 2004, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 și T-252/01, Rec., p. I-1181, punctul 47).

⁸⁷ Așadar, deși este adevărat că încălcările imputate unei întreprinderi într-o decizie nu pot fi diferite de cele menționate în comunicarea privind obiecțiunile, situația nu este identică pentru faptele reținute, deoarece, în privința acestora, este suficient ca întreprinderile în cauză să fi avut posibilitatea să își fi prezentat punctul de vedere asupra tuturor faptelor reținute în sarcina lor. Astfel, după cum s-a statuat, nicio dispoziție nu interzice Comisiei să comunice părților, după trimiterea comunicării privind obiecțiunile, noi înscrisuri în raport cu care consideră că îi susțin teza, cu condiția de a da întreprinderilor timpul necesar pentru a-și prezenta punctul de vedere cu privire la acest aspect (Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, LR AF 1998/Comisia, T-23/99, Rec., p. II-1705, punctul 190; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Curții din 25 octombrie 1983, AEG-Telefunken/Comisia, 107/82, Rec., p. 3151, punctul 29).

⁸⁸ Or, în speță, este cert că, prin scrisoarea din 25 august 2006, Comisia a comunicat Siemens declarațiile date de Fuji și i-a solicitat depunerea de comentarii privind aceste declarații. În plus, declarațiile respective nu evidențiau obiecțiunile în privința Siemens, care ar fi noi în raport cu cele menționate în comunicarea privind obiecțiunile, ci conțineau numai un nou element de probă destinat susținerii unei obiecțiuni reținute deja în comunicarea privind obiecțiunile, și anume faptul că exista o înțelegere comună între producătorii japonezi și europeni, potrivit căreia producătorii japonezi nu trebuiau să intre pe piața europeană.

- 89 Prin urmare, declarațiile date de Fuji pot fi reținute ca fiind elemente de probă incriminatorii față de Siemens.
- 90 În ceea ce privește credibilitatea care trebuie acordată declarațiilor date de Fuji, trebuie arătat că, în măsura în care Fuji a admis, cel puțin indirect, că absența sa de pe piața europeană era în parte datorată înțelegerii comune, aceasta a recunoscut un fapt care poate fi reținut în sarcina sa de Comisie. Or, deja s-a statuat că declarațiile contrare intereselor declarantului trebuie considerate, în principiu, elemente de probă fiabile în mod specific (Hotărârea JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 211).
- 91 Această concluzie rămâne adevărată chiar dacă, în speță, Fuji a solicitat să beneficieze de Comunicarea privind cooperarea. Astfel, în primul rând, declarațiile Fuji nu au fost date în cadrul acestei solicitări, ci în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, deși cele două înscrisuri au fost întocmite aproape concomitent. În al doilea rând, recunoașterea din partea Fuji a faptului că a fost la curent cu împărțirea piețelor europene și japoneze nu are un caracter exclusiv acuzator în privința altor întreprinderi – împrejurare care ar trebui să determine analizarea declarației sale cu circumspecție – ci conține și recunoașterea unei încălcări din partea sa. În aceste împrejurări, trebuie să se observe că, în speță, declarația dată de Fuji trebuie să beneficieze de o credibilitate ridicată.
- 92 În sfârșit, cu privire la conținutul declarației date de Fuji, trebuie subliniat că, în această declarație, Fuji nu se limitează să recunoască o împărțire a piețelor între producătorii europeni și japonezi, ci evidențiază și detaliile referitoare la obiectivele fiecărei întreprinderi care a participat la înțelegere, care permite tragerea unor concluzii. Astfel, Fuji arată că, în privința sa, înțelegerea comună nu era motivul principal al abținerii sale de a intra pe piața europeană și menționează o serie întreagă de motive care, în opinia sa, are o pondere mai mare în această opțiune. În special, argumentul potrivit căruia cota sa de piață mondială era foarte scăzută pentru a justifica costurile nerecuperabile necesare dezvoltării unei baze europene permite să se concluzioneze că producătorii japonezi – și, viceversa, producătorii europeni – care aveau o cotă de

piață mai ridicată erau în măsură să depășească obstacolele tehnice și comerciale la intrarea pe piețele protejate ale fiecărui grup de producători și să rentabilizeze o asemenea investiție. Din această perspectivă, cu cât cota de piață a unei anumite întreprinderi era mai mare, cu atât mai puțin argumentul întemeiat pe obstacole tehnice și comerciale prezintă importanță pentru acea întreprindere și, viceversa, cu atât mai mult interdicția convenită în cadrul înțelegerii comune de a intra pe piețele altui grup de producători prezintă importanță.

- ⁹³ Or, dacă se face referire la cotele de piață reținute de Comisie în considerentele (484)-(488) ale deciziei atacate, care sunt întemeiate pe cifrele de vânzare menționate de întreprinderi și care nu sunt contestate în speță, rezultă că Fuji era de departe cel mai mic producător GIS care a participat la înțelegere, cu maximum 2 % din cifra de afaceri mondială a întreprinderilor participante la înțelegere, aferentă proiectelor GIS. Cotele de piață ale altor întreprinderi japoneze erau net superioare, fiind cuprinse între 15 % și 20 % în privința Melco, între 8 % și 12 % în privința Toshiba și între 4 % și 7 % în privința Hitachi. La rândul său, Siemens avea o cotă de piață situată între 23 % și 29 %. Prin urmare, declarația dată de Fuji permite să se concluzioneze că protecția piețelor europeană și japoneză în beneficiul producătorilor europeni și, respectiv, al producătorilor japonezi prezenta interes pentru majoritatea întreprinderilor în cauză, deoarece cota lor de piață net superioară celei a Fuji le-ar fi permis să suporte mai ușor costurile unei intrări pe piețele celui alt grup de producători.

- ⁹⁴ Pe de altă parte, trebuie arătat că nu se contestă de către Comisie existența unor obstacole tehnice și comerciale la intrarea pe piețele fiecăruia dintre grupurile european și japonez, ci considerația potrivit căreia aceste obstacole nu au putut fi depășite într-un mod rentabil. În această privință, ea are la bază 2 proiecte GIS în Republica Cehă. Primul a fost câștigat de Fuji, iar al doilea a făcut obiectul unei oferte a Melco,

împrejurare necontestată de Siemens. Această împrejurare demonstrează că nu existau obstacole tehnice și comerciale insurmontabile la intrarea producătorilor japonezi pe piețele europene, ceea ce contribuie la susținerea argumentului Comisiei, în opinia căreia întreprinderile care au participat la înțelegere aveau un interes subiectiv ca producătorii din celălalt grup să nu încerce să depășească aceleași obstacole.

- 95 În concluzie, declarațiile date de Fuji constituie un element de probă pentru existența unei împărțiri a piețelor europene și japoneză în favoarea fiecăruia dintre grupurile de producători, beneficiind de credibilitate ridicată.

Cu privire la declarațiile date de Hitachi

- 96 Hitachi a declarat că proiectele GIS în Europa împărțite între producătorii europeni se scădeau din cota asociată „europeană” în cadrul Acordului GQ și că, pentru acest motiv, producătorii japonezi erau informați *ex post*, până în anul 1999, cu privire la rezultatul împărțirii proiectelor GIS în Europa între producătorii europeni. Astfel, în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, Hitachi a declarat următoarele:

„Hitachi confirmă că, înainte de anul 1999, producătorii europeni de GIS comunicau producătorilor japonezi de GIS detaliile proiectelor GIS pe care urmau să le livreze în Europa. În plus, Hitachi confirmă că scopul acestei comunicări era de a garanta că valoarea proiectelor europene era luată în considerare în cadrul acordului privind cota

de proiecte în afara Europei care urma a fi repartizată între producătorii europeni și producătorii japonezi, în conformitate cu Acordul GQ [...]

În vederea înțelegerii lipsei importanței practice a acestui mecanism, în perioada în care era în vigoare (respectiv, înainte de anul 2002), trebuie subliniat că comunicarea detaliilor proiectelor în Europa în cadrul înțelegerii GQ nu era legată de un anumit consimțământ al producătorilor japonezi de a se ține la distanță de piața europeană, nici nu demonstrează existența unui asemenea consimțământ, deoarece nu exista nicio «înțelegere comună». În orice caz, ceea ce poate fi mai important este că, sub nicio formă, alocarea proiectelor GIS europene în temeiul înțelegerii europene nu «rezulta din» comunicările dintre producătorii europeni de GIS și producătorii japonezi de GIS, după cum a susținut Comisia. Toate comunicările dintre producătorii de GIS europeni și japonezi erau efectuate după alocarea proiectelor GIS europene.”

⁹⁷ Această declarație este edificatoare din mai multe puncte de vedere. În primul rând, prin confirmarea expresă că unele proiecte GIS în Europa realizate de producătorii europeni erau incluse în cota lor globală în cadrul Acordului GQ, Hitachi confirmă teza Comisiei potrivit căreia producătorii europeni, printre care și Siemens, recurgeau la acorduri privind proiecte în cadrul pieței comune (în primii ani de funcționare a înțelegerii, Europa de Est nefiind încă accesibilă ca piață) și potrivit căreia, prin urmare, înțelegerea avea efecte în cadrul pieței comune și al SEE.

⁹⁸ În al doilea rând, declarația dată de Hitachi constituie, independent de voința autorului ei, și un indiciu pentru susținerea tezei Comisiei potrivit căreia piețele europene erau în mod global rezervate producătorilor europeni. Astfel, Hitachi subliniază în mai multe rânduri împrejurarea potrivit căreia informarea producătorilor japonezi se

realiza *ex post*. Pe de o parte, din această împrejurare Hitachi concluzionează că producătorii japonezi nu erau implicați în practicile coluzive ale producătorilor europeni pe piețele europene. Pe de altă parte, aceasta consideră că informarea respectivă nu avea nicio legătură cu un angajament din partea producătorilor japonezi de a se ține la distanță de piețele europene, nici nu dovedea un asemenea angajament și contestă existența unei înțelegeri comune.

- 99 Or, împrejurarea, deopotrivă admisă de Hitachi, potrivit căreia unele proiecte GIS în Europa care erau împărțite între producătorii europeni erau incluse în cota mondială nu poate fi rezonabil explicată dacă, în orice ipoteză, piețele europene nu erau accesibile producătorilor japonezi din motive tehnice și comerciale. Astfel, într-o asemenea ipoteză, producătorii europeni nu ar fi avut niciun motiv să accepte ca aceste proiecte să le fie scăzute din cota lor mondială, fapt care diminua puternic numărul și valoarea proiectelor GIS pe piețele mondiale pe care le puteau solicita în cadrul înțelegerii. În schimb, faptul că au consimțit la această contrapartidă demonstrează că abținerea producătorilor japonezi de a intra pe piețele europene avea, în privința producătorilor europeni, o valoare care justifica contrapartida respectivă.

- 100 În ceea ce privește credibilitatea declarațiilor date de Hitachi, trebuie arătat că aceasta a solicitat să beneficieze de Comunicarea privind cooperarea. Prin urmare, declarațiile sale ar trebuie analizate cu circumspecție, în măsura în care ar avea un caracter exclusiv acuzator în privința altor întreprinderi. Or, în speță, nu se identifică o asemenea situație. Astfel, concluzia care poate rezulta din declarația dată de Hitachi, potrivit căreia producătorii japonezi acceptaseră să nu intre pe piețele europene, contravine atât intereselor Hitachi, cât și intereselor celorlalți participanți la înțelegere, în măsura în care confirmă un fapt care va putea fi reținut în sarcina sa. În plus, în mod evident, Hitachi nu era conștientă de toate concluziile care puteau fi trase din conținutul declarației sale, în special în ceea ce privește rezervarea piețelor europene

în beneficiul producătorilor europeni, fapt care contribuie la creșterea credibilității declarației sale.

101 În concluzie, declarațiilor date de Hitachi trebuie să li se acorde o credibilitate ridicată.

Cu privire la lipsa vreunei obiecții din partea Areva, a Alstom și a grupului VA Tech

102 În ceea ce privește lipsa vreunei obiecții din partea Areva, a Alstom și a grupului VA Tech, trebuie să se constate că înscrisurile de la dosar fie nu justifică atribuirea unei valori probatorii mari, fie nu permit susținerea afirmațiilor Comisiei.

103 În primul rând, în privința Areva și a Alstom, în considerentul (125) al deciziei atacate, Comisia arată că aceste două societăți nu au contestat înțelegerea comună care urmărea respectarea pozițiilor privilegiate tradiționale pe piețele naționale ale întreprinderilor care au participat la înțelegere, nici în răspunsurile fiecăreia la comunicarea privind obiecțiunile, nici în declarațiile lor ulterioare din 21 noiembrie 2006 și, respectiv, din 26 noiembrie 2006, ca urmare a primirii răspunsului dat de Fuji de recunoaștere a înțelegerii comune. Cu toate acestea, nici Siemens, nici Comisia nu au antamat lipsa vreunei obiecții din partea Areva și a Alstom în înscrisurile lor de la Tribunal. În aceste condiții, trebuie să se rețină că acest aspect nu face parte din litigiul de față.

104 În al doilea rând, în privința grupului VA Tech, în considerentul (125) al deciziei atacate, Comisia arată că, în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile, acesta nu a contestat în mod deschis informațiile referitoare la înțelegerea comună. Cu privire la aceste aspect, *primo*, se impune constatarea că răspunsul respectiv nu este inclus în dosar și că Tribunalul dispune numai de citarea efectuată de Comisie la nota de subsol 79 a deciziei atacate, cu următorul cuprins: „Chiar în lipsa înțelegerii comune prezumate, producătorii japonezi s-au ținut la distanță de piața europeană din cauza unor bariere la intrare ridicate, după cum se va demonstra în detaliu mai jos.” *Secundo*, trebuie arătat că simplul fapt că o societate nu a contestat în mod deschis anumite fapte nu poate avea decât o valoare probatorie foarte limitată, cu atât mai mult cu cât nu este posibilă verificarea contextului lipsei vreunei obiecții doar pe baza unei asemenea citări izolate. *Tertio*, trebuie observat că, deși analizată individual, citarea menționată nu are conținutul pe care i-l atribuie Comisia. Cu privire la acest aspect, trebuie evidențiat termenul „prezumat”, utilizat de grupul VA Tech pentru a califica înțelegerea comună. Din utilizarea acestui termen rezultă că, deși grupul VA Tech nu a contestat expres existența acestei înțelegeri, el nu a admis-o încă, nici măcar implicit. Dimpotrivă, fragmentul citat trebuie interpretat ca fiind o obiecție implicită față de existența înțelegerii comune.

105 Prin urmare, pretinsa lipsă a vreunei obiecții cu privire la înțelegerea comună din partea Areva, a Alstom și a grupului VA Tech nu poate fi reținută drept element care confirmă teza Comisiei privind rezervarea piețelor europene producătorilor europeni și protecția „țărilor de origine”.

Cu privire la lista proiectelor GIS în Europa

106 În ceea ce privește lista celor 11 proiecte GIS, invocată de Comisie în considerentul (164) al deciziei atacate, este vorba în fapt despre un extras al unei liste de proiecte

GIS discutate în cadrul înțelegerii în perioada 1988-1999, intitulată „Enquirylist1” și depusă de ABB (denumită în continuare „lista globală”), care conține în special informații privind datele limită pentru depunerea ofertelor, întreprinderile care au manifestat interes pentru fiecare dintre proiecte și rezultatul discuțiilor în cadrul înțelegerii (și anume alocarea la un membru al înțelegerii sau stabilirea unui nivel de preț minim).

107 Potrivit acestor informații, din cele 11 proiecte GIS în Europa cuprinse în lista globală, comanda a fost obținută, în cazul unui număr de șase dintre aceste proiecte, de întreprinderea căreia proiectul i-a fost atribuit în cadrul înțelegerii, situație care se regăsește de trei ori în privința ABB și, respectiv, în privința Siemens. În privința celorlalte cinci proiecte, lista globală menționează că ele nu au fost atribuite uneia dintre întreprinderile care au participat la înțelegere, ci au făcut obiectul unei înțelegeri la un nivel inferior al prețului, cu alte cuvinte, întreprinderile europene care au participat la înțelegere au convenit asupra prețului minim pe care l-ar propune în cadrul eventualelor lor răspunsuri la cererea de ofertă în cauză.

108 Într-o primă etapă, Siemens a încercat în general să inducă un caracter îndoielnic fiabilității informațiilor cuprinse în lista globală, fără a contesta însă expres nici existența proiectelor cuprinse în acea listă, nici, în mod specific, existența celor 11 proiecte GIS în Europa care sunt menționate în listă, nici că aceste proiecte fuseseră discutate în cadrul înțelegerii.

109 În acest context, Siemens a afirmat în special că un anumit număr de proiecte este menționat de mai multe ori, că numeroase proiecte nu au fost niciodată puse în aplicare și că lista globală nu arată nicăieri că i s-a atribuit un proiect GIS în cadrul SEE. Cele două situații în care a câștigat proiectul în discuție ar fi rezultat din practici concurențiale. Pe de altă parte, Siemens se referă la o analiză a listei globale, realizată de o societate independentă, care ar demonstra în special că proiectele GIS în cadrul

SEE nu au făcut obiectul unui sistem de împărțire care să funcționeze într-un mod comparabil cu cel prevăzut de Acordul GQ și de Acordul EQ.

110 Mai mult, în cadrul răspunsului la întrebările scrise adresate de Tribunal înainte de ședință, Siemens a contestat că cele 11 proiecte GIS în Europa, cuprinse în lista globală, au făcut obiectul unei acțiuni concertate în cadrul înțelegerii.

111 Aceste afirmații vor fi examinate la punctele 116-138 de mai jos.

— Cu privire la originea și la data întocmirii listei globale, precum și cu privire la calificarea acestora drept element de probă

112 Siemens susține că se impune constatarea în sensul că nu a fost posibilă stabilirea cu certitudine a originii și a datei întocmirii listei globale.

113 În această privință, trebuie însă notat că, după cum reiese din considerentul (88) și din nota de subsol 21 ale deciziei atacate, lista globală a fost depusă de ABB la 7 mai 2004, cu alte cuvinte, la o zi după 6 mai 2004, data cuprinsă în antetul primei sale pagini, care constituie, așadar, cu mare probabilitate, fie data întocmirii acesteia, fie data imprimării. În plus, trebuie arătat că, în raport cu alți membri ai înțelegerii, ABB beneficia de o codare suplimentară în lista respectivă. Astfel, membrii europeni – cu excepția ABB – și membrii japonezi sunt cuprinși în coloana intitulată „Member” din această listă în două grupuri, cu codurile fiecăruia, astfel cum sunt utilizate în cadrul înțelegerii. În schimb, ABB se „ascunde”, potrivit expresiei folosite de domnul M. în cadrul audierii sale de către Comisie, la 23 septembrie 2005, în coloana intitulată

„GCs”, în principiu destinată menționării unor eventuale contracte generale. Potrivit informațiilor date de domnul M., era vorba despre o precauție luată ca urmare a unei anchete efectuate de autoritatea suedeză de concurență în privința ABB.

114 Aceste două împrejurări permit să se prezume că lista globală a fost întocmită inițial de ABB în vederea propriei sale monitorizări interne a înțelegerii și că a fost reimpriată în vederea depunerii ei la Comisie. Așadar, se impune luarea în considerare a acestei prezumții, de altfel cea mai favorabilă pentru Siemens și compatibilă cu declarațiile sale, prin care contestă că a fost autorul listei globale.

115 Prin urmare, după cum susține Siemens, se impune calificarea listei globale în sensul că face parte din declarațiile date de ABB. Astfel, întrucât s-a arătat că lista globală a fost fie întocmită de ABB, fie imprimată de aceasta pornind de la un fișier electronic intern, într-un context temporal legat de declarațiile sale date în scopul cererii sale de imunitate în temeiul Comunicării privind cooperarea, aceasta nu poate fi calificată drept mijloc de probă scrisă. Prin urmare, considerațiile menționate la punctele 64-67 de mai sus cu privire la valoarea probatorie a declarațiilor date de ABB se aplică și în privința listei globale. În special, informațiile extrase din lista globală nu pot fi destinate susținerii declarațiilor date de ABB, ci, dimpotrivă, ele însele trebuie susținute prin alte elemente de probă, în conformitate cu jurisprudența amintită la punctul 66 de mai sus.

— Cu privire la afirmația potrivit căreia proiectele GIS în Europa menționate în lista globală nu au fost discutate în cadrul înțelegerii

116 După cum s-a arătat la punctul 110 de mai sus, în răspunsul la întrebările scrise adresate de Tribunal înaintea ședinței, Siemens a contestat pentru prima dată faptul că

11 proiecte GIS în Europa, cuprinse în lista globală, au făcut obiectul unei acțiuni concertate în cadrul înțelegerii. Desigur, în urma unei întrebări cu privire la acest aspect adresate în cursul ședinței, Siemens a arătat că a invocat deja această obiecție în cadrul procedurii administrative la Comisie și în cererea introductivă. Cu toate acestea, cu privire la acest aspect, cererea introductivă conține numai elementele menționate la punctul 109 de mai sus și, chiar dacă se presupune că Siemens a invocat această obiecție în cursul procedurii administrative, aceasta nu poate compensa lipsa obiecției în fața Tribunalului în stadiul cererii introductive. Prin urmare, se impune respingerea ca tardivă, în conformitate cu articolul 48 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, a afirmației formulate de Siemens, potrivit căreia cele 11 proiecte GIS în Europa, cuprinse în lista globală, nu au făcut obiectul unei discuții în cadrul înțelegerii.

117 În plus, trebuie subliniat caracterul detaliat al informațiilor cuprinse în lista globală. Astfel, aceasta conține îndeosebi indicii referitoare la caracteristicile echipamentelor care urmau a fi furnizate pentru proiectele respective, data prevăzută pentru depunerea ofertelor, data deliberărilor în cadrul înțelegerii, manifestările de interes pentru proiecte din partea diferiților membri ai înțelegerii, identitatea eventualului adjudecator sau menționarea faptului că s-a decis un nivel de preț minim și, după caz, menționarea că proiectul a fost obținut efectiv de adjudecator. Nu se poate admite ca informații de o asemenea diversitate și de o asemenea precizie să fie contestate printr-o simplă afirmație potrivit căreia cele 11 proiecte GIS în Europa nu au făcut obiectul unor acțiuni concertate în cadrul înțelegerii.

118 În acest context, trebuie amintit că Siemens nu contestă că și-a asumat sarcina de secretar european al înțelegerii în perioada 1988-1999. Neîndoindu-se, Siemens trebuia să aibă cunoștință de toate proiectele discutate în cadrul grupului european de producători și, prin urmare, să fie în măsură să conteste în detaliu și individual proiectele enumerate de ABB pe baza propriilor dosare, în ipoteza existenței unei erori. Faptul că Siemens nici nu a beneficiat de această ocazie, nici nu a explicat modul în care a

fost împiedicată să acționeze astfel permite, aşadar, să se constate că Siemens nu a contestat în mod valabil faptul că proiectele cuprinse în lista globală şi, în special, cele 11 proiecte în SEE au făcut obiectul unor acţiuni concertate în cadrul înţelegerii.

- ¹¹⁹ Trebuie respinsă ca eronată afirmaţia Siemens cuprinsă în răspunsul la întrebările scrise adresate de Tribunal înaintea şedinţei, potrivit căreia cele 11 proiecte în cauză erau localizate în afara SEE la momentul faptelor. Astfel, printre cele 11 proiecte, discutate în cadrul înţelegerii între anii 1992 şi 1998, sunt cuprinse 3 proiecte în Spania, un proiect în Danemarca, un proiect în Irlanda şi un proiect în Portugalia, toate aceste state intrând în Comunitate înainte de anul 1988. De asemenea, 2 proiecte în Finlanda, din 1994 şi din 1995, se încadrează, fără îndoială, în domeniul Acordului privind SEE şi, respectiv, al Tratatului CE, Republica Finlanda fiind membră a SEE de la 1 ianuarie 1994 şi membră a Comunităţii de la 1 ianuarie 1995. O constatare similară se impune în privinţa proiectului în Islanda şi a celor 2 proiecte în Norvegia, ambele din 1998, dată la care Republica Islanda şi Regatul Norvegiei erau membre ale SEE. Aşadar, la momentul discutării proiectului respectiv, toate aceste ţări făceau parte fie din piaţa comună, fie din SEE.

- ¹²⁰ Pe de altă parte, trebuie respinsă afirmaţia Siemens potrivit căreia lista globală ar fi „obscură”. Este adevărat că această listă, întocmită sub forma unui tabel, utilizează diferite coduri compuse din cifre şi/sau din litere. Cu toate acestea, Comisiei i-au fost furnizate explicaţii cu privire la aceste coduri în special de către martor, domnul M., cu ocazia audierii acestuia la 23 septembrie 2005, şi, în lumina acestor explicaţii, trebuie să se observe că lista globală dă o imagine clară a modului în care proiectele GIS erau tratate în cadrul înţelegerii.

— Cu privire la proiectele pretins menționate de mai multe ori sau care nu au fost puse în aplicare

¹²¹ Siemens susține că anumite proiecte cuprinse în lista globală sunt menționate de mai multe ori. Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că, chiar dacă se presupune că această afirmație este întemeiată, ea nu afectează relevanța și credibilitatea listei globale și, prin urmare, valoarea sa probatorie. Astfel, pe de o parte, Siemens nu menționează care sunt proiectele în cauză, nici nu indică faptul că ele fac parte din cele 11 proiecte GIS în Europa Occidentală – aceste proiecte fiind singurele pe care Comisia s-a întemeiat în mod specific în decizie și, așadar, singurele pertinente pentru examinarea deciziei atacate. Pe de altă parte, faptul că o listă compusă din mai mult de 1500 de poziții poate conține câteva erori nu este de natură să determine compromiterea întregii liste.

¹²² Cu privire la afirmația făcută de Siemens potrivit căreia unele dintre proiectele cuprinse în lista globală nu au fost niciodată puse în aplicare, trebuie arătat că Siemens nu menționează care ar fi proiectele în discuție. În definitiv, chiar dacă se presupune că o asemenea afirmație este întemeiată, lipsa punerii în aplicare a anumitor proiecte nu ar putea, în nicio ipoteză, să înlăture aplicarea articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE în privința întreprinderilor care au trucat cererile de ofertă aferente acestor proiecte în cadrul unei înțelegeri.

— Cu privire la rata redusă de proiecte GIS în Europa înregistrate în lista globală

¹²³ Siemens susține, fără a fi contrazisă de Comisie, că, din mai mult de 1500 de proiecte GIS înregistrate în lista globală, doar 11 proiecte trebuiau să fie realizate în SEE.

Este adevărat că această rată redusă nu reflectă importanța piețelor europene. Se impune însă constatarea că această împrejurare nu justifică neluarea în considerare a informațiilor cuprinse în această listă.

- 124 Astfel, mai întâi, nici ABB, nici Comisia nu au afirmat că lista globală cuprinde toate proiectele afectate de înțelegere. Mai mult, lipsa într-o largă măsură a proiectelor „europene” în această listă coincide cu teza potrivit căreia ar exista „țări de origine” care erau de la bun început rezervate anumitor întreprinderi, fără ca proiectele realizate în aceste țări să fie excluse din cotele în temeiul înțelegerii. În sfârșit, Comisia a invocat existența unor înțelegeri suplimentare la nivel național, în cadrul cărora era posibil ca unele proiecte să fi fost analizate, înțelegeri deopotrivă menționate de martor, domnul M. El a explicat că, în majoritatea țărilor europene care nu erau de origine, existau de mai mult timp înțelegeri locale între diferiți producători europeni, a căror funcționare nu trebuia afectată de Acordul GQ și de Acordul EQ. Prin urmare, nu s-ar fi decis integrarea acestor țări în procedura de alocare a proiectelor, instituită de aceste acorduri, ci doar înregistrarea alocărilor de proiecte GIS care urmau a fi realizate în aceste țări pentru a fi scăzute din cota mondială a întreprinderilor europene.

- 125 Or, atât în cazul „țărilor de origine”, cât și în ipoteza unor înțelegeri locale preexistente nu era necesară discuția asupra unor proiecte GIS care urmau a fi realizate în țările respective în cadrul înțelegerii globale, fapt care ar putea să explice proporția redusă a proiectelor „europene” într-o listă de proiecte alocate în cazul respectiv, în special în ceea ce privește piețele naționale la fel de importante precum Franța, Germania și Italia – toate acestea fiind, potrivit constatărilor Comisiei, „țări de origine” la începutul înțelegerii.

- 126 În definitiv, fără a fi necesară pronunțarea asupra existenței pretinselor înțelegeri locale preexistente, contestate de Siemens, trebuie, așadar, să se observe că, având în

vedere împrejurările cauzei, proporția redusă de proiecte GIS în Europa, înregistrate în lista globală, nu împiedică luarea în considerare, în cadrul aprecierii probelor, a informațiilor cuprinse în această listă și, în special, a informațiilor referitoare la cele 11 proiecte GIS în Europa cuprinse în această listă.

127 Pe de altă parte, după cum a subliniat Comisia în memoriul în apărare, raționamentul expus de Siemens și întemeiat pe pretinsa excludere totală a piețelor europene – în afara piețelor din Liechtenstein și din Islanda – din domeniul de aplicare al înțelegerii, chiar dacă se presupune că este dovedită, nu poate explica motivul pentru care lista globală ar conține numai un proiect GIS în cadrul SEE. În replică, Siemens s-a abținut să își exprime poziția cu privire la acest aspect. În răspunsul la o întrebare scrisă a Tribunalului în această privință, Siemens s-a limitat că conteste că cele 11 proiecte GIS în Europa cuprinse în lista globală au făcut obiectul unor acțiuni concertate în cadrul înțelegerii. Or, după cum s-a arătat la punctele 116 și 117 de mai sus, această obiecție trebuie respinsă, fiind invocată pentru prima dată în stadiul procedurii orale.

128 Rezultă că rata scăzută de proiecte GIS în Europa, cuprinsă în lista globală, nu repune în discuție faptul, dovedit cu ajutorul listei menționate, potrivit căruia proiectele GIS în Europa au fost discutate și alocate în cadrul înțelegerii.

— Cu privire la pretinsa lipsă, în cadrul înțelegerii, a alocării în favoarea Siemens de proiecte GIS în SEE

129 Siemens susține că lista globală nu indică niciun caz în care i-ar fi fost alocat un proiect GIS care urma a fi realizat în SEE. Cu privire la acest aspect, trebuie arătat

mai întâi că, chiar dacă se presupune că această afirmație a Siemens este întemeiată, aceasta nu permite înlăturarea aplicării articolului 81 CE și a articolului 53 din Acorul privind SEE în privința sa, din moment ce a participat la discuții privind proiecte și la decizii de alocare a acestor proiecte altor întreprinderi. Astfel, asemenea acțiuni afectează, ca atare, concurența, indiferent de identitatea întreprinderii căreia proiectul îi este alocat în final.

130 În orice caz, afirmația Siemens potrivit căreia lista globală nu evidențiază alocarea proiectelor în privința sa este eronată. Astfel, în considerentul (164) al deciziei atacate, Comisia citează 3 proiecte în care Siemens a obținut comanda, și anume proiectul nr. 1327, proiectul nr. 0140 și proiectul nr. 0144. În privința a două proiecte, și anume proiectele nr. 0140 și nr. 0144, din lista globală rezultă că Siemens era singura întreprindere interesată în privința proiectelor în cauză și că, în final, aceasta a obținut comanda lor. În schimb, referitor la al treilea proiect, având nr. 1327, din lista globală rezultă că, în afară de Siemens, ABB și Alstom și-au manifestat deopotrivă interesul asupra proiectului în cauză și că proiectul a fost alocat Siemens în cadrul discuțiilor din cadrul înțelegerii.

131 În sfârșit, în ceea ce privește argumentul Siemens potrivit căruia, în privința a 2 proiecte – pe care nu le-a identificat – pentru care a obținut comanda, aceasta ar fi rezultat din practici concurențiale, Siemens are obligația să demonstreze că aceste comenzi obținute în asemenea condiții – și anume după notificare și după discuția în cadrul unei înțelegeri – ar rezulta din practici concurențiale. În această privință, trebuie arătat că, chiar dacă se presupune că încălcarea s-a limitat la notificarea și la discutarea unor proiecte, ea poate însă afecta concurența pe piața relevantă. Astfel, cu titlu exemplificativ, lista globală nu menționează, în afara Siemens, alte întreprinderi care și-ar fi manifestat interesul în proiectele nr. 0140 și nr. 0144. Prin urmare, după discutarea acestor proiecte în cadrul înțelegerii, la 25 iunie 1998 și la 16 iulie 1998, Siemens avea cunoștință că nu existau alți ofertanți, împrejurare care îi permitea, de exemplu, să stabilească prețuri mai ridicate pentru ofertele sale. Pe de altă parte,

într-un caz asemănător – cu alte cuvinte, în cazul în care numai o întreprindere își manifestase interesul pentru un proiect – alocarea specifică a proiectelor nu prezenta niciun interes, deoarece numai întreprinderea interesată putea astfel să fie sigură de câștigarea proiectului. Reiese astfel cu totul natural că membrii înțelegerii nu au recurs la o alocare formală în aceste situații, fapt care nu este de natură să înlăture aplicarea articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE în ceea ce privește întreprinderea care a obținut comanda.

- ¹³² În consecință, trebuie respins argumentul Siemens întemeiat pe lipsa alocării în beneficiul său, în cadrul înțelegerii, a unor proiecte GIS în SEE.

— Cu privire la analiza econometrică prezentată de Siemens

- ¹³³ Siemens invocă analiza econometrică a listei globale efectuată de o societate terță la cererea sa (denumită în continuare „analiza”). În opinia sa, această analiză a arătat că în lista globală era înregistrată doar o mică parte din volumul pieței în perioada în discuție, reprezentând mai puțin de 4% din proiectele GIS în țările europene, cu excepția „țărilor de origine”, că proiectele GIS în SEE nu făcuseră obiectul unui sistem de împărțire care funcționa comparabil cu cel prevăzut de Acordul GQ și de Acordul EQ și că nu exista nicio legătură între lista globală și Acordul GQ. Analiza ar fi demonstrat și că faptul că producătorii europeni și japonezi nu intraseră pe fiecare dintre piețele naționale ale celui alt grup nu se explica printr-o înțelegere, ci prin obstacolele în calea accesului pe piețe care continuaseră să existe și după liberalizarea piețelor de energie. În sfârșit, analiza ar fi demonstrat deopotrivă că nu exista o

protecție a „țărilor de origine”, în special pentru motivul că atât ABB, cât și Siemens erau foarte active pe piețele „țărilor de origine” care nu le aparțineau.

134 Or, în speță, Comisia a invocat proiectele europene cuprinse în lista globală doar pentru a dovedi existența înțelegerii comune, iar nu pentru a dovedi existența unor efecte concrete ale înțelegerii. Astfel, Comisia a întemeiat decizia atacată, în principal, pe obiectivul acordului sancționat la articolul 1 din decizia menționată privind restrângerea concurenței. Astfel, în considerentele (303) și (304) ale deciziei atacate, Comisia a constatat mai întâi că toate acordurile și/sau practicile concertate descrise aveau ca obiect restrângerea concurenței în sensul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE și că, în asemenea împrejurări, în vederea aplicării dispozițiilor menționate, era inutilă luarea în considerare a efectelor concrete ale unui acord înainte de a se adăuga, în considerentul (308) al deciziei menționate, că prin însăși natura sa punerea în aplicare a unui acord de tipul celui descris determină o denaturare importantă a concurenței.

135 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, din însuși textul articolului 81 alineatul (1) CE rezultă că acordurile dintre întreprinderi sunt interzise, indiferent de efectele acestora, atunci când au un obiect anticoncurențial (Hotărârea Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 43 de mai sus, punctul 123, și Hotărârea JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 181). Prin urmare, nu este necesară demonstrarea efectelor anticoncurențiale reale, chiar dacă este dovedit obiectul anticoncurențial al comportamentelor imputate (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 6 iulie 2000, Volkswagen/Comisia, T-62/98, Rec., p. II-2707, punctul 178 și jurisprudența citată).

136 În aceste condiții, în primul rând, analiza prezentată de Siemens este inoperantă în calitate de mijloc de probă în sensul că, prin natura sa, aceasta poate da numai informații referitoare la efectele înțelegerii, în timp ce constatarea încălcării articolului 81 alineatul (1) CE, efectuată de Comisie, se întemeiază în esență pe constatarea unei încălcări care a avut ca obiect restrângerea concurenței. Astfel, chiar dacă se presupune că, după cum susține Siemens, analiza nu a permis identificarea indiciilor

înțelegerii imputate de Comisie, aceasta nu ar fi de natură să infirme constatarea unei înțelegeri care urmărește împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenței, în măsura în care existența înțelegerii este dovedită corespunzător cerințelor legale. Prin urmare, argumentația expusă de Siemens referitoare la inexistența efectelor înțelegerii în cauză, presupusă a fi întemeiată, nu poate, în principiu, să determine individual anularea articolului 1 din decizia atacată (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 11 ianuarie 1990, Sandoz prodotti farmaceutici/Comisia, C-277/87, Rec., p. I-45, Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Ferriere Nord/Comisia, T-143/89, Rec., p. II-917, punctul 30, și Hotărârea Tribunalului JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 183).

137 În al doilea rând, analiza nu poate fi considerată o expertiză neutră și independentă, în măsura în care a fost solicitată și finanțată de Siemens și întocmită pe baza datelor puse la dispoziție de această societate, fără ca exactitatea sau relevanța acestor date să fi făcut obiectul unei verificări concrete. Prin urmare, analizei nu i se poate atribui credibilitate și, în consecință, o valoare probatorie care să le depășească pe cele ale unei simple declarații interesate din partea Siemens.

138 Așadar, argumentul întemeiat pe rezultatele analizei prezentate de Siemens trebuie respins.

Cu privire la elementele de probă scrise

139 În ceea ce privește elementele de probă scrise, Comisia s-a întemeiat în principal pe Acordul GQ și pe Acordul EQ, împreună cu anexele acestora, pe un document

nedatat identificat cu ocazia inspecțiilor Comisiei în incintele grupului VA Tech, intitulat „Sinteză discuție cu JJC”, pe un schimb de corespondență din 18 ianuarie 1999 între domnii Wa., J. și B., angajați ai grupului VA Tech, pe o notă internă din 2 decembrie 2003 redactată de domnul We., angajat al grupului VA Tech, pe două telefaxuri din 21 iulie 2003 și din 18 decembrie 2003 din partea ABB către Siemens și către Alstom și pe o notă internă nedatată, redactată către luna septembrie 2002 de domnul Zi., angajat al grupului VA Tech.

— Cu privire la Acordul GQ și la Acordul EQ

- ¹⁴⁰ Mai întâi, trebuie arătat că, în ceea ce privește Acordul GQ și Acordul EQ, precum și anexele acestora, deși este adevărat, după cum s-a arătat la punctele 55-58 de mai sus, că doar modul lor de redactare nu dovedește existența unei înțelegeri care a avut efecte în SEE – cu excepția Liechtensteinului și a Islandei, cum s-a arătat la punctul 55 de mai sus – Acordul EQ cuprinde două dispoziții care pot da informații referitoare la efectele înțelegerii asupra pieței comune.

- ¹⁴¹ În primul rând, articolul 2 din Acordul EQ, intitulat „Notificare”, prevede:

„Membrii E vor notifica cererile ca de obicei. În vederea discuțiilor cu grupul J, membrii E vor notifica cererile [secretarului european al înțelegerii], prin utilizarea formularului de notificare GQ cuprins în anexa 1.”

142 În această privință, trebuie să se observe că expresia „ca de obicei” permite să se concluzioneze că existau notificări – și, prin urmare, o înțelegere – înainte de încheierea Acordului GQ și a Acordului EQ, ambele fiind încheiate la 15 aprilie 1988, fapt evidențiat de Comisie în decizia atacată, fără a insista asupra acestui aspect și fără a prevedea sancțiuni în această privință, și pe care Siemens îl contestă. Astfel, termenii menționați nu pot fi interpretați în sensul că semnifică „prin utilizarea formularului prevăzut în vederea Acordului GQ”, deoarece a doua teză a articolului 2 din Acordul EQ ar fi astfel redundantă în raport cu prima teză.

143 În al doilea rând, anexa 2 la Acordul EQ, care conține un „plan de comunicare”, prevede în special că „[s]ecretarul [european] notifică în mod automat proiectele [notificate de producătorii europeni] părții [japoneze], cu excepția proiectelor europene” și că „MM decide asupra notificării proiectelor europene către grupul J”. În această privință, trebuie precizat că, astfel cum reiese și din această anexă, „MM” semnifică „adunarea părților” („members meeting”). Pe de altă parte, din anexa 1 la Acordul GQ reiese că „grupul E” și „grupul J” desemnau, fiecare, grupul de producători europeni și grupul de producători japonezi. În plus, potrivit constatărilor Comisiei din considerentul (147) al deciziei atacate, necontestate de Siemens, aceasta din urmă ocupa funcția de secretar european al înțelegerii pe întreaga perioadă a primei sale participări la înțelegere, din 1988 până în 1999.

144 Așadar, din anexa 2 a Acordului EQ rezultă, *primo*, că proiectele GIS în Europa erau analizate în cadrul grupului de membri europeni ai înțelegerii și, *secundo*, că aceste proiecte erau analizate diferit de proiectele GIS în restul lumii, în sensul că nu erau notificate automat grupului de producători japonezi, ci doar pe baza unei decizii speciale a adunării membrilor europeni.

145 Or, asemenea comunicări, chiar dacă se admite că sunt efectuate numai ocazional pe baza unei decizii speciale și/sau *a posteriori* și în întregime, după cum a susținut Hitachi (a se vedea punctul 96 de mai sus) nu sunt imaginabile fără niciun motiv. Dimpotrivă, în cadrul unei înțelegeri, precum cea instituită prin Acordul GQ și prin Acordul EQ, singurul motiv imaginabil pentru a efectua asemenea comunicări este că informațiile în cauză sunt destinate punerii în aplicare a înțelegerii. În speță, mai exact, întrucât, după cum s-a arătat la punctul 55 de mai sus, marea majoritate a țărilor europene era exclusă de la împărțirea proiectelor între grupurile de producători europeni și japonezi în temeiul Acordului GQ, nu există altă explicație posibilă pentru comunicarea vânzărilor efectuate de producătorii europeni în aceste țări decât aceea că, în temeiul înțelegerii, ele au fost scăzute din cota mondială a producătorilor europeni. Or, după cum s-a explicat la punctul 98 de mai sus, scăderea vânzărilor în țările europene – în afara „țărilor de origine” – din cota mondială este, la rândul său, un indiciu important al existenței obligației pentru producătorii japonezi de a se abține să intre pe piața europeană, în temeiul înțelegerii comune.

146 În orice caz, argumentele prezentate de Siemens cu privire la acest aspect nu pot fi admise. În primul rând, nu este întemeiată afirmația făcută de Siemens potrivit căreia Comisia încearcă să invoce acorduri eventuale în Europa Centrală și de Est drept dovada unor încălcări pretins săvârșite în SEE sau acorduri încheiate în perioada 2002-2004 pentru a demonstra efectele înțelegerii în perioada 1988-1999. Astfel, Comisia doar a extras argumentul discuțiilor care aparent au avut loc între grupurile de producători europeni și japonezi în legătură cu problema dacă piețele în Europa Centrală și de Est, nou-accesibile după căderea Cortinei de fier în 1989, trebuiau să fie rezervate deopotrivă producătorilor europeni. În acest context, în considerentele (126) și (127) ale deciziei atacate, Comisia a evocat anumite proiecte în țările menționate care ar fi făcut obiectul unei discuții cu producătorii japonezi pentru a demonstra că aceștia aveau, în principiu, interesul și posibilitatea de aprovizionare a acestor piețe. Un asemenea raționament nu poate fi considerat inadecvat ca atare.

147 În al doilea rând, trebuie respins argumentul Siemens potrivit căruia comunicarea către grupul de producători japonezi putea privi numai proiectele în țările din Europa Centrală și de Est. După cum a arătat Comisia în mod întemeiat, aceste țări nu erau accesibile furnizorilor occidentali la momentul încheierii Acordului GQ și a Acordului EQ. Prin urmare, proiectele europene menționate în planul de comunicare trebuiau realizate în țările din Europa Occidentală care – cu singura excepție a Elveției – făceau parte, începând cu anul 1994, din SEE. De asemenea, contrar susținerilor formulate de Siemens, teza apărută de Comisie nu este illogică. Astfel, Comisia nu a susținut niciodată, după cum lasă Siemens să se înțeleagă, că obligația de notificare ar fi fost „automată” sau „obligatorie”. Dimpotrivă, era pe deplin suficient, în vederea scopurilor pe care Comisia le alocă acestei comunicări, ca ea să fi fost efectuată în întregime și ulterior pe baza unei decizii speciale a adunării membrilor europeni ai înțelegerii.

148 În sfârșit, trebuie subliniat că Siemens nu oferă nicio explicație convingătoare cu privire la faptul că planul de comunicare prevedea comunicarea proiectelor GIS în Europa grupului de producători japonezi, chiar în mod nesistematic și numai pe baza unei decizii speciale a grupului de producători europeni. În răspunsul la o întrebare a Tribunalului în cursul ședinței, Siemens a susținut că aceste comunicări nu puteau să privească mai mult decât cele 11 proiecte GIS în Europa, menționate de Comisie în considerentul (164) al deciziei atacate și, prin urmare, un număr foarte limitat de proiecte care reprezentau numai 1 % din volumul proiectelor cuprinse în lista globală. Or, după cum s-a arătat la punctul 125 de mai sus, volumul redus de proiecte „europene” în lista globală nu semnifică faptul că înțelegerea nu a afectat alte proiecte în Europa, ci poate fi explicată prin faptul că nu era necesară dezbaterea unor asemenea proiecte în cadrul înțelegerii generale în prezența producătorilor japonezi. Prin urmare, lista globală nu poate fi pertinentă în vederea stabilirii numărului de proiecte în privința cărora au fost efectuate comunicări către producătorii japonezi, în conformitate cu planul de comunicare cuprins în anexa 2 la Acordul EQ.

- 149 Rezultă că anexa 2 la Acordul EQ constituie un element de probă valabil al constatării Comisiei potrivit căreia proiecte referitoare la Europa Occidentală făceau parte din proiectele discutate și împărțite între producătorii europeni și potrivit căreia producătorii japonezi trebuiau să se țină la distanță de piețele europene, în contrapartida unei scăderi a vânzărilor din cota mondială, realizate de producătorii europeni din aceste țări.

— Cu privire la documentul identificat în incintele grupului VA Tech, intitulat „Sinteza discuției cu JJC”

- 150 În considerentul (135) al deciziei atacate, Comisia invocă un document identificat într-un calculator portabil cu ocazia inspecțiilor în incintele grupului VA Tech, intitulat „Sinteza discuției cu JJC” și creat, în opinia Comisiei, la 10 iunie 2003. Acest document este în parte dificil de înțeles, însă permite tragerea anumitor concluzii. În special, în acesta se menționează, de două ori, noțiunea „țări de orig.”, care nu poate fi rezonabil interpretată altfel decât în sensul că semnifică „țări de origine”. Mai mult, în acest document se face referire la „Ultimul studiu realizat în Februarie 99 – Exp. în afara E și a țărilor de orig.” și, în privința fiecăruia dintre membrii europeni, identificați cu coduri valabile începând cu luna iulie 2002, necontestate de Siemens, sunt menționate cotele aplicabile înainte și după „02/99” (semnificând în mod plauzibil luna februarie 1999). În acest document sunt menționate și cotele de piață ale membrilor europeni pe piețele europene, în afara „țărilor de origine” în perioada 1988-1998 și este întocmită o listă enumerativă a țărilor europene care nu sunt de origine („Fin, Dan, Nor, Es, Po, Irl, Bel, Gre, Lux...”).

- 151 În ceea ce privește valoarea probatorie și credibilitatea care trebuie acordate acestui document, trebuie să se țină seama de faptul că autorul necunoscut se exprimă în cu-prinsul său în raport cu fapte anterioare cu circa 4 ani de la data creării documentului,

atribuite de asemenea unui individ probabil necunoscut. Astfel, persoana desemnată „JJC” nu a fost identificată, iar aceste inițiale nu corespund niciuneia dintre persoanele menționate de Comisie în anexa II la decizia atacată că au participat la înțelegere în numele întreprinderilor implicate. Deși aceste împrejurări nu sunt de natură să priveze acest document de orice valoare probatorie, acestea pot însă să inspire o anumită circumspecție în privința concluziilor care urmează a fi trase, în special în ceea ce privește valoarea ce urmează a fi atribuită datelor detaliate pe care le conține, și justifică atribuirea, în privința acestui document, doar a unei valori probatorii medii.

- 152 Prin urmare, se impune acordarea unei anumite valori probatorii faptului că noțiunea „țară de origine” este nu numai evocată de două ori în acest document, ci și că acesta conține o listă enumerativă a țărilor care nu sunt de origine și faptului că evidențiază în mod clar că exista o diferență de regim aplicabilă între țările care nu erau de origine și țările de origine, în sensul că țărilor de origine nu le erau aplicabile cotele stabilite în cadrul înțelegerii. În raport cu acest ultim aspect, trebuie arătat că, potrivit documentului, cotele menționate ca fiind aplicabile „după 02/99” corespund cu exactitate celor constatate de Comisie în considerentul (145) al deciziei atacate pe baza altor elemente de probă, astfel cum au fost aplicabile către sfârșitul primei etape a participării Siemens la încălcare.

- 153 În plus, din acest document se poate deduce de asemenea că producătorii europeni din cadrul înțelegerii schimbau informații privind volumul livrărilor lor în Europa, cu excepția „țărilor de origine”. Astfel cunoașterea în cadrul întreprinderii din grupul VA Tech (denumită în continuare „întreprinderea VA Tech”) de date cifrice exacte privind cotele de piață în Europa (cu excepția „țărilor de origine”) a producătorilor europeni, într-o perioadă de 10 ani, nu poate fi explicată altfel decât prin faptul că producătorii respectivi se informau reciproc cu privire la vânzările acestora în Europa, cu excepția „țărilor de origine”.

— Cu privire la schimbul de corespondență din 18 ianuarie 1999 între domnii Wa., J. și B., angajați ai grupului VA Tech

¹⁵⁴ La 18 ianuarie 1999, domnul Wa. a trimis un e-mail domnului J., care a fost transmis, în aceeași zi, sub formă imprimată și adnotată, prin fax, domnului B. În acest e-mail, care are ca obiect „Siemens in UK”, domnul Wa. îl avertizează pe domnul J. că Siemens era în curs de a forma o alianță cu o altă societate pentru proiecte în Regatul Unit, fapt perceput ca o amenințare și care fusese declarat în cadrul „UK forum” ca „Bad Behaviour”. Cu toate acestea, întrucât nu a fost dată nicio explicație, domnul Wa. a propus să se aștepte și să se vadă ce s-ar întâmpla. În fax, domnul J. sugera să se reacționeze prin amenințarea intrării pe piața germană în sectorul GIS de 400 de kilovolți. În plus, acesta amintea poziția grupului VA Tech potrivit căreia piața Regatului Unit aparținea, din punct de vedere istoric, Reyrolle și GEC (ale cărei activități în materie de GIS au fuzionat cu cele ale Alstom în 1989), iar orice altă întreprindere care obține comenzi ar trebui să le compenseze, însă deplângea faptul că mecanismele prevăzute în acest scop ar fi fost insuficiente.

¹⁵⁵ În cadrul răspunsului la întrebările scrise adresate de Tribunal, Siemens a susținut că numai din acest înscris ar rezulta că, în opinia emitentului e-mailului, ea apărea ca un concurent agresiv pe piața Regatului Unit. În schimb, acesta nu ar permite confirmarea existenței unor „țări de origine” protejate.

¹⁵⁶ În primul rând, trebuie totuși să se rețină că acest schimb de corespondență atestă existența în cadrul înțelegerii a unei protecții a pieței din Regatul Unit în beneficiul producătorilor istorici Reyrolle și GEC, care poate fi calificată în esență, deși termenul nu este utilizat, drept protecție a „țării de origine”. Faptul că alți membri europeni ai înțelegerii au fost activi pe această piață nu se opune unei asemenea interpretări, deoarece, în mod evident, exista un mecanism de compensare chiar dacă acesta nu funcționa aparent în mod satisfăcător. În al doilea rând, din fax reiese că

întreprinderea VA Tech se ținuse până atunci la distanță de piața germană – cel puțin în sectorul GIS de 400 de kilovolți – pentru motive care nu erau nici tehnice, nici comerciale, deoarece intrarea pe această piață era avută în vedere ca măsură de represalii în privința Siemens. Din aceste împrejurări, trebuie dedusă și existența unei protecții a pieței germane în calitate de „țară de origine”, în lipsa unei alte explicații plauzibile. În al treilea rând, din e-mail rezultă că exista un „UK forum” în care erau dezbătute problemele referitoare la piața Regatului Unit. Fără a fi necesar, în cadrul prezentei cauze, de a lua poziție definitivă cu privire la acest aspect, ar putea fi vorba despre un forum al unor acțiuni concertate locale ale membrilor înțelegerii, activi pe această piață.

- 157 În calitate de înscrisuri întocmite pe durata înțelegerii de persoane implicate în aceasta, mesajele menționate constituie un element de probă a cărui valoare probatorie este foarte ridicată.

— Cu privire la elementele de probă scrise care se raportează la fapte care au avut loc în perioada 2002-2004

- 158 În ceea ce privește nota internă din 2 decembrie 2003 redactată de domnul We. și prin care se rezumă o reuniune care a avut loc la 1 și la 2 decembrie 2003, faxul din 21 iulie 2003 trimis de ABB la Alstom și la Siemens privind la o reuniune referitoare la proiectele în Germania, faxul din 18 decembrie 2003 trimis de ABB la Alstom referitor la situația pe piața Regatului Unit și nota internă nedată, redactată către luna septembrie 2002 de domnul Zi., trebuie observat că aceste patru înscrisuri au analizat numai situații și evenimente încadrate în mod clar în perioada 2002-2004.

- 159 Or, după cum s-a arătat la punctul 37 de mai sus, trebuie respins argumentul Comisiei potrivit căruia ar fi legitimă transferarea observațiilor referitoare la perioada 2002-2004 la perioada anterioară deoarece este vorba de o singură și aceeași încălcare. Dimpotrivă, întrucât activitățile înțelegerii erau reduse în perioada 1999-2002 ca urmare a întreruperii participării anumitor întreprinderi și că anul 2002 a marcat o nouă demarare cu un sistem modificat, este mai degrabă necesară dovedirea unei continuități în privința obiectivelor, a participanților și a întinderii înțelegerii pentru a se stabili că, în fapt, era vorba despre o încălcare unică.
- 160 Prin urmare, trebuie să se considere că cele patru documente în discuție nu pot constitui elemente de probă referitoare la prima etapă a participării Siemens la încălcare, din 1988 până în 1999.

d) Concluzii privind al doilea aspect al primului motiv

Cu privire la efectele înțelegerii în cadrul SEE

- 161 Înțelegerea a produs efecte în cadrul SEE, deoarece producătorii europeni au dezbătut și și-au împărțit proiecte GIS în cadrul SEE. Acest fapt este certificat de toate probele constituite de declarațiile date de ABB – în acestea fiind incluse lista proiectelor „europene” cuprinsă în considerentul (164) al deciziei atacate și declarațiile domnului M. –, declarațiile date de Fuji și cele date de Hitachi, anexa 2 la Acordul EQ, documentul „Sinteză discuții cu JJC” și schimbul de corespondență din 18 ianuarie 1999. Printre aceste elemente de probă, declarațiile domnului M, ale Fuji și ale Hitachi,

precum și anexa 2 la Acordul EQ și schimbul de corespondență din 18 ianuarie 1999 au o valoare probatorie ridicată.

- 162 În raport cu o asemenea serie de probe concordante, declarațiile date de Melco și invocate de Siemens în sensul că dovedesc contrariul nu pot repune în cauză această concluzie. Astfel, Melco se pronunță mai degrabă asupra domeniului de aplicare al înțelegerii globale, cu alte cuvinte asupra coordonării dintre grupurile de producători europeni și japonezi, și asupra faptului că, în cadrul înțelegerii, nu au existat discuții privind piața europeană sau proiecte GIS în această piață. Cu privire la acest aspect, Melco afirmă că nu dispune de dovezi ale unui acord pe piața europeană. În schimb, din poziția de întreprindere japoneză, nu poate fi informată cu privire la discuțiile purtate în grupul de producători europeni. Or, Melco lasă în mod expres să se întrevadă posibilitatea ca alte întreprinderi care au participat la înțelegere să fi putut extinde obiectul discuțiilor lor la alte subiecte, subliniind chiar că, în mai multe rânduri, producătorii japonezi ar fi trebuit să aștepte, înainte de începutul reuniunilor înțelegerii, încetarea discuțiilor dintre producătorii europeni, discuții al căror conținut îi era necunoscut. Dincolo de faptul că Melco contestă împărțirea piețelor europene și japoneză între cele două grupuri de producători și independent de credibilitatea declarațiilor sale, trebuie arătat că asemenea declarații nu pot fi, așadar, interpretate în sensul confirmării poziției Siemens, potrivit căreia nu au existat discuții și alocări de proiecte GIS în SEE.

Cu privire la rezervarea piețelor europene și japoneză grupului de producători europeni, respectiv grupului de producători japonezi

- 163 Faptul că producătorii europeni și japonezi și-au împărțit piețele în mod global, astfel încât piața japoneză era rezervată producătorilor japonezi, iar piața europeană era

rezervată producătorilor europeni, este certificat de declarațiile date de ABB și de domnul M, precum și de declarațiile date de Fuji și de Hitachi și de anexa 2 la Acordul EQ. Cu excepția declarațiilor date de ABB, toate aceste elemente de probă au o valoare probatorie ridicată.

Cu privire la protecția „țărilor de origine” în Europa

¹⁶⁴ Faptul că exista o protecție a „țărilor de origine” în Europa, astfel încât piețele țărilor în care producătorii europeni erau prezenți din punct de vedere istoric le erau rezervate de la bun început și în lipsa excluderii din cote în temeiul înțelegerii, este certificat de toate probele constituite prin declarațiile date de ABB și de domnul M., precum și de documentul „Sinteză discuții cu JJC” și de schimbul de corespondență din 18 ianuarie 1999. Printre aceste elemente de probă, declarațiile domnului M. au o valoare probatorie ridicată, iar schimbul de corespondență din 18 ianuarie 1999 are o valoare probatorie foarte ridicată.

¹⁶⁵ Rezumând, fiecare dintre obiecțiunile contestate de Siemens este întemeiată, suplimentar față de declarațiile date de ABB și de domnul M., pe alte elemente de probă cu o valoare probatorie ridicată, precum și pe alte elemente de probă cu o valoare probatorie mai mică. Prin urmare, trebuie să se rețină că toate aceste elemente de probă permit demonstrarea existenței înțelegerii imputate în decizia atacată.

¹⁶⁶ Din cele de mai sus rezultă că, în mod corespunzător cerințelor legale, Comisia a dovedit existența, în perioada 1988-1999, a unei înțelegeri și în special faptul că această înțelegere a produs efecte în cadrul SEE, existența unei împărțiri a piețelor între producătorii europeni și japonezi și existența protecției „țărilor de origine”.

- 167 Rezultă că se impune respingerea celui de al doilea aspect al primului motiv și, prin urmare, a primului motiv în totalitate.

II — Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 25 din Regulamentul nr. 1/2003

- 168 Al doilea motiv invocat de Siemens cuprinde trei aspecte. În cadrul primului aspect, aceasta susține că Comisia nu a dovedit că a participat la înțelegere după 22 aprilie 1999. În cadrul celui de al doilea motiv, aceasta invocă prescripția investigărilor. În cadrul celui de al treilea motiv, aceasta susține că nu a participat la înțelegere după 1 ianuarie 2004.

A — Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe lipsa dovedirii unei participări la înțelegere în intervalul aprilie-septembrie 1999

1. Argumentele părților

- 169 În susținerea acestui aspect, Siemens invocă opt critici întemeiate, în primul rând, pe lipsa dovedirii participării sale la un acord privind proiectele după luna aprilie 1999, în al doilea rând, pe lipsa dovedirii participării sale la o reuniune după 22 aprilie 1999, în al treilea rând, pe caracterul contradictoriu și puțin credibil al declarațiilor date de

ABB, în al patrulea rând, pe inadmisibilitatea declarațiilor domnului M., în al cincilea rând, pe lipsa unui mijloc de probă scrisă clar privind participarea sa la înțelegere până în luna septembrie 1999, în al șaselea rând, pe lipsa unor dovezi clare rezultate din declarațiile altor întreprinderi participante la înțelegere, în al șaptelea rând, pe neluarea în considerare a mijloacelor de probă care stabileau întreruperea participării la înțelegere începând cu luna aprilie 1999 și, în al optulea rând, pe neluarea în considerare a dovezilor economice empirice privind întreruperea participării sale la înțelegere cel mai târziu în luna aprilie 1999.

170 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

2. Aprecierea Tribunalului

171 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că nu s-a contestat că Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere în 1999. În schimb, părțile sunt în dezacord cu privire la data exactă a acestei întreruperi. Siemens contestă că a participat la înțelegere după 22 aprilie 1999, data reuniunii de la Sydney (Australia), care a fost ultima la care a participat. Comisia, admitând în întregime, după cum reiese din considerentul (295) al deciziei atacate, că nu a avut posibilitatea să stabilească data exactă a întreruperii menționate, a stabilit data acelei retrageri la 1 septembrie 1999. Comisia a stabilit data respectivă pe baza declarațiilor date de ABB și de domnul M. și a informațiilor cuprinse în documentul intitulat „Sinteză discuție cu JJC”, colectate în cursul inspecțiilor în localurile grupului VA Tech, pe care le consideră confirmate de declarațiile date de Areva, de Melco, de Fuji și de Hitachi/JAEPS.

172 Dezacordul de față ridică problema de a ști cui îi revine sarcina probei în aceaștă privință. În timp ce Siemens consideră că sarcina de a dovedi că a participat la

încălcare până la 1 septembrie 1999 revine Comisiei, Comisia susține că, de vreme ce a demonstrat existența unei înțelegeri ilicite, se consideră că aceasta durează până la dovedirea încetării sale, care trebuie efectuată de întreprinderea care a participat la această înțelegere.

a) Cu privire la repartizarea sarcinii probei între Siemens și Comisie

¹⁷³ În ceea ce privește problema de a ști data la care a încetat participarea Siemens la încălcare, cu titlu introductiv, trebuie amintită jurisprudența constantă potrivit căreia, pe de o parte, partea sau autoritatea care invocă o încălcare a normelor de concurență are obligația de a o dovedi, corespunzător cerințelor legale, prin stabilirea faptelor care constituie încălcarea, iar pe de altă parte, revine întreprinderii care invocă un motiv de apărare împotriva constatării unei încălcări sarcina de a dovedi îndeplinirea tuturor condițiilor de aplicare a acestui motiv, astfel încât autoritatea menționată va trebui, așadar, să recurgă la alte elemente de probă (Hotărârea *Peróxidos Orgánicos/Comisia*, punctul 65 de mai sus, punctul 50; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârile *Baustahlgewebe/Comisia*, punctul 43 de mai sus, punctul 58, și *Aalborg Portland și alții/Comisia*, punctul 48 de mai sus, punctul 78).

¹⁷⁴ În speță, principiul general potrivit căruia Comisia trebuie să dovedească toate elementele constitutive ale încălcării, inclusiv durata acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 7 iulie 1994, *Dunlop Slazenger/Comisia*, T-43/92, Rec., p. II-441, punctul 79, Hotărârea Tribunalului din 13 decembrie 2001, *Acerinox/Comisia*, T-48/98, Rec., p. II-3859, punctul 55, și Hotărârea Tribunalului din 29 noiembrie 2005, *Union Pigments/Comisia*, T-62/02, Rec., p. II-5057, punctul 36), care pot avea efecte asupra concluziei sale definitive în ceea ce privește gravitatea încălcării menționate nu este repus în cauză prin faptul că Siemens a invocat un motiv de

apărare întemeiat pe prescripție, în legătură cu care sarcina probei revine, în principiu, reclamantului.

- 175 Astfel, invocarea unui asemenea motiv de apărare presupune în mod obligatoriu dovedirea duratei încălcării, precum și a datei încetării sale. Or, doar aceste împrejurări nu pot justifica, în defavoarea reclamantei, un transfer al sarcinii probei cu privire la aspectul respectiv. Pe de o parte, durata unei încălcări, noțiune care presupune cunoașterea datei sale finale, constituie unul dintre elementele esențiale ale încălcării, cu privire la care sarcina probei revine Comisiei, indiferent dacă o contestare a acestor elemente este cuprinsă și în motivul de apărare întemeiat pe prescripție. Pe de altă parte, această concluzie se justifică având în vedere că neprescrierea investigației Comisiei în temeiul articolului 25 din Regulamentul nr. 1/2003 constituie un criteriu legal obiectiv care rezultă din principiul securității juridice (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 6 octombrie 2005, Sumitomo Chemical și Sumika Fine Chemicals/Comisia, T-22/02 și T-23/02, Rec., p. II-4065, punctele 80-82) și, prin urmare, o condiție de validitate a oricărei decizii de sancționare. Astfel, respectarea sa este obligatorie pentru Comisie și în lipsa formulării unui motiv de apărare de către întreprindere cu privire la acest aspect (Hotărârea Peróxidos Orgánicos/Comisia, punctul 65 de mai sus, punctul 52).

- 176 Se impune însă precizarea că această repartizare a sarcinii probei poate varia în măsura în care elementele factuale invocate de o parte pot fi de natură să oblige cealaltă parte să dea o explicație sau o justificare în lipsa căreia se poate concluziona în sensul furnizării dovezii (Hotărârea Peróxidos Orgánicos/Comisia, punctul 65 de mai sus, punctul 53; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 48 de mai sus, punctul 79). În special, atunci când, precum în speță, Comisia a dovedit existența unui acord, întreprinderilor participante le revine obligația de a dovedi că s-au distanțat de acesta, distanțare care trebuie să ateste o voință clară și adusă la cunoștința celorlalte întreprinderi participante de a se susține de la acordul respectiv (Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, GlaxoSmithKline Services/Comisia, T-168/01, Rec., p. II-2969, punctul 86; a se vedea de

asemenea, în acest sens, Hotărârea Curții din 6 ianuarie 2004, BAI și Comisia/Bayer, C-2/01 P și C-3/01 P, Rec., p. I-23, punctul 63, și Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 48 de mai sus, punctele 81-84).

177 Este necesar ca în lumina acestor principii să se verifice dacă, în speță, Comisia a stabilit în mod corect faptele pe care își întemeiază aprecierea potrivit căreia Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere la 1 septembrie 1999.

b) Cu privire la valoarea probatorie a elementelor pe care Comisia își întemeiază aprecierea potrivit căreia Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere la 1 septembrie 1999

178 Cu titlu introductiv, trebuie amintite elementele de fapt esențiale pe care Comisia și-a întemeiat aprecierea potrivit căreia Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere la 1 septembrie 1999, astfel cum rezultă în special din considerentele (186), (295), (296) și (298) ale deciziei atacate.

179 În primul rând, ABB a declarat că Siemens încetase să participe la reuniunile înțelegerii începând cu sfârșitul anului 1999, iar domnul M. a declarat că Siemens s-a retras în septembrie 1999. În al doilea rând, documentul intitulat „Sinteză discuții cu JJC”, identificat în localurile grupului VA Tech, cuprinde o mențiune pe care Comisia o interpretează în sensul că face referire la retragerea Siemens în septembrie 1999. În al treilea rând, Comisia arată că Areva, Melco, Fuji și Hitachi/JAEPs au confirmat că retragerea Siemens a avut loc în septembrie 1999.

Cu privire la declarațiile date de ABB și de domnul M.

180 În cadrul celei de a treia critici invocate în susținerea prezentului aspect, Siemens arată că declarațiile date de ABB sunt în mod specific generale și contradictorii și că acestea au cunoscut „dezvoltări”, în funcție de împrejurări, la nivelul de a fi lipsite de orice forță probatorie.

181 Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că, în declarația din 7 mai 2004, ABB a arătat că, „spre anul 1999, în măsura în care [ea] are cunoștință, Siemens a părăsit înțelegerea o anumită perioadă”. La rândul său, domnul M. a răspuns Comisiei, care i-a solicitat, în cursul audierii din 23 septembrie 2005, dacă putea indica exact momentul în care Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere:

„Nu neapărat. Eram la Geneva, însă îmi amintesc de aceasta atunci când a fost anunțată de domnul Th., însă nu 100 %. Era în [19]99. Nu îmi amintesc dacă era în toamnă sau în primăvară. Are importanță?”

182 În sfârșit, într-o declarație din 4 octombrie 2005, ABB a menționat că domnul M. își amintise între timp că Siemens fusese încă reprezentată la reuniunea anuală de la Sydney din aprilie 1999 și că se retrăsese din înțelegere abia după patru sau cinci luni, așadar, în august sau în septembrie, împrejurare care ar fi fost anunțată de domnul Th. în cursul unei reuniuni la nivel operațional la Geneva (Elveția).

183 Se impune, aşadar, constatarea că declaraţiile date de ABB şi de domnul M. privind data exactă la care Siemens şi-a întrerupt participarea la înţelegere în 1999 au cunoscut o anumită evoluţie în timp. Totuşi, aceste declaraţii nu sunt contradictorii, ci au devenit progresiv mai exacte („în anul 1999”, „în primăvara sau în toamna anului 1999” şi, în sfârşit, „în august sau în septembrie 1999”), în măsura în care domnul M., care pare a fi sursa principală de informaţii, în cadrul ABB, pentru faptele din preajma momentului la care Siemens şi-a întrerupt participarea la înţelegere, şi-a amintit detalii din ce în ce mai exacte.

184 În special, trebuie arătat că, spre deosebire de cele susţinute de Siemens, amintirile ulterioare ale domnului M., întrucât au stat la baza declaraţiilor date de ABB la 4 octombrie 2005, nu contrazic declaraţiile anterioare ale acestuia privind împrejurările aferente întreruperii participării de către Siemens. Astfel, deşi s-a indicat că, în urma dezvoltărilor nefavorabile de pe piaţă în anii 1997 şi 1998, Siemens relansase o concurenţă agresivă privind preţurile, nu s-a arătat nicidecum că această situaţie se produsese deja în 1998. Pe de o parte, este de înţeles că procesul decizional în cadrul Siemens în privinţa reacţiei adecvate la evoluţia nefavorabilă a pieţei ar fi putut lua un anumit timp. Pe de altă parte, este de asemenea de înţeles că Siemens, prin faptul că spre sfârşitul anului 1998 a decis să nu îşi mai continue participarea la înţelegere şi prin adoptarea unui comportament mai agresiv pe piaţă, a încercat să profite cât mai mult posibil de efectele sale, amânând anunţarea acestei decizii pentru luna septembrie 1999. Or, potrivit unei jurisprudenţe constante, un asemenea comportament – prezumat dovedit – nu poate fi suficient pentru a se putea constata acea întrerupere, deoarece o întreprinderea care se comportă în acest mod poate doar să încerce să utilizeze înţelegerea în beneficiul său (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, SCA Holding/Comisia, T-327/94, Rec., p. II-1373, punctul 142, Hotărârile Tribunalului Mannesmannröhren-Werke/Comisia, punctul 54 de mai sus, punctele 277 şi 278, şi Union Pigments/Comisia, punctul 174 de mai sus, punctul 130, şi Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, Jungbunzlauer/Comisia, T-43/02, Rec., p. II-3435, punctul 269).

185 În ceea ce priveşte contestarea de către Siemens a declaraţiilor date de ABB, trebuie să se reţină că, deşi, după cum s-a constatat la punctul 64 de mai sus, nu se poate exclude

că ABB s-ar fi considerat incitată să maximizeze importanța comportamentului ilicit al concurenților săi, acest fapt nu poate lipsi declarațiile date de ABB și de domnul M. de orice valoare probatorie în legătură cu întreruperea, de către Siemens, a participării sale la înțelegere în 1999. Astfel, întrucât ABB se referă cu privire la acest aspect numai la amintirile domnului M., în speță credibilitatea mărturiei domnului M. este cea care determină credibilitatea declarațiilor date de ABB. Or, după cum s-a arătat la punctul 76 de mai sus, faptul că pot exista câteva inexactități minore în declarațiile domnului M. nu este de natură să afecteze în mod general valoarea probatorie a declarațiilor respective.

¹⁸⁶ În plus, trebuie respinsă a patra critică invocată de Siemens în susținerea prezentului aspect, potrivit căreia declarațiile domnului M. sunt inadmisibile în calitate de mijloace de probă, deoarece, în mod contrar dispoziției prevăzute la articolul 6 paragraful 3 litera d) din CEDO, ea nu a avut posibilitatea de a audia sau de a adresa direct întrebări acestui martor.

¹⁸⁷ Potrivit unei jurisprudențe constante, drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale ale dreptului comunitar a căror respectare este asigurată de instanța comunitară (Avizul Curții 2/94 din 28 martie 1996, Rec., p. I-1759, punctul 33, și Hotărârea Curții din 29 mai 1997, Kremzow, C-299/95, Rec., p. I-2629, punctul 14). În acest scop, Curtea și Tribunalul se inspiră din tradițiile constituționale comune statelor membre, precum și din indicațiile oferite de instrumentele internaționale privind protecția drepturilor omului la care statele membre au colaborat sau au aderat. În acest sens, CEDO are o semnificație specială (Hotărârea Curții din 15 mai 1986, Johnston, 222/84, Rec., p. 1651, punctul 18, și Hotărârea Kremzow, citată anterior, punctul 14). Pe de altă parte, conform articolului 6 alineatul (2) UE, Uniunea respectă drepturile fundamentale, astfel cum sunt acestea garantate de CEDO, precum și astfel cum rezultă din tradițiile constituționale comune statelor membre, ca principii generale ale dreptului comunitar.

188 Prin urmare, este necesar să se examineze dacă, în lumina acestor considerații, prin faptul că nu a oferit Siemens posibilitatea de a-i adresa direct întrebări martorului, domnul M., Comisia a încălcat principiul fundamental al ordinii juridice comunitare constituit de respectarea dreptului la apărare (Hotărârea Curții din 9 noiembrie 1983, *Nederlandsche Banden-Industrie Michelin/Comisia*, 322/81, Rec., p. 3461, punctul 7).

189 În această privință, trebuie arătat că, potrivit unei jurisprudențe constante, acest principiu impune să li se ofere întreprinderilor și asocierilor de întreprinderi vizate de o investigație a Comisiei în materie de concurență, încă din etapa procedurii administrative, posibilitatea de a-și exprima în mod util punctul de vedere asupra realității și a pertinentei faptelor, a obiecțiunilor și a circumstanțelor invocate de Comisie (a se vedea Hotărârea Tribunalului din 27 septembrie 2006, *Avebe/Comisia*, T-314/01, Rec., p. II-3085, punctul 49 și jurisprudența citată). În schimb, principiul menționat nu impune ca acestor întreprinderi să li se dea ocazia să adreseze ele însele întrebări, în cadrul procedurii administrative, martorilor audiați de Comisie (a se vedea în acest sens Hotărârea *Aalborg Portland și alții/Comisia*, punctul 48 de mai sus, punctul 200).

190 Prin urmare, această critică invocată de Siemens trebuie respinsă.

191 În concluzie, trebuie acordată o valoare probatorie ridicată declarațiilor date de ABB și de domnul M. în privința datei la care Siemens și-a întrerupt participarea la încălcarea în 1999. Cu toate acestea, conform principiului menționat la punctul 66 de mai sus, aceste declarații trebuie susținute de alte elemente de probă.

Cu privire la documentul intitulat „Sinteză discuții cu JJC”

192 După cum s-a arătat deja la punctul 151 de mai sus, valoarea probatorie a acestui document este îndoielnică, în special în ceea ce privește valoarea care trebuie acordată datelor detaliate pe care le conține. Or, data exactă la care Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere în 1999 constituie o asemenea informație detaliată. La aceasta se adaugă faptul că documentul nu este lipsit de ambiguități cu privire la menționarea datei acestei întreruperi.

193 Astfel, primul rând al acestui document are următorul cuprins:

„A/ Oprire 3 ==> 09/99 1 ==> cursul 00”

194 Întrucât, la momentul creării documentului, 10 iunie 2003, cifra „3” era codul Siemens în cadrul înțelegerii, din această împrejurare, Comisia a concluzionat că Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere în septembrie 1999. Or, după cum susține Siemens în mod întemeiat în cadrul celei de a cincea critici, întemeiată pe lipsa unei dovezi scrise clare a participării sale la înțelegere până în luna septembrie 1999, o asemenea interpretare determină obligatoriu concluzia potrivit căreia ABB, desemnată prin codul 1, și-a întrerupt participarea la înțelegere în cursul anului 2000, deși este cert că ABB a participat neîntrerupt la înțelegere. Prin urmare, fie interpretarea Comisiei privind acest fragment este eronată, întrucât nu se referă la întreruperea de către Siemens a participării sale la înțelegere, fie mențiunea „1 ==> cursul 00” este eronată. Or, în această ultimă ipoteză, nu există niciun motiv pentru acordarea unei credibilități mai mari mențiunii „3 ==> 09/99”. În orice caz, trebuie înlăturată interpretarea Comisiei potrivit căreia termenul „Oprire” din primul rând al documentului citat la punctul 193 de mai sus se referă numai la mențiunea „3 ==> 09/99”, iar nu la mențiunea „1 ==> cursul 00”.

- 195 În concluzie, trebuie să se considere că valoarea probatorie a acestui document, în privința datei la care Siemens și-a întrerupt participarea la încălcare în 1999, este foarte redusă.

Cu privire la declarațiile date de Areva, de Melco, de Fuji și de Hitachi/JAEPS

— Cu privire la declarațiile date de Areva

- 196 În ceea ce privește declarațiile date de Areva, în considerentul (186) al deciziei atacate, Comisia se referă la un document depus de Areva în cadrul cererii de imunitate la amenzi, intitulat „Notă explicativă privind funcționarea înțelegerii pentru piețele GIS”. Sub titlul „Istoric” din acest document se arată:

„O primă înțelegere exista de la sfârșitul anilor '80 și până în 1997, atunci când a fost întreruptă. Începând cu anul 1997, participanții au continuat să se întâlnească, însă nu s-au pus de acord nici cu privire la împărțirea piețelor, nici cu privire la prețuri, iar întâlnirile referitoare la această înțelegere au încetat în 1999, Siemens retrăgându-se definitiv.”

- 197 În primul rând, trebuie arătat că această informație nu este lipsită de ambiguitate. Astfel, după cum susține Siemens în cadrul celei de a șasea critici, invocată în susținerea aspectului de față, este posibil să fie interpretată în sensul că întreruperea participării

sale la înțelegere a avut loc înainte de luna septembrie 1999, însă că efectul acestei întreruperi – și anume încetarea întâlnirilor în cadrul înțelegerii – a intervenit numai în luna septembrie. Cu toate acestea, nu se impune o asemenea interpretare. Trebuie notat, pe de altă parte, că afirmația făcută de Areva potrivit căreia întâlnirile ar fi încetat începând cu luna septembrie 1999 s-a arătat a fi ulterior falsă, după cum atestă în special probele prezentate de Comisie în considerentele (191)-(197) ale deciziei atacate. Deși această împrejurare nu face mai probabilă una sau cealaltă dintre interpretările fragmentului citat la punctul 196 de mai sus, aceasta poate în orice caz să determine o îndoială generală asupra fiabilității declarațiilor date de Areva. Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că în considerentele (290) și (291) ale deciziei atacate, însăși Comisia a calificat declarațiile Areva drept „contradictorii și ambigue”, fapt care a fost reținut, printre altele, drept motiv pentru a nu i se acorda o reducere a amenzii în temeiul Comunicării privind cooperarea, astfel cum rezultă din considerentul (531) al deciziei atacate.

¹⁹⁸ Prin urmare, declarațiilor date de Areva trebuie să li se acorde o valoare probatorie mai degrabă redusă.

¹⁹⁹ În al doilea rând, în măsura în care Comisia se întemeiază, în considerentul (285) și în nota de subsol 237 ale deciziei atacate, pe răspunsul dat de Areva la comunicarea privind obiecțiunile, trebuie admis argumentul invocat de Siemens potrivit căruia acest răspuns nu poate fi invocat în sarcina sa deoarece nu a avut acces la el înaintea adoptării deciziei atacate (a se vedea în acest sens jurisprudența citată la punctul 189 de mai sus). Astfel, în răspunsul la întrebările scrise adresate de Tribunal înaintea ședinței, Comisia a confirmat că răspunsul dat de Areva la comunicarea privind obiecțiunile nu fusese comunicat către Siemens înainte de adoptarea deciziei atacate.

— Cu privire la declarațiile date de Melco

200 Într-un document din 4 noiembrie 2004, depus în cadrul cererii formulate în temeiul Comunicării privind cooperarea, Melco a declarat:

„Până în luna septembrie 1999, Grupul funcționa fără fricțiuni, în conformitate cu obiectivele sale. Apoi, în septembrie 1999, Siemens a declarat formal, în cadrul unei reuniuni a Grupului, că s-ar retrage din Grup întrucât cadrele superioare de conducere ale Siemens descoperiseră activitățile Grupului.”

201 Melco a confirmat, așadar, expres și fără echivoc că Siemens a anunțat întreruperea participării sale la înțelegere abia în luna septembrie 1999.

202 În cadrul celei de a șasea critici, invocată în susținerea aspectului de față, Siemens arată că, în considerentul (292) al deciziei atacate, Comisia însăși a calificat aceste declarații ale Melco drept lipsite de valoare probatorie din cauza caracterului lor contradictoriu și ambiguu. Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că, în cursul procedurii administrative, Melco a dat două declarații diferite, și anume, pe de o parte, un înscris din 4 noiembrie 2004, prezentat în cadrul cererii sale în temeiul Comunicării privind cooperarea, din care face parte fragmentul citat la punctul 200 de mai sus, și, pe de altă parte, răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile din 5 iulie 2006. Or, calificarea privind lipsa valorii probatorii, cuprinsă în considerentul (292) al deciziei atacate, se raportează numai la răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile. Mai mult, o asemenea calificare privește numai un aspect izolat din acest răspuns, și anume afirmația făcută de Melco potrivit căreia înțelegerea ar fi încetat în totalitate în 1999, după ce Siemens și-a întrerupt participarea la încălcare. Comisia a considerat în special că aceste afirmații erau întemeiate numai pe declarațiile altor părți în procedură și erau prezentate numai în beneficiul propriei apărări. În schimb, decizia atacată nu conține o apreciere expresă a valorii probatorii aferente declarațiilor date

de Melco, la 4 noiembrie 2004, în cadrul cererii sale formulate în temeiul Comunicării privind cooperarea.

- 203 Trebuie să se rețină că menționarea, în declarațiile date de Melco la 4 noiembrie 2004, a lunii septembrie 1999 drept data la care Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere ar trebui să beneficieze de credibilitate ridicată, deoarece Melco nu putea avea niciun interes să indice o dată ulterioară datei reale a acestei întreruperi. Astfel, întrucât retragerea Siemens – și cea a Hitachi câteva luni mai târziu – era de natură să facă mai credibilă „prăbușirea înțelegerii” care ar fi avut loc, în opinia exprimată de Melco, începând cu 1999/2000, aceasta avea mai degrabă interesul de a menționa o dată anterioară datei efective.

— Cu privire la declarațiile date de Fuji

- 204 În răspunsul din 11 iulie 2006 la comunicarea privind obiecțiunile, Fuji a declarat:

„Când Siemens s-a retras din înțelegere în luna septembrie 1999, înțelegerea Acor-dului GQ a început să se prăbușească. Potrivit informațiilor despre care Fuji are cunoștință, după reuniunea de la Sydney nu au mai existat reuniuni care să cuprindă toate părțile.”

- 205 La punctul 90 de mai sus s-a arătat deja că, spre deosebire de cele susținute de Siemens, declarațiilor date de Fuji trebuie să li se acorde o credibilitate ridicată, deși acestea au fost făcute relativ târziu în derularea procedurii și într-un context temporal în legătură cu o cerere formulată în temeiul Comunicării privind cooperarea. Mai mult, în ceea ce privește îndeosebi indicarea datei la care Siemens și-a întrerupt participarea

la înțelegere, sunt valabile aceleași considerații ca cele privind declarațiile date de Melco (a se vedea punctul 203 de mai sus): întrucât această interpretare, deopotrivă susținută de Fuji, făcea credibilă teza „prăbușirii înțelegerii” după un anumit timp, această întreprindere nu avea interesul să întârzie în mod artificial data respectivă.

— Cu privire la declarațiile date de Hitachi

²⁰⁶ În considerentul (186) și în nota de subsol 238 ale deciziei atacate, Comisia invocă răspunsul dat de Hitachi la comunicarea privind obiecțiunile, în care Hitachi ar fi confirmat că luna septembrie 1999 reprezenta momentul la care Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere. Or, după cum susține Siemens fără a fi contrazisă de Comisie, acest răspuns nu poate fi invocat în sarcina sa, deoarece nu a avut acces la acesta înainte de adoptarea deciziei atacate (a se vedea în acest sens jurisprudența citată la punctul 189 de mai sus). Prin urmare, se impune înlăturarea acestui element de probă.

Concluzie intermediară

²⁰⁷ Din cele de mai sus rezultă că Comisia s-a putut întemeia pe diverse elemente pentru a constata participarea Siemens la încălcare până în luna septembrie 1999, printre care declarațiile date de ABB și de domnul M., considerate credibile și care au fost confirmate cu privire la acest aspect de declarațiile date de Areva, de Melco și de Fuji, în rândul cărora unele dintre ele, și anume declarațiile date de Melco și de Fuji, beneficiază de credibilitate ridicată.

208 Având în vedere aceste elemente, în continuare, trebuie să se examineze dacă celelalte elemente invocate de Siemens pot răsturna constatarea Comisiei și pot dovedi afirmația făcută de Siemens potrivit căreia și-a întrerupt participarea la încălcare începând cu luna aprilie 1999.

c) Cu privire la elementele invocate de Siemens pentru a dovedi întreruperea participării sale la încălcare începând cu luna aprilie 1999

Cu privire la probele economice empirice ale întreruperii participării sale la încălcare cel mai târziu în luna aprilie 1999

209 În cadrul celei de a opta critici, invocată în susținerea aspectului de față, Siemens invocă analiza pentru susținerea întreruperii participării sale la înțelegere începând cu luna aprilie 1999. În opinia sa, analiza a stabilit că, în perioada aprilie-septembrie 1999, Siemens s-a comportat pe piață în mod concurențial, astfel cum a procedat după luna septembrie 1999 și contrar acțiunilor sale anterioare lunii aprilie 1999.

210 În această privință, se face trimitere la considerațiile prezentate la punctele 135-138 de mai sus, care se aplică și referitor la aspectul întreruperii de către Siemens a participării sale la înțelegere. Astfel, pe de o parte, întrucât articolul 81 CE interzice nu numai acordurile având ca efect denaturarea concurenței, ci și acordurile care au un asemenea obiect, în cadrul constatării încălcării, Comisia nu are obligația să dovedească efecte concrete. Pe de altă parte, chiar dacă se presupune că Siemens s-a comportat în mod concurențial în perioada aprilie-septembrie 1999, această împrejurare nu ar demonstra că s-a distanțat de înțelegere, ci doar că nu respecta acordurile. Or,

după cum a arătat Comisia în mod întemeiat, acest fapt ar rezulta tot atât de bine din încercarea de a beneficia de înțelegere la care a recurs Siemens.

211 Prin urmare, această critică trebuie respinsă.

Cu privire la mărturia domnului Se.

212 În cadrul celei de a șaptea critici, invocată în susținerea aspectului de față, Siemens invocă o declarație a domnului Se., la acel moment angajat al Alstom, care, în septembrie 2006, a declarat: „În aprilie 1999, înțeleg că nu mai este posibilă o înțelegere, deoarece Siemens, unul dintre principalii concurenți, a anunțat plecarea sa din cartel.” În opinia exprimată de Siemens, înlăturarea de către Comisie a acestei declarații este constitutivă de mai multe erori de drept.

213 Cu privire la acest aspect, în primul rând, trebuie arătat că declarația domnului Se. nu este neapărat în contradicție cu constatarea Comisiei potrivit căreia Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere în aprilie 1999. Astfel, domnul Se. a datat în aprilie 1999 anunțul privind decizia luată de Siemens de a nu mai continua participarea la înțelegere, iar nu întreruperea efectivă a participării sale la înțelegere. Este de înțeles, așadar, că, în aprilie 1999, Siemens doar a anunțat decizia sa, iar întreruperea participării sale s-a produs efectiv ulterior. Argumentul formulat de Siemens trebuie respins chiar și numai pentru acest motiv.

214 În al doilea rând, Comisia nu a înlăturat declarația domnului Se. doar pentru motivul că fusese făcută „sub controlul exclusiv al avocaților Alstom”, după cum a susținut Siemens, ci și pentru că nu a considerat-o credibilă în sine, deoarece domnul Se. nu fusese martor în persoană al faptelor la care se referea. Astfel cum rezultă din

considerentul (289) litera (b) al deciziei atacate, ea a ținut seama în special de faptul că însuși domnul Se. recunoscuse că înainte de luna aprilie 1999 era la curent cu privire la înțelegere, însă nu avea nicio informație referitoare la modul de funcționare a acestei înțelegeri, necunoscând identitatea participanților, datele și locurile reuniunilor și regulile care i se aplicau. Pe de altă parte, din tabelul reuniunilor furnizat de ABB la 5 octombrie 2005, necontestat de Siemens, reiese că domnul Se. nu a participat personal la reuniunea de la Sydney din aprilie 1999, Alstom fiind reprezentată de alți trei angajați. O asemenea apreciere a probelor din partea Comisiei nu este eronată. În orice ipoteză, în lipsa unei contestări detaliate din partea Siemens, Tribunalul nu are competența de a o înlocui cu propria apreciere.

- ²¹⁵ Prin urmare, se impune respingerea acestei critici în măsura în care privește mărturia domnului Se.

Cu privire la mărturiile domnilor Tr., E. și Sch.

- ²¹⁶ În cadrul celei de a șaptea critici, invocată în susținerea aspectului de față, Siemens impută Comisiei și faptul că nu a luat în considerare declarațiile foștilor săi angajați, domnii Tr., E. și Sch., pe care le-a depus în cursul procedurii administrative.

- ²¹⁷ Mai întâi, trebuie respinsă afirmația Siemens potrivit căreia Comisia nu a luat în considerare declarațiile foștilor angajați ai Siemens. Astfel, după ce Siemens a depus aceste mărturii în scris prin intermediul scrisorii din 7 august 2006, Comisia a arătat, în scrisoarea din 12 decembrie 2006, că nu considera necesară audierea acestor martori, întrucât mărturiile lor nu au determinat alte întrebări din partea sa.

218 Pe de altă parte, Comisia a arătat că declarațiile foștilor angajați ai Siemens nu erau de natură să îi modifice aprecierea cu privire la data la care Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere, întemeindu-se pe declarațiile și pe elementele de probă pe care le colectase.

219 În această privință, trebuie să se constate că credibilitatea declarațiilor foștilor angajați ai Siemens este puternic afectată de faptul că aceste persoane contestă orice acord referitor la proiecte GIS în Europa, în timp ce, după cum s-a arătat în cadrul primului motiv, Comisia a dovedit, la un standard juridic corespunzător, că înțelegerea comună privea și proiecte GIS în Europa.

220 În plus, în ceea ce privește data exactă la care Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere în 1999, trebuie arătat că domnul Tr., după cum reiese din declarația acestuia, s-a pensionat în 1994 și a arătat că nu știa cu exactitate momentul la care Siemens s-a retras din înțelegere. Domnul Sch. a menționat că superiorul acestuia, domnul E., îi comunicase în cursul anului 1998 că se va pensiona anticipat în 1999 și că se decisese între timp că Siemens ar renunța la participarea la Acordul GQ. Totuși, nu s-a menționat când a devenit efectivă această decizie, iar, pe de altă parte, datele menționate de acesta nu coincideau cu cele menționate de domnul E. Astfel, acesta din urmă a arătat că s-a pensionat către mijlocul anului 2000 și că a decis retragerea Siemens din Acordul GQ în prealabil („im Vorfeld”) în cadrul reuniunii de la Sydney, despre care l-ar fi informat în special pe domnul Sch., însărcinându-l să ia măsurile necesare. Așadar, există posibilitatea ca faptele relatate de domnul Sch. să se fi derulat la un an după datele menționate de acesta. În plus, domnul E. a afirmat că l-a informat pe domnul V., un angajat al Alstom, înainte de reuniunea de la Sydney, și întreprinderile japoneze „în contextul temporal imediat” al reuniunii respective, admitând însă că nu își reamintea dacă era înainte sau ulterior. În schimb, acesta a recunoscut expres că nu a informat celelalte întreprinderi, îndeosebi pe ABB, și că nu a menționat retragerea Siemens în cadrul reuniunii anuale.

221 În lumina celor de mai sus, trebuie să se considere că aceste elemente dovedesc la un standard juridic corespunzător faptul că nu a existat o distanțare „oficială” din partea Siemens în cadrul acestei reuniuni. Astfel, într-o înțelegere care cuprinde mai multe întreprinderi, o distanțare clară și expresă din partea uneia dintre întreprinderile participante trebuie adresată tuturor celorlalți participanți. Prin urmare, nu se reține o „discriminare inadmisibilă” în raport cu alte cauze similare, după cum susține Siemens.

222 Mai mult, domnul E. a arătat și faptul că numai după informarea întreprinderilor japoneze l-a informat pe secretarul european al înțelegerii de întreruperea, de către Siemens, a participării sale la această înțelegere, care ar fi informat apoi, la o dată care nu este cunoscută de domnul E., celelalte întreprinderi. Cu privire la acest aspect, trebuie amintit că, potrivit declarațiilor domnului Tr., în acea perioadă secretariatul era asigurat în numele Siemens de domnul Th., care era deopotrivă prezent la reuniunea de la Sydney. Așadar, mărturia domnului E. nu contrazice considerațiile Comisiei în această privință. Dimpotrivă, declarația acestuia confirmă faptul că nu a existat o distanțare deschisă față de înțelegere din partea Siemens cu ocazia reuniunii de la Sydney din aprilie 1999 și, în plus, aceasta este perfect compatibilă cu versiunea domnului M., potrivit căreia ar fi fost informat de domnul Th., în cursul unei reuniuni de lucru de la Geneva din septembrie 1999. Cu privire la acest aspect, trebuie subliniat că din declarația domnului E. rezultă că domnul Th. asigura încă rolul de secretar european al înțelegerii în numele Siemens o anumită perioadă după reuniunea de la Sydney, împrejurare care, în sine, este deja suficientă pentru a respinge argumentul invocat de Siemens potrivit căruia și-ar fi întrerupt participarea la înțelegere în luna aprilie 1999. Or, potrivit jurisprudenței, faptul de a nu se distanța public de o încălcare la care întreprinderea în cauză a participat sau faptul de a nu o denunța autorităților administrative are ca efect să încurajeze continuarea încălcării și să compromită descoperirea acesteia, astfel încât această aprobare tacită poate fi calificată drept complicitate sau mod pasiv de participare la încălcare (Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 48 de mai sus, punctul 84).

223 Prin urmare, departe de a repune în discuție constatarea Comisiei potrivit căreia Siemens și-a întrerupt participarea la încălcare abia în septembrie 1999, într-o anumită măsură, mărturiile domnilor Tr., E. și Sch. sunt susceptibile mai degrabă să o confirme.

224 Așadar, se impune respingerea acestei critici în măsura în care privește mărturiile domnilor Tr., E. și Sch. și, în consecință, respingerea sa în totalitate.

Cu privire la lipsa dovezii privind participarea Siemens la un acord referitor la proiecte GIS după luna aprilie 1999

225 În cadrul primei critici, invocată în susținerea aspectului de față, Siemens arată că, în decizia atacată, Comisia nu i-a imputat faptul că a participat la un acord referitor la proiecte după luna aprilie 1999. În opinia sa, ultimul dintre proiectele menționate de Comisie la care ar fi participat ar data din 8 martie 1999, iar informațiile furnizate de Fuji în cererea sa formulată în temeiul Comunicării privind cooperarea nu atestă participarea la proiecte sau la un schimb de informații în această privință după luna martie 1999.

226 Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că lipsa unei dovezi privind existența unor acorduri referitoare la proiecte după luna martie 1999 nu are semnificația că asemenea acorduri nu au existat. După cum susține Comisia, lista globală nu este exhaustivă. Pe de altă parte, deși s-ar fi evidențiat că Siemens nu a participat la un acord referitor la proiecte după luna martie 1999, această împrejurare nu ar constitui o dovadă a întreruperii participării sale la înțelegere. Astfel, după cum subliniază Comisia în înscrisurile sale, obiecțiunea imputată Siemens în decizia atacată depășește acordurile referitoare la proiecte concrete. În această privință, este suficient să se citeze faptul că Siemens a asigurat în acest timp funcția de secretar european al înțelegerii, care permitea derularea acesteia.

227 Prin urmare, argumentele prezentate de Siemens în cadrul acestei critici nu pot răsturna constatarea Comisiei, întemeiată pe elementele de probă examinate la punctele 179-207 de mai sus, care indică faptul că Siemens a participat la înțelegere până în luna septembrie 1999. Așadar, se impune respingerea acestei critici.

Cu privire la lipsa dovezii privind o reuniune după 22 aprilie 1999

228 În cadrul celei de a doua critici, invocată în susținerea aspectului de față, Siemens arată că Comisia nu a furnizat nicio dovadă care să indice că a participat în 1999 la o reuniune ulterioară reuniunii de la Sydney, organizată în perioada 19-24 aprilie a celui an.

229 Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că lipsa unei dovezi privind o reuniune după luna aprilie 1999 nu este de natură să repună în discuție indiciile pe care Comisia s-a întemeiat pentru a constata participarea Siemens la înțelegere până în luna septembrie 1999.

230 Astfel, faptul că Comisia nu a avut cunoștință de reuniuni ulterioare nu are semnificația că asemenea reuniuni nu au avut loc. În special, prin faptul că, în considerentul (183) al deciziei atacate, a arătat că, „[d]upă reuniunea de la Sydney, organizată între 19 și 24 aprilie 1999, reuniunile anuale au încetat”, Comisia s-a referit în mod clar la reuniunile anuale și nu a exclus, așadar, existența, după această dată, a altor reuniuni la nivel operațional. În această privință, din articolul 3 din Acordul GQ rezultă că reuniunea generală („general meeting”) era prevăzută o dată pe an. Prin urmare, deși Siemens nu își întrerupsese participarea la înțelegere în cursul anului 1999, nu ar fi fost posibil să se prevadă desfășurarea în acel an a unei alte întâlniri de acest gen. În schimb, articolul 5 din Acordul GQ prevede desfășurarea de reuniuni ale comitetului

(„committee meetings”) la fiecare două săptămâni în vederea schimbului de opinii dintre grupuri asupra proiectelor solicitate de fiecare grup. Or, astfel cum reiese din anexa 4 la Acordul GQ, Siemens (desemnată prin codul „8”) era membră a comitetului european și trebuia, așadar, să participe la aceste reuniuni. Mai mult, din articolul 5 din Acordul EQ rezultă că reuniunile de lucru („job meetings”), la care trebuiau să participe toți membrii vizați, se desfășurau atât pentru proiectele care făcuseră obiectul unei alocări, cât și pentru cele care făcuseră doar obiectul unei înțelegeri asupra prețului minim, secretarul european al înțelegerii – prin urmare, Siemens – având obligația trimiterii invitațiilor pentru aceste reuniuni și obligația de a le prezida. În aceste condiții, unica împrejurare că Comisia nu a reușit să stabilească data exactă și locul exact al altor reuniuni din 1999, ulterioare reuniunii de la Sydney, nu permite să se concluzioneze în sensul că nu au existat asemenea reuniuni.

231 Prin urmare, se impune respingerea acestei critici.

232 Având în vedere toate cele de mai sus, trebuie să se rețină că Comisia dispunea de elemente de probă suficiente care să justifice concluzia potrivit căreia Siemens a participat la înțelegere până în luna septembrie 1999. În plus, Siemens nu a oferit o explicație alternativă convingătoare a existenței acestor elemente, în conformitate cu cerințele rezultate din jurisprudență. Or, având în vedere elementele factuale menționate la punctul 207 de mai sus, invocate de Comisie pentru a dovedi participarea Siemens până în septembrie 1999, Siemens are obligația să ofere o explicație sau o justificare alternativă care să poată contrazice concluziile Comisiei, care erau incriminatorii în privința sa (a se vedea în acest sens Hotărârea Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 48 de mai sus, punctul 79, și Hotărârea Peróxidos Orgánicos/Comisia, punctul 65 de mai sus, punctul 71).

233 Așadar, se impune respingerea primului aspect al celui de al doilea motiv.

B — Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe prescripția investigărilor

1. Argumentele părților

²³⁴ Siemens susține că, în privința primei etape a participării sale la încălcarea care îi este imputată și care ar fi încetat la 22 aprilie 1999, prescripția ar fi intervenit la 22 aprilie 2004, așadar, înainte de data inspecțiilor, la 11 și la 12 mai 2004. În opinia sa, argumentul Comisiei potrivit căruia a participat în două rânduri la aceeași încălcare unică și continuă nu permite excluderea prescripției. Astfel, înțelegerea care a existat în perioada 1988-1999 ar trebui net diferențiată de înțelegerea care a existat în perioada 2002-2004.

²³⁵ Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

2. Aprecierea Tribunalului

²³⁶ Articolul 25 alineatul (1) litera (b) din Regulamentul nr. 1/2003 stabilește un termen de prescripție de 5 ani pentru încălcările de tipul celor imputate Siemens. În temeiul alineatului (2) a doua teză din articolul menționat, în cazul unor încălcări continue sau repetate, prescripția curge din ziua încetării încălcării. Potrivit articolului 25

alineatul (3) prima teză din același regulament, orice act al Comisiei în scopul examinării sau al investigării unei încălcări întrerupe cursul termenului de prescripție.

²³⁷ În speță, excepția privind prescripția invocată în privința primei etape a încălcării imputate Siemens presupune îndeplinirea a două condiții cumulative. Pe de o parte, această primă etapă trebuie să fi încetat cel mai târziu la 10 mai 1999, cu alte cuvinte, cu 5 ani înaintea zilei care precede inspecțiile la fața locului efectuate de Comisie la 11 și la 12 mai 2004. Pe de altă parte, cele două etape ale încălcării imputate acestora nu trebuie să facă parte dintr-o singură încălcare unică și continuă, în sensul articolului 25 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, deoarece, într-o asemenea ipoteză, termenul de prescripție curge numai din ziua în care a încetat a doua etapă, în 2004.

²³⁸ Cu privire la acest aspect este suficient să se amintească faptul că, după cum s-a arătat la punctul 232 de mai sus, în decizia atacată, Comisia a constatat în mod întemeiat că prima etapă a participării Siemens la înțelegere a încetat abia în septembrie 1999, așadar, după 10 mai 1999.

²³⁹ Prin urmare, se impune respingerea excepției privind prescripția care face obiectul celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv.

²⁴⁰ În orice caz, nu este îndeplinită nici a doua condiție menționată la punctul 237 de mai sus. Astfel, Comisia a constatat în mod întemeiat că înțelegerea la care a participat Siemens începând cu anul 2002 era, în esență, aceeași cu cea la care participase până în anul 1999.

- 241 În această privință, în jurisprudență au fost identificate mai multe criterii pertinente pentru aprecierea caracterului unic al unei încălcări, și anume identitatea sau diversitatea obiectivelor practicilor în cauză (Hotărârea Tribunalului din 20 martie 2002, Dansk Rørindustri/Comisia, T-21/99, Rec., p. II-1681, punctul 67; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Curții din 21 septembrie 2006, Technische Unie/Comisia, C-113/04 P, Rec., p. I-8831, punctele 170 și 171, și Hotărârea Tribunalului Jungbunzlauer/Comisia, punctul 184 de mai sus, punctul 312), identitatea produselor și serviciilor în cauză (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 2005, Tokai Carbon și alții/Comisia, T-71/03, T-74/03, T-87/03 și T-91/03, nepublicată în Recueil, punctele 118, 119 și 124, și Hotărârea Jungbunzlauer/Comisia, punctul 184 de mai sus, punctul 312), identitatea întreprinderilor care au participat la încălcare (Hotărârea Jungbunzlauer/Comisia, punctul 184 de mai sus, punctul 312) și identitatea modalităților de punere în aplicare a acesteia (Hotărârea Dansk Rørindustri/Comisia, citată anterior, punctul 68). Alte criterii pertinente constau în identitatea persoanelor fizice implicate pe seama întreprinderilor și identitatea domeniului de aplicare geografic al practicilor în cauză.
- 242 În speță, trebuie arătat că toate criteriile menționate mai sus permit să se observe că înțelegerea la care Siemens a participat începând cu anul 2002 era, în esență, aceeași cu cea la care aceasta participase până în anul 1999.
- 243 Astfel, în primul rând, obiectivul care consta în stabilizarea cotelor de piață ale membrilor înțelegerii, în împărțirea pieței mondiale între producătorii japonezi și europeni – în special prin rezervarea în favoarea celor din urmă a piețelor europene – și în evitarea erodării prețurilor era același în cele două perioade în discuție. Cu privire la acest aspect, se impune respingerea argumentelor invocate de Siemens, potrivit cărora cele două etape ale participării sale la înțelegere erau total diferite una de cealaltă.
- 244 Mai întâi, nu este cert că înțelegerea s-a aplicat proiectelor europene numai după anul 2002. Dimpotrivă, astfel cum rezultă din constatările cuprinse la punctul 161 de mai sus, Comisia a dovedit corespunzător cerințelor legale că înțelegerea se aplica proiectelor GIS în SEE de la debutul său.

245 În continuare, prezintă importanță redusă aspectul dacă Acordul GQ a fost abrogat și înlocuit de alt acord, după cum susține Siemens, întemeindu-se pe declarațiile date de Hitachi, sau acesta a fost doar modificat, din moment ce obiectivul practicilor în cauză a rămas același.

246 În sfârșit, trebuie respinsă concepția noțiunii „obiectiv comun”, susținută implicit de Siemens. Potrivit acestei concepții, constatarea existenței unei încălcări unice depinde nu numai de criterii obiective, astfel cum sunt menționate la punctul 241 de mai sus, ci presupune și existența unui element subiectiv sub forma unei intenții globale comune, care, în speță, ar lipsi. Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că teza susținută de Siemens nu își găsește niciun temei în jurisprudența citată la punctul 241 de mai sus, care nu menționează un criteriu subiectiv în raport cu aprecierea caracterului unic al unei încălcări. Prin urmare, problema dacă un ansamblu de acorduri și de practici contrare articolului 81 alineatul (1) CE constituie o încălcare unică și continuă depinde, dimpotrivă, numai de factori obiectivi, printre care obiectivul comun al acordurilor și al practicilor respective. Acesta din urmă este un criteriu care trebuie apreciat doar în raport cu conținutul acestor acorduri și practici și care nu trebuie confundat, după cum ar susține Siemens, cu intenția subiectivă a diferitor întreprinderi de a participa la o încălcare unică și continuă. În schimb, această intenție subiectivă poate și trebuie să fie luată în considerare numai în cadrul aprecierii participării individuale a unei întreprinderi la un asemenea acord unic și continuu (a se vedea punctul 253 de mai jos).

247 În al doilea rând, metodele de funcționare a înțelegerii au rămas în totalitate neschimbate, chiar dacă au evoluat progresiv în cursul anilor, în special în funcție de reducerea numărului de întreprinderi participante la continuarea concentrării sectorului și în funcție de evoluția tehnică a mijloacelor de comunicație. Cu toate acestea, după cum a arătat Comisia în considerentul (280) al deciziei atacate, aceste modificări nu au intervenit într-un anumit moment în perioada 1999-2002, ci treptat. Pe de altă parte, acestea nu au afectat principiile esențiale ale modului de funcționare, și anume alocarea proiectelor GIS membrilor înțelegerii pe baza unor cote stabilite de aceștia și

prin intermediul trucării cererilor de oferte, precum și stabilirea unor prețuri minime pentru proiectele GIS care nu făceau obiectul unei alocări.

248 În al treilea rând, în cele două perioade în cauză, înțelegerea privea aceeași piață, și anume piața proiectelor GIS sub forma pieselor detașate sau sub forma substațiilor la cheie.

249 În al patrulea rând, întreprinderile participante la înțelegere sunt, în esență, aceleași pe toată durata înțelegerii între 1988 și 2004, ținând seama de concentrarea sectorului GIS care a avut loc în această perioadă și cu singura excepție a absenței temporare a Siemens, a întreprinderii VA Tech și a Hitachi.

250 În al cincilea rând, persoanele care au reprezentat diferitele întreprinderi în cadrul înțelegerii erau într-o măsură foarte largă aceleași în anii 1999 și 2002, cu excepția unei anumite fluctuații normale în interiorul fiecărei întreprinderi. Continuitatea personală a reprezentanților este atestată de diferite liste de reuniuni care sunt incluse în dosar și, în special, de lista cuprinsă în anexa I la decizia atacată, precum și de lista colaboratorilor întreprinderilor în cauză, active în cadrul înțelegerii, cuprinsă în anexa II la decizia atacată.

251 În al șaselea rând, domeniul de aplicare geografic al înțelegerii era același și în anul 1999, și în perioada 2002-2004. Astfel, acesta s-a extins puțin după anul 1988 ca urmare a faptului că piețele din țările Europei Centrale și de Est au devenit între timp accesibile membrilor înțelegerii.

252 În al șaptelea rând, faptul subliniat de Comisie și necontestat de Siemens că înțelegerea a fost continuată de alți membri fără întreprinderile temporar absente și că, așadar, continuitatea obiectivă a unei încălcări unice a fost păstrată demonstrează în egală măsură că era vorba despre una și aceeași înțelegere. Cu privire la acest aspect, trebuie respins argumentul formulat de Siemens potrivit căruia, luând în considerare acest element, Comisia îi impută fapta altuia. Astfel, nu face obiectul discuției faptul că Siemens este considerată răspunzătoare în raport cu perioada septembrie 1999-martie 2002, ci faptul de a i se opune caracterul unic al încălcării care a continuat în absența sa. Or, după cum se va arăta la punctul următor, Siemens era conștientă sau ar fi trebuit să fie conștientă de faptul că participa, începând cu anul 2002, la aceeași încălcare la care participase până în anul 1999.

253 În sfârșit, în ceea ce privește elementul subiectiv, este suficient ca atunci când Siemens și-a reluat participarea la înțelegere să fi conștientizat că participă la aceeași înțelegere precum cea anterioară. De asemenea, este suficient ca Siemens să fi conștientizat criteriile esențiale, menționate la punctul 241 de mai sus, care justifică constatarea caracterului unic al încălcării pentru a exista posibilitatea de a i se opune acest caracter unic, chiar dacă se presupune că Siemens nu a concluzionat personal în sensul existenței sale. Or, având în vedere faptul că angajații săi, domnii S. și Ze., au participat în numele său la înțelegere atât înainte de retragerea acestuia din 1999, cât și după revenirea din 2002, Siemens nu putea să ignore identitatea factorilor care determină caracterul unic al înțelegerii și, în special, identitatea obiectivelor sale, a produselor vizate, a piețelor geografice și a întreprinderilor participante.

254 Prin urmare, excepția prescripției invocată de Siemens trebuie în orice caz respinsă pentru motivul că cele două etape ale încălcării care i-au fost imputate făceau parte din aceeași încălcare unică și continuă.

255 În concluzie, se impune respingerea celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe prescripția primei etape a încălcării imputate Siemens.

C — Cu privire la al treilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe neparticiparea la o înțelegere după 1 ianuarie 2004

1. Argumentele părților

256 Siemens susține că, în decizia atacată, Comisia a constatat în mod eronat că încălcarea încetase definitiv la 11 mai 2004, deși după luna ianuarie 2004 nu se constata nicio repercusiune efectivă asupra pieței comune, ultima reuniune pertinentă fiind desfășurată la 21 ianuarie 2004 și care nu a determinat vreun acord asupra prețurilor. Prin urmare, începând cu luna ianuarie 2004, înțelegerea nu ar mai fi avut efecte pe piață, de altfel, Comisia nefurnizând nicio probă în acest sens.

257 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

2. Aprecierea Tribunalului

258 Acest aspect trebuie respins pentru două motive.

259 În primul rând, după cum s-a amintit la punctul 135 de mai sus, potrivit unei jurisprudențe constante, din însuși textul articolului 81 alineatul (1) CE rezultă că acordurile dintre întreprinderi sunt interzise, indiferent de efectele acestora, atunci când au un obiect anticoncurențial (Hotărârea Curtii Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 43 de mai sus, punctul 123, și Hotărârea Tribunalului JFE Engineering/Comisia, punctul 49 de mai sus, punctul 181). Prin urmare, nu este necesară demonstrarea efectelor anticoncurențiale reale, chiar dacă este dovedit obiectul anticoncurențial al comportamentelor imputate (a se vedea Hotărârea Tribunalului Volkswagen/Comisia, punctul 184 de mai sus, punctul 178 și jurisprudența citată). De asemenea, la punctul 134 de mai sus s-a arătat și că, în speță, Comisia s-a întemeiat în principal pe obiectul de restrângere a concurenței al acordurilor, sancționat la articolul 1 din decizia atacată. Mai întâi, în considerentele (303) și (304) ale deciziei atacate, aceasta a constatat că toate acordurile și/sau practicile concertate descrise aveau ca obiect restrângerea concurenței, în sensul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE și că în asemenea împrejurări, în vederea aplicării dispozițiilor menționate, era inutilă luarea în considerare a efectelor concrete ale unui acord înainte de a se adăuga, în considerentul (308) al deciziei menționate, că, prin însăși natura sa, punerea în aplicare a unui acord de tipul celui descris determină o denaturare importantă a concurenței.

260 Prin urmare, după cum susține Comisia în mod întemeiat, Hotărârea Tribunalului din 5 aprilie 2006, Degussa/Comisia (T-279/02, Rec., p. II-897, punctele 236 și 240), nu este de natură să susțină argumentul invocat de Siemens. Astfel, pe de o parte, fragmentele din hotărârea menționată invocate de Siemens nu au analizat constatarea încălcării sau durata acesteia, ci numai aprecierea gravității sale. Pe de altă parte, în cauza în care s-a pronunțat acea hotărâre, Comisia s-a întemeiat expres pe efectul pe care înțelegerea l-a avut asupra prețurilor produselor în cauză. Or, după cum s-a amintit la punctul precedent, este cert că această situație nu se regăsește în speță.

261 Prin urmare, argumentele formulate de Siemens, care au ca obiect susținerea lipsei unor noi repercusiuni a înțelegerii după 1 ianuarie 2004, sunt lipsite de relevanță.

262 În al doilea rând, trebuie arătat că, după cum a menționat Comisia în considerentul (215) al deciziei atacate pe baza declarațiilor date de grupul VA Tech și fără a fi contrazisă de Siemens, comunicările și reuniunile din cadrul înțelegerii după plecarea ABB aveau ca obiect în special schimbul de informații privind procedurile de cereri de ofertă aflate în derulare, poziția actorilor din afara înțelegerii, menținerea ori întreruperea contactelor și aspecte de securitate. Or, aceste subiecte de discuție demonstrează că, deși membrii care au rămas în înțelegere după plecarea ABB nu ajunseseră la un acord cu privire la proiecte concrete, aceștia aveau intenția să continue pe viitor înțelegerea sau, cel puțin, nu luaseră încă decizia de încetare a acesteia.

263 Această interpretare a situației de fapt nu este repusă în discuție, contrar celor susținute de Siemens, printr-o declarație dată de Hitachi privind sfârșitul înțelegerii. Astfel, această declarație a fost făcută sub forma unui tabel care a indicat, în privința diferitor reuniuni din cadrul înțelegerii, data, locul, participanții, o scurtă privire a obiectelor și, respectiv, sursa acestor informații în cadrul angajaților Hitachi. Mai întâi, trebuie arătat în această privință că informațiile referitoare la obiectul diferitor reuniuni sunt scurte și uneori generale. De exemplu, cu privire la reuniunile din 17 martie 2004 și din 8 aprilie 2004, s-a arătat că „scopul reuniunii era schimbul de informații” și, respectiv, că „[reuniunea la nivelul de lucru] includea o discuție generală privind piața”. Aceste informații nu evidențiază cu claritate subiectul exact al discuțiilor și, în orice caz, nu exclud faptul că era vorba despre un schimb de informații și despre discuții care constituiau o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE și a articolului 53 din Acordul privind SEE.

264 Pe de altă parte, trebuie observat că extrasele din declarația dată de Hitachi și depuse de Siemens conțin paginile 7278, 7280 și 7281 din dosarul de procedură în fața Comisiei, iar nu pagina 7279, care poate conține informații referitoare la alte reuniuni care au avut loc în perioada ianuarie-martie 2004. Independent de chestiunea credibilității acestora și a valorii lor probatorii, aceste documente nu rezumă în mod complet declarațiile date de Hitachi referitoare la reuniunile din 2004, în legătură cu

care Siemens susține că nu au mai determinat noi repercusiuni ale înțelegerii. Prin urmare, trebuie să se rețină că Siemens nu a dovedit această afirmație.

265 Rezultă că se impune respingerea celui de al treilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe lipsa unor noi repercusiuni ale înțelegerii începând cu luna ianuarie 2004.

266 Prin urmare, se impune respingerea celui de al doilea motiv în totalitate.

III — *Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o eroare de drept în stabilirea cuantumului amenzii*

267 Al treilea motiv invocat de Siemens cuprinde șase aspecte. În cadrul primului aspect, în opinia sa, cuantumul de plecare al amenzii este disproporționat. Al doilea aspect este întemeiat pe caracterul disproporționat al coeficientului multiplicator de descuajare. În cadrul celui de al treilea aspect, Siemens susține că durata încălcării avută în vedere de Comisie este incorectă. În cadrul celui de al patrulea motiv, în opinia Siemens, calificarea drept conducător care i-a fost aplicată este eronată. În cadrul celui de al cincilea aspect, Siemens susține că, în temeiul Comunicării privind cooperarea, Comisia ar fi trebuit să îi acorde o reducere a cuantumului amenzii. Al șaselea aspect este întemeiat pe faptul că Direcția Generală (DG) Concurență a constrâns *de facto* colegiul comisarilor.

A — Cu privire la primul aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al cuantumului de plecare al amenzii

²⁶⁸ În cadrul primului aspect al celui de al treilea motiv, Siemens susține, în esență, că cuantumul de plecare al amenzii care i-a fost aplicată este disproporționat în raport cu gravitatea încălcării și cu efectele sale economice și nu este corect motivat. În opinia sa, Comisia nu ar fi trebuit să califice încălcarea drept „foarte gravă” și, prin urmare, ar fi trebuit să stabilească cuantumul de plecare al amenzii sub 10 milioane de euro. Cu privire la acest aspect, Siemens formulează trei critici întemeiate, în primul rând, pe faptul că Comisia nu a furnizat proba efectelor înțelegerii, în al doilea rând, pe caracterul disproporționat al cuantumului de plecare al amenzii în raport cu importanța economică a încălcării și, respectiv, în al treilea rând, pe înscrierea sa într-o categorie incorectă.

1. Cu privire la prima critică, întemeiată pe lipsa unei dovezi privind efectele înțelegerii

a) Argumentele părților

²⁶⁹ Siemens contestă constatările Comisiei cuprinse în considerentele (477) și (484) ale deciziei atacate privind efectele înțelegerii, afirmând că acestea sunt contradictorii, inexacte și eronate. În opinia sa, întrucât Comisia a recunoscut în mod întemeiat că înțelegerea nu a avut niciun efect cuantificabil, în continuare aceasta nu ar putea să se refere, în cadrul stabilirii cuantumului de plecare, la preținsele efecte ale încălcării. În plus, Comisia nu ar fi prezentat niciun indiciu concret și credibil care să arate că înțelegerea a avut un impact asupra pieței, iar analiza ar demonstra de fapt că asemenea efecte nu au existat. Afirmția Comisiei potrivit căreia participarea îndelungată

la un sistem costisitor demonstrează că înțelegerea era rentabilă pentru membrii săi și, în consecință, avea un impact ar fi întemeiată pe simple ipoteze, iar nu pe factori economici obiectivi.

270 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

b) Aprecierea Tribunalului

271 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit textului punctului 1 A primul paragraf din Liniile directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) [CO] (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „Liniile directoare”), în cadrul stabilirii amenzii în funcție de gravitatea încălcării, Comisia ține seama în special de „impactul real [al încălcării] asupra pieței, atunci când acesta poate fi măsurat”.

272 În primul rând, cu privire la acest aspect, trebuie arătat că, în mod contrar afirmațiilor formulate de Siemens, Comisia nu a recunoscut nicidecum în decizia atacată că înțelegerea nu a avut niciun impact cuantificabil. În considerentul (477) al deciziei atacate, Comisia a arătat că, din cauza lipsei de informații privind prețurile probabile ale proiectelor GIS în SEE în lipsa înțelegerii, nu era posibilă măsurarea impactului real asupra pieței și că, prin urmare, nu s-a întemeiat în mod specific pe un impact special în cadrul stabilirii gravității încălcării, în conformitate cu punctul 1 A din Liniile directoare.

273 Depășind limitele obligațiilor care îi reveneau, Comisia a subliniat că, în speță, existau indicii reale și credibile care arătau cu o probabilitate rezonabilă că înțelegerea a avut un impact asupra pieței, întrucât aceasta fusese pusă efectiv în aplicare, avusese o durată mai mare de 16 ani, iar participanții erau pregătiți să suporte costuri considerabile pentru a-i continua existența. Această considerație nu poate fi interpretată în sensul că este contrară constatării imposibilității de a măsura acest impact. În mod evident, aceasta este destinată numai să precizeze că Comisia a considerat că înțelegerea a avut un impact, chiar dacă acesta nu putea fi măsurat în mod real și, prin urmare, nu putea fi luat în considerare în vederea stabilirii gravității încălcării.

274 În al doilea rând, în mod contrar celor susținute de Siemens, din considerentul (484) al deciziei atacate nu reiese că Comisia s-a referit la efectele înțelegerii cu ocazia stabilirii gravității încălcării. Astfel, formularea „având în vedere împrejurările descrise la punctul 8.3.1. de mai sus” [punct sub care a fost introdus considerentul (477) al deciziei atacate] trebuie interpretată în sensul că se referă în special la constatarea Comisiei potrivit căreia efectele înțelegerii nu erau cuantificabile.

275 Prin urmare, nu este necesar să se examineze dacă existența unui impact al înțelegerii asupra pieței putea fi prezumat pe baza indiciilor invocate de Comisie.

276 În consecință, prima critică invocată de Siemens trebuie respinsă.

2. Cu privire la a doua critică, întemeiată pe caracterul disproporționat al cuantumului de plecare al amenzii în raport cu importanța economică a încălcării

a) Argumentele părților

²⁷⁷ Conform susținerilor formulate de Siemens, cuantumul de plecare al amenzii este disproporționat în raport cu valoarea pieței relevante a produselor și în raport cu propria sa cotă de piață. Prin stabilirea acestui quantum la 45 de milioane de euro, Comisia s-ar fi desprins de practica sa decizională anterioară, deși are obligația să urmeze o practică decizională coerentă și nediscriminatorie. În opinia Siemens, acest quantum trebuie să fie net inferior celui de 35 de milioane de euro. Prin urmare, Siemens solicită Tribunalului ca, în cadrul competenței sale de fond, să reducă substanțial cuantumul de plecare al amenzii.

²⁷⁸ Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

b) Aprecierea Tribunalului

²⁷⁹ La punctul 1 A al patrulea și al șaselea paragraf, Liniile directoare prevăd luarea în considerare a capacității economice efective a autorilor încălcării de a cauza prejudicii semnificative altor operatori și a ponderii specifice a comportamentului fiecărei întreprinderi asupra concurenței, în special atunci când există o diferență considerabilă între dimensiunile întreprinderilor care au săvârșit o încălcare. În schimb, Liniile directoare nu prevăd necesitatea ca această capacitate economică efectivă a întreprinderilor sau ponderea specifică a comportamentului lor să fie apreciată în funcție

de un criteriu specific, precum cota lor de piață referitoare la produsul în cauză în SEE sau în cadrul pieței comune. Prin urmare, Comisia are libertatea să aplice în această privință un criteriu adecvat în raport cu împrejurările fiecărui caz specific.

280 În speță, după ce a constatat, în considerentul (479) al deciziei atacate, că încălcarea ar trebui calificată drept „foarte gravă” în sensul Liniilor directoare, în considerentele (480)-(490) ale deciziei atacate, Comisia a explicat tratamentul diferențiat pe care l-a aplicat diferitor întreprinderi în funcție de cotele de piață mondiale deținute de acestea, reflectând capacitatea economică a fiecăreia de a cauza concurenței un prejudiciu semnificativ.

281 În special în considerentul (481) al deciziei atacate, Comisia a explicat că, având în vedere caracterul mondial al acordurilor din cadrul înțelegerii, cifrele de afaceri mondiale reflectau cel mai fidel capacitatea întreprinderilor de a cauza un prejudiciu important altor operatori din SEE și contribuțiile fiecăreia dintre ele la eficacitatea înțelegerii în ansamblu sau, dimpotrivă, instabilitatea care ar fi afectat înțelegerea dacă o anumită întreprindere nu ar fi participat la înțelegere. În special, Comisia a subliniat faptul că rolul întreprinderilor japoneze ar fi fost considerabil subestimat dacă s-ar fi întemeiat pe cifrele de afaceri referitoare numai la SEE, întrucât, în temeiul acordurilor subsecvente înțelegerii, aceste întreprinderi s-au abținut într-o largă măsură de la activitățile pe piețele europene.

282 În sfârșit, Comisia a arătat că, în privința Siemens și a ABB, care dețineau fiecare între 23 % și 29 % din cifra de afaceri mondială aferentă proiectelor GIS, cuantumul de plecare al amenizii trebuia stabilit, pe baza valorii pieței din SEE, la 45 de milioane de euro.

283 Prin urmare, prin stabilirea cuantumului de plecare, Comisia a luat în considerare, fără a i se imputa o eroare vădită de apreciere, atât cifra de afaceri mondială aferentă proiectelor GIS, cât și valoarea pieței din SEE, primul dintre aceste criterii fiind destinat, conform considerentelor (480) și (481) ale deciziei atacate, împărțirii întreprinderilor în mai multe categorii. În special, aplicarea acestor criterii ține seama în mod adecvat de împrejurările cauzei, mai ales de faptul că participanții la înțelegere conveniseră cu privire la o împărțire a piețelor europene și japoneză aferentă fiecăruia dintre grupurile de producători. Nivelul amenzii rezultat dintr-o asemenea exercitare nu poate fi calificat ca fiind disproporționat.

284 În schimb, argumentele invocate de Siemens nu sunt convingătoare.

285 În primul rând, se impune respingerea argumentului formulat de Siemens, potrivit căruia, în Hotărârea din 28 iunie 2005, Dansk Rørindustri și alții/Comisia (C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctul 242), Curtea ar fi declarat că „beneficiul [pe care întreprinderile l-au putut obține din aceste practici [...] și valoarea mărfurilor în cauză] constituie elemente esențiale pentru stabilirea cuantumului amenzii.

286 Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că această citare incompletă nu redă în mod fidel conținutul punctului 242 din Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 285 de mai sus, care, în plus, nu poate fi interpretat complet în lipsa contextului acestuia. Astfel, punctele 241-243 din hotărârea menționată au următorul cuprins:

„241 Gravitatea încălcărilor trebuie stabilită în funcție de un număr mare de elemente, precum împrejurările specifice ale cauzei, contextul acesteia și valoarea de descurajare a amenzilor, fără să se fi stabilit o listă constrângătoare sau exhaustivă a criteriilor care trebuie luate în considerare în mod obligatoriu [...]

242 Printre elementele de natură să intre în aprecierea gravității încălcărilor figurează comportamentul fiecăreia dintre întreprinderi, rolul avut de fiecare dintre acestea în instituirea practicilor concertate, beneficiul pe care l-au putut obține din aceste practici, dimensiunea acestora și valoarea mărfurilor în discuție, precum și riscul pe care încălcările de acest tip îl reprezintă pentru obiectivele Comunității [...]

243 Rezultă, pe de o parte, că, în vederea stabilirii amenzii, se poate ține seama atât de cifra de afaceri globală a întreprinderii, care reprezintă o informație, chiar aproximativă și imperfectă, a dimensiunii acesteia și a puterii sale economice, cât și de partea din această cifră care provine din vânzarea mărfurilor care au făcut obiectul încălcării și care este, așadar, de natură să dea o informație asupra amplitudinii acesteia. Pe de altă parte, rezultă de aici că nu trebuie atribuită nici uneia, nici celeilalte din aceste cifre de afaceri o importanță disproporționată față de alte elemente de apreciere, astfel încât determinarea cuantumului unei amenzi adecvate nu poate fi rezultatul unui simplu calcul bazat pe cifra de afaceri globală. Această situație se regăsește în special atunci când vânzarea mărfurilor în discuție reprezintă doar o fracțiune redusă din această cifră [...]"

²⁸⁷ *Primo*, din cuprinsul punctului 241 din această hotărâre rezultă că enumerarea elementelor de natură a intra în aprecierea gravității unei încălcări, cuprinsă la punctul 242 din hotărârea menționată, nu este nici constrângătoare, nici exhaustivă. Prin urmare, Comisia are libertatea de a lua în considerare alte elemente sau de a atribui unora dintre elementele prevăzute la punctul 242 menționat o pondere mai mică, chiar de a nu ține deloc seama de acestea, dacă apreciază că o asemenea opțiune pare adecvată în raport cu împrejurările unei cauze specifice. O astfel de interpretare este confirmată și în cuprinsul punctului 243 din aceeași hotărâre. Așadar, Siemens nu poate să se întemeieze pe punctul 242 din această hotărâre pentru a susține că stabilirea cuantumului de plecare al amenzii ar trebui să fie proporțională cu dimensiunea proiectelor GIS în cadrul SEE.

288 *Secundo*, din prima teză cuprinsă la punctul 243 din Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 285 de mai sus, rezultă că noțiunea „valoarea mărfurilor în discuție”, utilizată la punctul 242 din această hotărâre, trebuie interpretată în sensul că este o măsură care indică partea din cifra de afaceri globală a întreprinderilor în cauză care provine din vânzarea produselor ce fac obiectul înțelegerii, iar nu în sensul că se referă la dimensiunea pieței acestor produse în SEE. Prin urmare, în cuprinsul acestui ultim punct, Curtea nu se pronunță nicidecum, contrar celor susținute de Siemens, cu privire la luarea în considerare a valorii pieței relevante în SEE.

289 În al doilea rând, după cum a arătat Comisia în mod întemeiat, nici Liniile directoare, nici dreptul comunitar în general nu prevăd ca amenziile aplicate de Comisie să fie obligatoriu proporționale cu valoarea pieței produselor în cauză. În schimb, Liniile directoare prevăd expres, în privința stabilirii gravității încălcării, luarea în considerare a altor factori între care, în special, capacitatea economică efectivă a întreprinderilor, caracterul descurajator al cuantumului amenzii, dimensiunea întreprinderilor în cauză și ponderea specifică a diferitor întreprinderi în cadrul unei înțelegeri, criterii aplicate de Comisie în considerentele (480) și (481) ale deciziei atacate.

290 În al treilea rând, trebuie amintit că practica decizională anterioară a Comisiei nu servește ea însăși drept cadru juridic pentru aplicarea amenzilor în materie de concurență (Hotărârea LR AF 1998/Comisia, punctul 87 de mai sus, punctul 234). În cadrul Regulamentului nr. 1/2003, Comisia dispune de o marjă de apreciere în stabilirea cuantumului amenzilor pentru a orienta comportamentul întreprinderilor în sensul respectării normelor de concurență. Prin urmare, împrejurarea că, în trecut, Comisia a aplicat amenzi de un anumit nivel anumitor tipuri de încălcări nu o poate priva de posibilitatea de a crește acest nivel în limitele indicate de Regulamentul nr. 1/2003, dacă acest lucru este necesar pentru a asigura punerea în aplicare a politicii comunitare privind concurența. Aplicarea eficace a normelor comunitare de concurență impune, dimpotrivă, posibilitatea adaptării de către Comisie în orice moment a nivelului amenzilor la necesitățile acestei politici (a se vedea, prin analogie,

Hotărârile Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 285 de mai sus, punctul 227, și Groupe Danone/Comisia, punctul 66 de mai sus, punctul 395).

- ²⁹¹ Din aceste considerații rezultă că întreprinderile implicate într-o procedură administrativă care poate avea drept consecință aplicarea unei amenzi nu pot dobândi încredere legitimă cu privire la faptul că nivelul amenzilor practicat anterior nu va fi depășit de Comisie. Prin urmare, întreprinderile respective trebuie să țină seama de posibilitatea ca, în orice moment, Comisia să decidă majorarea nivelului quantumului amenzilor în raport cu cel aplicat în trecut (Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 285 de mai sus, punctele 228 și 229).
- ²⁹² Rezultă că, având în vedere principiul legalității pedepselor prevăzut la articolul 7 paragraful 1 din CEDO, exemplele de decizii citate de Siemens nu pot repune în discuție legalitatea quantumului de plecare al amenzii, stabilit în speță de Comisie, chiar dacă, după cum susține Siemens, acesta este superior quantumurilor stabilite în alte cauze, în legătură cu o piață de valoare superioară celei a pieței în discuție.
- ²⁹³ Prin urmare, se impune respingerea celei de a doua critici invocate de Siemens.

3. Cu privire la a treia critică, întemeiată pe înscrierea Siemens într-o categorie incorectă

a) Argumentele părților

- ²⁹⁴ Pe de o parte, Siemens susține că, în cadrul stabilirii quantumului amenzii care urma a-i fi aplicată, Comisia ar fi trebuit să ia în considerare cifra sa de afaceri din 2001,

precum în cazul Fuji, Hitachi, Melco și Toshiba, iar nu cifra sa de afaceri din 2003, precum în cazul ABB, Alstom, Areva și al grupului VA Tech. Comisia nu ar fi aplicat, așadar, în mod corect, coerent și nediscriminatoriu propria sa metodă de stabilire a amenzilor. Pe de altă parte, Siemens consideră că nu ar fi trebuit să fie clasificată în aceeași categorie cu ABB, deoarece cifra sa de afaceri, din 2001 și din 2003, era, cu certitudine, inferioară cifrei de afaceri a ABB, după cum atestă anumite înscrisuri cuprinse în dosar. În plus, Siemens menționează incoerențe cu privire la valoarea pieței mondiale referitoare la proiectele GIS în 2001 și în 2003 și invocă obligația Comisiei de a indica cu precizie cota fiecărui participant din cifra de afaceri globală a înțelegerii în privința acestor 2 ani, precum și cifrele de afaceri pe care le-au realizat cu proiecte GIS.

295 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

b) Aprecieria Tribunalului

296 Mai întâi, trebuie să se facă distincția între două elemente diferite contestate de Siemens. Pe de o parte, în opinia exprimată de Siemens, Comisia ar fi trebuit să aleagă anul 2001 drept an de referință pentru a stabili cota acesteia de piață. Pe de altă parte, Siemens susține că, având în vedere cota sa de piață pretins mai scăzută decât cea a ABB, ea nu ar fi trebuit să fie înscrisă în prima categorie de întreprinderi cu ABB, ci în a doua categorie.

297 În primul rând, în ceea ce privește alegerea anului de referință pentru a stabili ponderea relativă a întreprinderilor, trebuie arătat că, deși Liniile directoare prevăd la punctul 1 A al patrulea și al cincilea alineat un tratament diferențiat al întreprinderilor în funcție de importanța lor economică, nu indică anul în raport cu care trebuie stabilită

ponderea relativă a întreprinderilor. Cu privire la acest aspect, punctul 5 litera (a) al doilea paragraf din Liniile directe, care prevede luarea în considerare a exercițiului financiar anterior anului luării deciziei, se aplică numai stabilirii cifrei de afaceri în temeiul respectării limitei de 10 %, în conformitate cu articolul 23 alineatul (2) al doilea paragraf din Regulamentul nr. 1/2003 și, prin urmare, nu este aplicabil stabilirii ponderii relative a întreprinderilor active în înțelegere.

298 În speță, anul 2003, ales de Comisie drept an de referință pentru a stabili ponderea relativă a Siemens și a altor întreprinderi europene, era ultimul an complet de activitate a înțelegerii. O asemenea alegere apare adecvată în vederea stabilirii ponderii relative a întreprinderilor respective, active în înțelegere.

299 Împrejurarea că anul 2001 a fost ales de Comisie drept an de referință pentru a stabili ponderea relativă a întreprinderilor japoneze a fost explicată, în considerentul (482) al deciziei atacate, prin circumstanțe speciale, specifice producătorilor japonezi, în special faptul că, din cauza restructurării activităților lor în materie de GIS în două întreprinderi comune, Comisia nu dispunea de cifre de afaceri separate în privința acestor întreprinderi. Or, pentru soluționarea prezentului litigiu, nu este necesară examinarea legalității tratamentului rezervat întreprinderilor japoneze. Astfel, chiar dacă se prezumă nelegalitatea acestui tratament, într-o asemenea ipoteză s-ar impune corectarea deciziei atacate în privința producătorilor japonezi, iar nu în privința Siemens.

300 În ceea ce privește, în al doilea rând, cota de piață pretins mai mică deținută de Siemens în raport cu ABB, Comisia s-a întemeiat, după cum s-a arătat în considerentul (483) al deciziei atacate, pe datele cifrice prezentate chiar de întreprinderi. În răspunsul din 5 iulie 2005 la o solicitare de informații din partea Comisiei, Siemens a indicat pentru anul 2003 o cifră de afaceri totală la nivel mondial în materie de GIS de 658,9 milioane de euro. Pe de altă parte, potrivit propriilor estimări, piața mondială

în materie de GIS avea, în anul 2003, o valoare de 2 305,5 milioane de euro, împrejurare care o situează în aceeași ordine de mărime ca cea din estimările Comisiei, care indică, la nota de subsol 444 a deciziei atacate, un quantum de 2 200 de milioane de euro în anul 2003 și, la punctul 4 al deciziei atacate, o bază de 1 700-2 300 de milioane de euro pentru anii 2001-2003. Contrar susținerilor Siemens, nu există incoerență între aceste cifre.

³⁰¹ Or, prin calcularea cotei de piață a Siemens pe baza datelor cifrice referitoare la anul 2003, prezentate chiar de Siemens, și anume o valoare totală a pieței de 2 305,5 milioane și o cifră de afaceri a Siemens de 658,9 milioane, rezultă o cotă de piață a acestei întreprinderi de aproximativ 28,59 % în 2003, care se situează la limita superioară a bazei de 23 %-29 % indicată de Comisie pentru primul grup de întreprinderi.

³⁰² Nu se poate admite contestarea acestei cifre din partea Siemens, cifră care a fost calculată pe baza propriilor sale date, prin invocarea unor documente interne ale Alstom și ale ABB care evidențiază o cotă de piață diferită în privința sa.

³⁰³ Mai mult, datele cifrice cuprinse în aceste înscrisuri se raportează la alți parametri decât cei luați în considerare de Comisie. Astfel, în ceea ce privește, pe de o parte, înscrisul întocmit de ABB prezentat în anexă la cererea introductivă, dincolo de faptul că se referă la anul 2002, iar nu la anul 2003, este intitulat „Substations Competitor Overview” (Observație privind competitorii în privința substațiilor) și, prin urmare, analizează doar situația pe piața substațiilor GIS, iar nu pe piața proiectelor GIS în general. În ceea ce privește, pe de altă parte, înscrisul întocmit de Alstom cuprins în anexa la cererea introductivă, dincolo de faptul că se raportează la anii 2001 și 2002, nu conține numai o listă a întreprinderilor care au participat la înțelegere, ci menționează și alte societăți („Others”), a căror cotă globală de piață ar fi de 33,8 %.

Or, astfel cum reiese din nota de subsol 444 a deciziei atacate, Comisia a efectuat calculele numai pe baza cifrelor de afaceri realizate de membrii înțelegerii, deoarece vânzările efectuate de alți producători nu afectează clasificarea referitoare la întreprinderi în cadrul prezentei cauze.

304 Prin urmare, se impune respingerea criticilor invocate de Siemens împotriva stabilirii cotei sale de piață de către Comisie, fără a fi necesar să se solicite Comisiei să depună cifrele de afaceri menționate de alte întreprinderi care au participat la înțelegere, precum solicită Siemens.

305 Rezultă că se impune respingerea celei de a treia critici invocate de Siemens și, pe cale de consecință, a primului aspect al celui de al treilea motiv în totalitate.

B — Cu privire la al doilea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al coeficientului multiplicator de descurajare

1. Argumentele părților

306 Siemens susține că factorul de descurajare de 2,5 aplicat de Comisie pentru a majora cuantumul de plecare al amenzii impuse este excesiv și disproporționat în raport cu cel aplicat în privința ABB și constituie o încălcare a principiului egalității de tratament. Din moment ce, în speță, Comisia ar fi optat pentru o metodă exclusiv

proporțională cu cifra de afaceri a întreprinderilor în cauză pentru a stabili multiplicatorul de descurajare, majorarea aplicată în cazul Siemens ar fi putut fi de maximum patru ori mai mare decât cea aplicată în cazul ABB, cifra de afaceri totală a Siemens fiind de numai patru ori mai mare decât cea a ABB. În consecință, Siemens solicită Tribunalului reducerea cuantumului amenzii care i-a fost aplicată. În plus, Siemens invocă o lipsă a motivării, întrucât Comisia nu a explicat metoda sa de calcul în decizia atacată.

307 În răspunsul la întrebările scrise adresate de Tribunal înainte de ședință, Siemens a precizat că se impunea reducerea din factorul de descurajare numărul 1 în calitate de element neutru multiplicării. Prin urmare, factorul de descurajare aplicat în privința Siemens ($2,5 - 1 = 1,5$) ar fi, în realitate, de șase ori mai mare decât cel în cazul ABB ($1,25 - 1 = 0,25$), iar nu de două ori mai mare.

308 Comisia contestă că a încălcat metoda pe care a ales-o pentru a stabili fiecare dintre coeficienții de descurajare. Aceasta subliniază că coeficientul de multiplicare descurajator ales este direct proporțional cu cifra de afaceri a diferitor întreprinderi în cauză. În fapt, coeficientul aplicat în cazul Siemens este chiar degresiv în raport cu cel aplicat în cazul ABB. În sfârșit, în ceea ce privește obligația de motivare, aceasta ar fi limitată în privința coeficientului multiplicator de descurajare. Pe de altă parte, datele cifrice ar vorbi de la sine.

309 În răspunsul la o întrebare adresată de Tribunal în cursul ședinței, Comisia a precizat că a acționat în trei etape. În primul rând, cifrele de afaceri ale întreprinderilor în cauză au fost împărțite la zece. În al doilea rând, din cifrele astfel obținute ar fi fost extrasă rădăcina. În al treilea rând, cifrele obținute ar fi făcut obiectul unei rotunjiri negative, care ar fi determinat coeficienți de descurajare aplicați efectiv diferitor întreprinderi în cauză și, în special, coeficientul de 2,5 aplicat în cazul Siemens. Pe de altă parte, Comisia a subliniat că nu avea obligația să prezinte metoda sa în detaliu în cuprinsul

deciziei și că, în orice caz, un multiplicator de 2,5 nu este neobișnuit în raport cu practica sa decizională anterioară.

2. Aprecierea Tribunalului

³¹⁰ În primul rând, în ceea ce privește critica întemeiată pe lipsa motivării, în sensul în care Comisia nu a explicat metoda de calcul al coeficienților multiplicatori de descurajare, trebuie amintit că motivarea impusă de articolul 253 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente, să își exercite controlul. Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinatarului sau altor persoane vizate în mod direct și individual de acest act. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 CE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (Hotărârea Curții din 2 aprilie 1998, Comisia/Sytraval și Brink's France, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 63).

³¹¹ În această privință, trebuie arătat că, deși decizia atacată nu indică metoda potrivit căreia Comisia a ajuns la stabilirea nivelului exact al coeficienților, din jurisprudență rezultă că cerințele normei fundamentale de procedură care este obligația de motivare sunt îndeplinite atunci când Comisia indică în decizie elementele de apreciere care i-au permis să măsoare gravitatea și durata încălcării, fără a fi obligată să

facă o expunere mai detaliată sau să prezinte elementele cifrice referitoare la modul de stabilire a amenzii (Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, *Cascades/Comisia*, C-279/98 P, Rec., p. I-9693, punctele 39-47, și Hotărârea Curții din 15 octombrie 2002, *Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia*, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, Rec., p. I-8375, punctele 463 și 464, și Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2006, *BASF/Comisia*, T-15/02, Rec., p. II-497, punctul 213).

- 312 În special, s-a statuat că indicarea elementelor cifrice care au orientat, îndeosebi cu privire la efectul de descurajare avut în vedere, exercitarea puterii de apreciere a Comisiei în cadrul stabilirii amenzilor este o posibilitate pe care Comisia este de preferat să o utilizeze, însă care depășește cerințele care decurg din obligația de motivare (Hotărârile *Cascades/Comisia*, punctul 311 de mai sus, punctele 47 și 48, și *BASF/Comisia*, punctul 311 de mai sus, punctul 214).

- 313 În speță, în considerentul (491) al deciziei atacate, Comisia a arătat:

„[...]cala amenzilor care pot fi aplicate permite deopotrivă stabilirea quantumului acestora la un nivel care le asigură un efect suficient de descurajator, luând în considerare dimensiunea fiecărei întreprinderi sancționate cu amendă și împrejurările specifice speței. În ceea ce privește întreprinderile cu o cifră de afaceri specific ridicată în raport cu alți actori, aplicarea unui coeficient multiplicator se justifică pentru asigurarea unui efect descurajator suficient.”

- 314 În continuare, Comisia a arătat, în privința fiecărei întreprinderi, cifra de afaceri mondială în 2005 și coeficientul alocat, date pe care le-a reluat într-un tabel. În cazul ABB, cu o cifră de afaceri în 2005 de 18 038 de milioane de euro, s-a aplicat un coeficient de 1,25. În cazul Melco, cu o cifră de afaceri mondială în 2005 de 26 336 de milioane de euro, s-a aplicat un coeficient de 1,5. În cazul Toshiba, cu o cifră de afaceri mondială în 2005 de 46 353 de milioane de euro, s-a aplicat un coeficient de 2. În cazul Hitachi, cu o cifră de afaceri mondială în 2005 de 69 161 de milioane de euro, s-a aplicat un coeficient de 2,5. În sfârșit, în cazul Siemens, cu o cifră de afaceri mondială în 2005 de 75 445 de milioane de euro, s-a aplicat un coeficient de 2,5.
- 315 Astfel, potrivit considerentului (491) al deciziei atacate, Comisia a considerat că se impunea o creștere a quantumului de plecare stabilit în cazul Siemens pentru a asigura efectul suficient de descurajator al amenzii, având în vedere dimensiunea și resursele globale ale acestei întreprinderi. Reiese deopotrivă că, în această privință, Comisia s-a întemeiat pe cifra de afaceri globală în anul 2005.
- 316 Cu privire la acest aspect, trebuie amintită jurisprudența constantă potrivit căreia cifra de afaceri globală oferă o informație, chiar dacă aproximativă și imperfectă, a dimensiunii și a puterii economice ale unei întreprinderi (Hotărârea Curții din 7 iunie 1983, *Musique Diffusion française și alții/Comisia*, 100/80-103/80, Rec., p. 1825, punctul 121, și Hotărârea *Baustahlgewebe/Comisia*, punctul 43 de mai sus, punctul 139, și Hotărârea *BASF/Comisia*, punctul 311 de mai sus, punctul 212).
- 317 Se observă astfel că, în decizia atacată, Comisia a prezentat corespunzător cerințelor legale elementele luate în considerare pentru creșterea quantumurilor de plecare al amenzilor în scop de descurajare permițând astfel Siemens să ia cunoștință de justificarea acestei creșteri în privința quantumului de plecare al amenzii care i-a fost aplicată și să își valorifice drepturile, iar instanței, să fie în măsură să își exercite controlul. În schimb, având în vedere jurisprudența citată la punctul 312 de mai sus, Comisia nu a avut obligația să expună în decizia atacată explicațiile cifrice pe care le-a furnizat

în cursul ședinței, acestea nefăcând obiectul cerințelor care decurg din obligația de motivare.

318 Prin urmare, se impune respingerea criticii întemeiate pe o lipsă a motivării.

319 În al doilea rând, trebuie respinsă afirmația Siemens potrivit căreia, în stabilirea coeficienților de descurajare, Comisia nu și-a urmat în mod fidel propria metodă caracterizată de cifra de afaceri și de coeficientul de descurajare aplicat în cazul ABB drept „punct de plecare”. Astfel, acest argument recurge la o confuzie între coeficientul de descurajare, pe de o parte, și majorarea cuantumului de plecare al amenzii care rezultă din aplicarea acestui coeficient, pe de altă parte. Or, deși Comisia a afirmat că a calculat coeficienții de descurajare în mod proporțional cu cifra de afaceri a întreprinderilor în cauză, în decizia atacată sau în înscrisurile sale de la Tribunal aceasta nu a afirmat că ar trebui să rezulte din aplicarea acestor coeficienți o majorare a cuantumului de plecare al amenzii care, la rândul său, ar fi proporțional cu cifra de afaceri. Dimpotrivă, din datele cifrice prezentate de Comisie în considerentul (491) al deciziei atacate rezultă că rata de creștere a amenzii, ca urmare a aplicării coeficientului de descurajare, este progresivă în raport cu cifra de afaceri a întreprinderilor în cauză.

320 Astfel cum susține Comisia, proporționalitatea coeficienților de descurajare poate fi verificată facil prin stabilirea unui grafic al diferiților coeficienți aplicați în raport cu cifrele de afaceri ale fiecărei întreprinderi în cauză. Graficul rezultat dintr-un asemenea exercițiu este o dreaptă și reprezintă, așadar, un raport de proporționalitate pentru toate întreprinderile în cauză – cu excepția Siemens, în privința căruia raportul este chiar degresiv, în sensul că i se aplică același coeficient ca lui Hitachi, deși cifra sa de afaceri mondială în 2005 era mai mare cu mai mult de 6 miliarde de euro față de cea a Hitachi. Un asemenea raport de proporționalitate este suficient pentru cerințele enunțate de Tribunal în Hotărârea Degussa/Comisia, punctul 260 de mai sus (punctul 338), în care a precizat că clasificarea întreprinderilor pe categorii în

vederea stabilirii coeficientului de descurajare, în conformitate cu principiul egalității de tratament, trebuie justificată în mod obiectiv. De asemenea, trebuie amintit în această privință că, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 316 de mai sus, cifra de afaceri globală a întreprinderilor constituie o informație privind dimensiunea și puterea sa economică.

321 Prin urmare, nu poate fi pusă în discuție o aplicare incoerentă din partea Comisiei a propriei metode de calcul, în detrimentul Siemens. În consecință, critica întemeiată pe caracterul excesiv al coeficientului de descurajare, bazată pe o asemenea aplicare incoerentă, trebuie respinsă.

322 Pentru același motiv, Siemens nu poate invoca în mod întemeiat Hotărârea din 29 aprilie 2004, Tokai Carbon și alții/Comisia, punctul 86 de mai sus (punctele 245-247) în ceea ce privește stabilirea coeficienților de descurajare. Astfel, în punctele menționate ale acestei hotărâri, Tribunalul a criticat, în esență, Comisia, întrucât nu a urmat în mod logic și coerent, în privința tuturor întreprinderilor în cauză, metoda pe care o alesese pentru a stabili coeficientul de descurajare. Or, în speță, după cum tocmai s-a arătat, o asemenea critică nu poate fi imputată în fapt Comisiei.

323 În al treilea rând, trebuie arătat că, deși, spre deosebire de coeficienții de descurajare, majorarea cuantumului de plecare ce rezultă din aplicarea acestora nu este proporțională cu cifra de afaceri a întreprinderilor în cauză, ci progresivă, această împrejurare reiese obligatoriu din aplicarea metodei alese de Comisie. Așadar, Comisia a considerat în mod evident că o asemenea majorare progresivă în raport cu cifra de afaceri era necesară în vederea asigurării unui efect suficient de descurajator al amenizilor pentru întreprinderile în cauză cu o cifră de afaceri specific crescută. Tribunalul nu poate înlocui această apreciere cu propria apreciere a caracterului suficient al coeficientului de descurajare aplicat cu atât mai mult în lipsa oricărui element factual

care să indice că sistemul aplicat de Comisie determină rezultate care depășesc ceea ce este necesar pentru a asigura caracterul suficient de descurajator al amenzilor.

324 Prin urmare, se impune respingerea celui de al doilea aspect al celui de al treilea motiv.

C — Cu privire la al treilea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe o eroare în stabilirea duratei încălcării

325 Siemens susține că, întrucât încălcarea este prescrisă în ceea ce privește perioada anterioară lunii aprilie 1999, Comisia s-a întemeiat pe o durată incorectă pentru a majora cuantumul de plecare al amenzii. În opinia exprimată de Siemens, Comisia putea să îi impute numai o încălcare cu o durată medie care justifică, în temeiul Li-niilor directoare, o majorare cu 20 % în raport cu cuantumul de plecare al amenzii.

326 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

327 Cu privire la acest aspect, trebuie amintit că, din moment ce excepția prescripției invocată de Siemens în privința primei etape a încălcării trebuie respinsă (a se vedea punctele 236-255 de mai sus), prezentul aspect, întemeiat pe aceeași excepție privind prescripția, trebuie deopotrivă respins.

D — Cu privire la al patrulea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe calificarea eronată a Siemens drept conducător al înțelegerii

328 În cadrul celui de al patrulea aspect al celui de al treilea motiv, care vizează calificarea eronată drept conducător care i-ar fi fost aplicată, Siemens formulează trei critici întemeiate, în primul rând, pe faptul că ABB a avut rolul de conducător al înțelegerii, în al doilea rând, pe faptul că ea nu a avut acest rol și, în al treilea rând, pe caracterul excesiv al majorării cuantumului de bază al amenzii care i-a fost aplicată din cauza rolului său de conducător al înțelegerii. În această privință, Siemens invocă o încălcare din partea Comisiei a obligației de motivare și a principiilor egalității de tratament și proporționalității pedepselor.

329 Înainte de examinarea celei de a treia critici, trebuie examinate împreună prima și a doua critică.

1. Cu privire la prima și la a doua critică, întemeiate pe faptul că ABB, iar nu Siemens, a avut rolul de conducător al înțelegerii

a) Argumentele părților

330 Siemens consideră că a demonstrat că nu a avut rolul de conducător al înțelegerii. În acest sens, în primul rând, amintește că faptele care îi sunt imputate în raport cu perioada 1988-1999 sunt prescrise și că, prin urmare, această perioadă nu poate fi luată în considerare ca circumstanță agravantă în vederea stabilirii cuantumului amenzii. În al doilea rând, Siemens susține că noțiunea de conducător este interpretată incorect de Comisie și nu respectă natura pur administrativă a serviciilor de secretariat pe care și

le-a asumat în cadrul înțelegerii. În al treilea rând, în opinia Siemens, Comisia nu ia în considerare faptul că, în perioada 2002-2004, nu și-a asumat niciun rol de secretariat.

331 Pe de altă parte, Siemens afirmă că nu se recunoaște de către Comisie rolul de instigator și de conducător avut de ABB în perioada 1988-1999, care contrazice calitatea sa de conducător în aceeași perioadă. În opinia sa, rolul îndeplinit de ABB în calitate de instigator, director și promotor al înțelegerii ar fi fost mult mai important decât rolul de secretar european al înțelegerii, asumat în prima etapă a participării sale la încălcare, iar Comisia l-a supraestimat. Siemens consideră că această inegalitate de tratament poate fi remediată numai prin anularea majorării cuantumului de bază al amenzii care i-a fost aplicată.

332 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

b) Aprecierea Tribunalului

Cu privire la rolul de conducător al înțelegerii

333 În considerentul (514) al deciziei atacate, Comisia a reținut în special în sarcina Siemens rolul de „conducător” al încălcării, în sensul punctului 2 a treia liniuță din Liniile directoare, pentru faptul că a exercitat rolul de secretar european al înțelegerii. În considerentele (514) și (522) ale deciziei atacate, Comisia a estimat că cuantumul de

bază al amenzii care urma a fi aplicată Siemens trebuia majorat cu 50%, ceea ce ar fi determinat un quantum de 396 562 000 de euro.

334 În ceea ce privește, mai întâi, argumentul invocat de Siemens potrivit căruia Comisia ar fi calificat-o în mod eronat conducător în a doua etapă a participării sale la înțelegere, în intervalul 2002-2004, acesta trebuie respins ca neîntemeiat. Astfel, deși este adevărat că considerentele (511)-(514) ale deciziei atacate, în care s-a apreciat rolul de conducător în cadrul examinării circumstanțelor agravante, nu conțin precizări în privința perioadelor în raport cu care Comisia a calificat Siemens și Alstom sau Areva drept conducători, considerentul (147) al deciziei atacate menționează expres că „funcția de [secretar european al înțelegerii] a fost exercitată până în septembrie 1999 de Siemens, urmată de Alstom în perioada 1999-2004”. În aceste condiții, nu se poate reține că, în privința perioadei 2002-2004, Siemens a fost calificat drept conducător de către Comisie.

335 În continuare, în ceea ce privește pretinsa prescripție a faptelor privind perioada 1988-1999, se face trimitere la considerațiile menționate la punctele 236-255 de mai sus, potrivit cărora prescripția nu a intervenit în privința primei etape a încălcării în legătură cu participarea Siemens.

336 În sfârșit, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, atunci când o încălcare a fost săvârșită de mai multe întreprinderi, în cadrul determinării cuantumului de bază al amenzilor, trebuie examinată gravitatea referitoare la participarea fiecăreia dintre ele (Hotărârea Curții din 16 decembrie 1975, Suiker Unie și alții/Comisia, 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663, punctul 623, și Hotărârile Aalborg Portland și alții/Comisia, punctul 48 de mai sus, punctul 92, Groupe Danone/Comisia, punctul 66 de mai sus, punctul 277, și BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 280). Această exercitare implică în special stabilirea rolurilor lor relative în încălcare pe durata participării la aceasta (Hotărârile

Comisia/Anic Partecipazioni, punctul 43 de mai sus, punctul 150, Groupe Danone/Comisia, punctul 66 de mai sus, punctul 277, și BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 280). Cu privire la acest aspect, lista neexhaustivă a circumstanțelor care pot justifica o majorare a cuantumului de bază al amenzii, stabilită la punctul 2 din Liniile directoare, cuprinde în special, la a treia sa liniuță, „rolul de conducător sau de instigator al încălcării” jucat de întreprindere.

337 Potrivit jurisprudenței, pentru a fi calificată „conducător” al unei înțelegeri, o întreprindere trebuie să fi reprezentat o forță motrice semnificativă pentru înțelegere (Hotărârea BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 374, și Hotărârea Tribunalului din 18 iunie 2008, Hoechst/Comisia, T-410/03, Rep., p. II-881, punctul 423) sau să fi avut o răspundere deosebită și concretă în funcționarea acesteia (a se vedea în acest sens Hotărârea BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 300). Această circumstanță trebuie apreciată global având în vedere contextul speței (a se vedea în acest sens Hotărârea BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctele 299 și 373). Calificarea drept „conducător” a fost reținută de jurisprudență în special când s-a stabilit că întreprinderea a exercitat funcții de coordonator în cadrul înțelegerii și, îndeosebi, a organizat și a înzestrat cu personal secretariatul însărcinat cu punerea în aplicare concretă a înțelegerii (Hotărârea Tribunalului din 9 iulie 2003, Archer Daniels Midland și Archer Daniels Midland Ingredients/Comisia, T-224/00, Rec., p. II-2597, denumită în continuare Hotărârea „ADM”, punctele 246 și 247) sau atunci când întreprinderea respectivă a avut un rol central în funcționarea concretă a înțelegerii, de exemplu, prin organizarea a numeroase reuniuni, prin colectarea și prin distribuirea informațiilor în cadrul înțelegerii, prin asumarea sarcinii de a reprezenta anumiți membri în cadrul înțelegerii sau formulând cel mai des propuneri referitoare la funcționarea înțelegerii (a se vedea în acest sens Hotărârea Curtii din 8 noiembrie 1983, IAZ International Belgium și alții/Comisia, 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 și 110/82, Rec., p. 3369, punctele 57 și 58, și Hotărârea BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctele 404, 439 și 461).

338 În speță, astfel cum rezultă din considerentele (511)-(513) ale deciziei atacate, Comisia a ținut seama de faptul că secretariatul european al înțelegerii a fost menținut pe toată durata înțelegerii și că a rămas stabil în timp, în pofida schimbării a numeroase

caracteristici organizaționale ale înțelegerii. Atribuțiile acestui secretariat ar fi fost numeroase. Prin trimitere la considerentele (121)-(123), (131), (132), (142), (147)-(149), (157)-(161), (173) și (185) ale deciziei atacate, Comisia a arătat că secretariatul european al înțelegerii a servit drept instrument de comunicare între întreprinderile europene membre ale înțelegerii, precum și între acestea și secretariatul japonez, că a convocat și a prezidat reuniunile și că a fost responsabil de înregistrarea cotelor. Siemens nu a contestat aceste fapte în fața Tribunalului. Comisia a considerat că reiese cu claritate din conținutul Acordurilor GQ și EQ, precum și din funcționarea concretă a înțelegerii că rolul de secretar european al înțelegerii era esențial. Având inițiativă și consacrand resurse considerabile în înțelegere, secretarul european ar fi făcut un serviciu considerabil înțelegerii respective și ar fi contribuit în mod cu totul deosebit la buna sa funcționare.

339 Siemens nu a contestat nici în cadrul procedurii administrative la Comisie, nici în fața Tribunalului faptul că și-a asumat, în timpul primei etape a participării sale la înțelegere, din 1988 până în 1999, funcțiile de secretar european al înțelegerii. Faptul că Siemens îndeplinea acest rol reiese, pe de altă parte, din mărturiile foștilor săi angajați, domnii E. și Tr. (a se vedea în această privință punctul 222 de mai sus). Cu toate acestea, Siemens susține că, în speță, secretarul european nu putea fi calificat conducător, deoarece rolul acestuia se limita la sarcini de comunicare și nu implica nici luarea de inițiative, nici o stare de spirit specific contrară normelor de concurență și întrucât nu dispunea de nicio putere discreționară.

340 În această privință, trebuie să se constate că sarcinile exercitate de secretarul european al înțelegerii i-ar conferi rolul de conducător pentru coordonarea înțelegerii și, în orice caz, pentru funcționarea sa concretă. Astfel, având în vedere această împrejurare, Comisia a putut considera în mod întemeiat, în decizia atacată, că secretarul european constituia punctul de contact dintre membrii înțelegerii și că avea un rol

crucial în funcționarea concretă în sensul că facilita schimbul de informații în cadrul acestora și că centraliza, colecta și schimba cu ceilalți membri ai înțelegerii informații esențiale funcționării sale. Acesta privea în special informații referitoare la proiectele GIS, deoarece secretarul organiza și asigura secretariatul reuniunilor de lucru.

³⁴¹ Acest rol crucial nu este repus în discuție de existența comitetului grupului european, care avea deopotrivă un rol important în înțelegere. Pe de altă parte, nu s-a contestat că Siemens a fost un membru permanent al acestui comitet. Prin urmare, funcțiile sale de secretar european al înțelegerii se adăugau calității sale de membru permanent al comitetului și o distingeau de alți membri permanenți ai comitetului, și anume ABB și Alstom.

³⁴² În plus, în considerentele (147) și (513) ale deciziei atacate, Comisia a putut considera în mod întemeiat că asigurarea secretariatului înțelegerii era o responsabilitate importantă care implica resurse substanțiale nu numai în termeni de timp și de personal pus la dispoziție. Fără coordonarea și organizarea centrală asigurate de secretarul european al înțelegerii, având în vedere complexitatea sa, neîndoielnic aceasta nu ar fi putut să funcționeze atât de eficient. Pe de altă parte, luând în considerare că nu s-a contestat că Siemens a executat în permanență sarcinile menționate, de la începutul încălcării în 1988 până la întreruperea participării sale în 1999, Comisia a putut concluziona în mod întemeiat că întreprinderea respectivă reprezentase, în speță, o forță motrice semnificativă pentru înțelegere, asigurând astfel un „rol de conducător în încălcare”, în sensul punctului 2 a treia liniuță din Liniile directoare.

³⁴³ Argumentele Siemens referitoare la rolul de conducător al ABB nu sunt de natură să repună în cauză această constatare.

344 În primul rând, în ceea ce privește argumentul invocat de Siemens potrivit căruia rolul de conducător al ABB ar contrazice calitatea sa de conducător, trebuie respinsă ipoteza aflată la baza acestui argument, potrivit căreia rolul de conducător al unei înțelegeri poate fi îndeplinit numai de o singură întreprindere.

345 Astfel, după cum rezultă din jurisprudență, este pe deplin posibil ca la două, sau chiar la mai multe, întreprinderi să li se atribuie simultan calitatea de conducător, îndeosebi în cadrul unei înțelegeri care implică un număr ridicat de participanți, precum a fost înțelegerea asupra proiectelor GIS, cel puțin în prima etapă a funcționării sale (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctele 439 și 440, și Hotărârea Tribunalului din 26 aprilie 2007, Bolloré și alții/Comisia, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 și T-136/02, Rep., p. II-947, punctul 561 și jurisprudența citată).

346 Prin urmare, chiar dacă se presupune că ABB trebuie calificată drept conducător al înțelegerii privind GIS, aceasta nu ar avea semnificația ca Siemens să nu poată fi deopotrivă calificat conducător.

Cu privire la pretinsa inegalitate de tratament a Siemens în raport cu ABB

347 În continuare, trebuie examinat argumentul invocat de Siemens potrivit căruia, prin stabilirea în sarcina sa a rolului de conducător, acesta nefiind stabilit în sarcina ABB, Comisia a încălcat principiul egalității de tratament, deoarece ABB a avut un rol de instigator și de conducător. Acest argument trebuie respins pentru două motive.

348 Pe de o parte, în ceea ce privește pretinsul rol de instigator al ABB, trebuie amintit că, după cum rezultă din însuși textul punctului 2 a treia liniuță din Liniile directoare, trebuie să se facă distincție între noțiunea „conducător” și noțiunea „instigator”. Astfel, în timp ce rolul de instigator este analizat în momentul stabilirii sau al extinderii unei înțelegeri, rolul de conducător este analizat în cadrul funcționării înțelegerii (Hotărârea BASF/Comisia, punctul 311 de mai sus, punctul 316). Prin urmare, conducătorul unei încălcări și instigatorul acesteia nu se găsesc într-o situație comparabilă, astfel încât, chiar dacă se presupune că, în mod greșit, Comisia nu a calificat ABB drept instigator al înțelegerii, tratarea diferită a acestei societăți în raport cu Siemens nu constituie o încălcare a principiului egalității de tratament.

349 Pe de altă parte, nici nu s-a stabilit, nici nu s-a afirmat că ABB și-a asumat funcțiile de secretar european al înțelegerii sau că le-a exercitat individual, în mod stabil și îndelungat, toate funcțiile atribuite în mod normal acestui secretar european. În plus, deși s-a admis în general chiar de către Comisie că ABB a avut un „rol semnificativ” în cadrul înțelegerii, nu s-a demonstrat că acest rol a fost comparabil din punctul de vedere al funcționării înțelegerii cu rolul avut de Siemens și de Alstom sau de Areva în calitate de secretari europeni ai înțelegerii.

350 Afirmațiile Siemens în această privință nu pot repune în cauză această constatare.

351 În primul rând, menționarea de către Siemens a rolului avut de ABB în cadrul înțelegerii asupra conductelor precalorifuge la sfârșitul anilor '80 este în afara discuției în cadrul prezentei cauze – dincolo de faptul, corect reținut în decizia atacată, că ABB trebuia să fie calificată drept persoană care a recurs la încălcări repetate în materie de înțelegeri.

352 În al doilea rând, elementele din dosar invocate de Siemens nu sunt de natură să susțină argumentul său potrivit căruia ABB trebuia calificată drept conducător al înțelegerii.

353 Astfel, spre deosebire de cele susținute de Siemens, împrejurarea că, în cadrul ABB, decizia de participare la înțelegere a putut fi luată la cel mai înalt nivel, chiar dacă se presupune că este demonstrată, nu confirmă nicidecum rolul motrice al ABB în înțelegere. Aceeași concluzie rezultă și din faptul că doi angajați ai ABB au fost succesiv, potrivit informațiilor date de domnul M., „European speaker”. Această împrejurare nu conferă întreprinderii respective o poziție de conducător în cadrul înțelegerii. Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că natura sarcinii îndeplinite de „European speaker” nu rezultă din înscrisurile dosarului, nici, în special, din înscrisurile invocate de Siemens. Mai mult, faptul că nici Acordul GQ, nici Acordul EQ nu menționează această funcție permite să se prezume că funcțiile de „European speaker” nu aveau importanță mare în funcționarea înțelegerii.

354 De asemenea, deși este adevărat că nota de subsol 153 a deciziei atacate menționează, după cum susține Siemens, o declarație dată de Areva potrivit căreia ABB ar fi prezidat reuniunile la nivelul conducerii, inserarea acestei note în subsolul paginii sub considerentul (147) al deciziei atacate și modul de redactare a declarației date de Areva menționează cu claritate că această declarație se raportează numai la perioada 2002-2004. Comisia nu impută Siemens faptul că a asigurat secretariatul înțelegerii în această perioadă relativ scurtă – astfel, Alstom sau Areva a exercitat acest rol în acea perioadă. Or, Siemens nu arată modul în care împrejurarea, chiar dacă se presupune că este demonstrată, că ABB a putut prezida reuniunile la nivelul conducerii pe o perioadă de mai puțin 2 ani în care secretariatul a fost asigurat de Alstom sau de Areva ar determina ca rolul avut de ABB să fie comparabil cu rolul avut de Siemens în perioada de mai mult de 11 ani în care Siemens a asigurat rolul de secretar european al înțelegerii.

355 Împrejurarea, menționată de Siemens, că ABB și Alstom au decis în 2000 să excludă întreprinderea VA Tech din înțelegere, pe calea unei puneri în scenă a unei „serate de adio”, nu demonstrează rolul de conducător avut de ABB. Astfel, dat fiind că, în urma concentrării care a avut loc pe piața relevantă, în înțelegere rămâneau numai trei întreprinderi europene după întreruperea participării din partea Siemens, nu se poate pune în discuție un rol de conducător atunci când două dintre aceste întreprinderi se aliază împotriva celei de a treia.

356 În sfârșit, afirmația făcută de Siemens potrivit căreia ABB a avut un rol determinant în organizarea și în punerea în aplicare a măsurilor de retorsiune adoptate împotriva Siemens după retragerea sa nu este susținut de niciun element de probă. Astfel, nici considerentul (169) al deciziei atacate, nici declarația domnului M., citată în acest considerent, nu conțin nici cea mai mică informație cu privire la un rol determinat avut de ABB în organizarea sau în punerea în aplicare a acestor măsuri de retorsiune.

357 Prin urmare, Siemens nu a dovedit că ABB s-a aflat într-o situație comparabilă cu propria situație, având în vedere calitatea sa de conducător, astfel încât se justifică tratamentul diferit care le-a fost aplicat.

358 În orice caz, chiar dacă se presupune că, în mod eronat, Comisia nu a calificat ABB drept conducător al înțelegerii, în pofda rolului semnificativ avut de întreprinderea ABB în cadrul înțelegerii, o asemenea nelegalitate, săvârșită în favoarea altuia, nu ar justifica admiterea motivului de anulare invocat de Siemens. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, respectarea principiului egalității de tratament sau al nediscriminării trebuie să se concilieze cu respectarea principiului legalității, ceea ce presupune că nimeni nu poate invoca în beneficiul său nelegalitatea săvârșită în favoarea altuia (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 9 octombrie 1984, Witte/Parlamentul European, 188/83, Rec., p. 3465, punctul 15, Hotărârea Tribunalului

SCA Holding/Comisia, punctul 184 de mai sus, punctul 160, Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, Mayr-Melnhof/Comisia, T-347/94, Rec., p. II-1751, punctul 334, și Hotărârea LR AF 1998/Comisia, punctul 87 de mai sus, punctul 367).

359 Or, după cum s-a arătat la punctele 339-342 de mai sus, Comisia a reținut în mod întemeiat, în privința Siemens, calificarea drept conducător al înțelegerii. Prin urmare, în măsura în care argumentarea expusă de Siemens urmărește tocmai o abținere nelegală de majorare a amenzii pe acest temei, ea nu poate, așadar, să fie primită (a se vedea în acest sens Hotărârile Mayr-Melnhof/Comisia, punctul 358 de mai sus, punctul 334, și SCA Holding/Comisia, punctul 184 de mai sus, punctul 160).

360 În consecință, se impune respingerea criticilor formulate de Siemens întemeiate pe faptul că aceasta nu a avut rolul de conducător al înțelegerii și că ABB ar trebui calificat drept instigator ori conducător al înțelegerii.

2. Cu privire la a treia critică, întemeiată pe caracterul excesiv al majorării cuantumului de bază al amenzii aplicate Siemens din cauza rolului său de conducător al înțelegerii

a) Argumentele părților

361 Siemens susține, cu titlu subsidiar, că, deși exercitarea temporară a activităților de secretariat ar trebui să justifice calificarea de conducător, majorarea cu 50 % aplicată de Comisie este excesivă și constituie o încălcare a principiilor egalității de tratament

și proporționalității. Invocând practica decizională a Comisiei, Siemens susține că o majorare cu 50% a cuantumului de bază al amenzii presupune existența altor circumstanțe agravante, suplimentare față de simpla împrejurare ca întreprinderea în cauză să fi desfășurat activități de secretariat. Siemens solicită Tribunalului, în cadrul competenței sale de fond, reducerea în mod substanțial a majorării care i-a fost aplicată.

362 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

b) Aprecierea Tribunalului

363 În primul rând, trebuie să se constate că argumentul potrivit căruia o majorare cu 50% ar fi superioară majorării aplicate în general în alte decizii ale Comisiei nu este de natură să evidențieze o încălcare a principiului proporționalității (Hotărârea Bolloré și alții/Comisia, punctul 345 de mai sus, punctul 579; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea ADM/Comisia, punctul 337 de mai sus, punctul 248).

364 În această privință, este suficient să se amintească faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, în cadrul determinării cuantumului fiecărei amenzi, Comisia dispune de putere de apreciere și nu are obligația să aplice, în acest scop, o formulă matematică precisă (Hotărârea Tribunalului din 6 aprilie 1995, Martinelli/Comisia, T-150/89, Rec., p. II-1165, punctul 59, Hotărârea Tribunalului din 14 mai 1998, Mo och Domsjö/Comisia, T-352/94, Rec., p. II-1989, punctul 268, și Hotărârea Bolloré și alții/Comisia, punctul 345 de mai sus, punctul 580). Prin urmare, Siemens nu poate întemeia

argumentul majorărilor aplicate de Comisie în alte cauze pentru critica bazată pe o încălcare a principiului proporționalității.

³⁶⁵ În al doilea rând, în ceea ce privește argumentul invocat de Siemens potrivit căruia majorarea cu 50 % a amenzii din cauza rolului său de conducător al înțelegerii încalcă și principiul egalității de tratament, trebuie amintit că, după cum s-a constatat la punctele 352-357 de mai sus, Siemens nu a demonstrat că, pe baza înscrisurilor din dosar, rolul ABB ar trebui calificat ca fiind echivalent cu propriul rol. În special, pretinsul rol motrice avut de ABB în cadrul înțelegerii nu este susținut de niciun element. Prin urmare, întrucât ABB și Siemens nu se află în aceeași situație, Comisia nu avea obligația să le trateze în același mod.

³⁶⁶ Pe de altă parte, chiar dacă se presupune că, după cum susține Siemens, pretinsa calitate a ABB de promotor al înțelegerii impune calificarea rolului avut de această întreprindere ca fiind echivalent celui avut de Siemens, calificare pe care, astfel, Comisia ar fi omis-o în mod eronat, o asemenea nelegalitate, săvârșită în favoarea altuia, nu ar justifica admiterea motivului de anulare invocat de Siemens. Astfel, după cum s-a amintit la punctul 358 de mai sus, respectarea principiului egalității de tratament sau al nediscriminării trebuie să se concilieze cu respectarea principiului legalității, ceea ce presupune că nimeni nu poate invoca în beneficiul său nelegalitatea săvârșită în favoarea altuia.

³⁶⁷ În al treilea rând, în privința caracterului proporțional al majorării pe baza calității de conducător a Siemens, din jurisprudență reiese că, în privința unei întreprinderi, faptul că a acționat în calitate de conducător al unei înțelegeri presupune că trebuie să poarte o răspundere deosebită în raport cu alte întreprinderi (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții IAZ International Belgium și alții/Comisia, punctul 337 de mai sus, punctele 57 și 58, Hotărârea Curții din 16 noiembrie 2000, Finnboard/Comisia,

C-298/98 P, Rec., p. I-10157, punctul 45, și Hotărârea Mayr-Melnhof/Comisia, punctul 358 de mai sus, punctul 291).

368 În speță, având în vedere importanța sarcinilor asumate de Siemens în cadrul înțelegerii, în calitate de secretar european al înțelegerii, astfel cum au fost descrise la punctele 338, 340 și 342 de mai sus, majorarea de 50 % nu poate fi calificată ca fiind disproporționată.

369 Prin urmare, se impune respingerea celei de a treia critici și, în consecință, a celui de al patrulea aspect al celui de al treilea motiv.

E — Cu privire la al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe o eroare vădită de apreciere în privința lipsei reducerii amenzii în temeiul Comunicării privind cooperarea

1. Argumentele părților

370 Siemens susține că, în mod greșit, Comisia nu i-a acordat o reducere a cuantumului amenzii în temeiul Comunicării privind cooperarea. Aceasta susține că a prezentat probe având valoare adăugată semnificativă și citează în acest sens comunicarea unei serii de reuniuni ale înțelegerii, un fișier reconstituit, o scrisoare a unui avocat privind

funcționarea înțelegerii în perioada 2002-2004, rezultatul inspecției interne a Siemens în 2005 și mărturiile foștilor săi angajați, domnii Tr., E. și Sch.

371 Comisia contestă argumentele invocate de Siemens.

2. Aprecierea Tribunalului

372 Conform punctului 21 din Comunicarea privind cooperarea, pentru a putea solicita o reducere a amenzii în temeiul comunicării respective, o întreprindere trebuie în special să furnizeze Comisiei elemente de probă cu privire la presupusa încălcare care reprezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu alte elemente de probă aflate deja în posesia Comisiei.

373 Potrivit punctului 22 din Comunicarea privind cooperarea, noțiunea „valoare adăugată” se referă la măsura în care elementele de probă furnizate întăresc, prin natura lor și/sau prin nivelul de detaliere al acestora, capacitatea Comisiei de a demonstra faptele în discuție.

374 Potrivit jurisprudenței, reducerea quantumului amenzilor în cazul cooperării întreprinderilor participante la încălcări ale dreptului comunitar al concurenței se întemeiază pe ideea că o astfel de cooperare facilitează sarcina Comisiei de a constata existența unei încălcări și, după caz, de a pune capăt acestei încălcări (a se vedea în acest sens Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 285 de mai sus, punctul 399, Hotărârile Tribunalului din 14 mai 1998, BPB de Eendracht/

Comisia, T-311/94, Rec., p. II-1129, punctul 325, Finnboard/Comisia, T-338/94, Rec., p. II-1617, punctul 363, și Mayr-Melnhof/Comisia, punctul 358 de mai sus, punctul 330).

375 După cum se menționează la punctul 29 din Comunicarea privind cooperarea, aceasta a creat așteptări legitime pe care se întemeiază întreprinderile care doresc să informeze Comisia cu privire la existența unei înțelegeri. Având în vedere încrederea legitimă pe care întreprinderile care doresc să colaboreze cu Comisia au putut să o aibă din această comunicare, Comisia are, așadar, obligația să i se conformeze cu ocazia aprecierii cooperării acestora, în cadrul stabilirii cuantumului amenzii impuse Siemens (a se vedea, prin analogie, Hotărârea Tribunalului din 15 martie 2006, Daiichi Pharmaceutical/Comisia, T-26/02, Rec., p. II-713, punctul 147 și jurisprudența citată).

376 În limitele trasate de Comunicarea privind cooperarea, Comisia beneficiază însă de o largă putere de apreciere pentru a evalua dacă elementele de probă comunicate de o întreprindere au sau nu au valoare adăugată, în sensul punctului 22 din Comunicarea privind cooperarea, și, eventual, pentru a admite o reducere în favoarea unei întreprinderi în temeiul acestei comunicări (a se vedea, prin analogie, Hotărârea Dansk Rørindustri și alții/Comisia, punctul 285 de mai sus, punctele 393 și 394, și Hotărârea Tribunalului din 14 decembrie 2006, Raiffeisen Zentralbank Österreich și alții/Comisia, T-259/02-T-264/02 și T-271/02, Rec., p. II-5169, punctul 532).

377 În speță, trebuie, așadar, să se verifice dacă, prin faptul că a considerat că declarațiile date de Siemens, menționate în considerentele (533)-(536) ale deciziei atacate, nu ar avea o valoare adăugată semnificativă, Comisia a săvârșit o eroare vădită de apreciere.

378 În ceea ce privește aceste declarații, trebuie arătat cu titlu introductiv că informațiile furnizate de Siemens în perioada cuprinsă între 28 mai 2004, data formulării cererii sale în temeiul Comunicării privind cooperarea, și comunicarea privind obiecțiunile, la sfârșitul lunii aprilie 2006, priveau numai a doua etapă a participării sale la înțelegere, și anume perioada 2002-2004. În schimb, până la comunicarea privind obiecțiunile, s-a observat lipsa oricărei reacții privind participarea la încălcare în perioada 1988-1999.

379 Pe de altă parte, trebuie subliniat că în toate comunicările efectuate în temeiul cooperării sale cu Comisia, Siemens a contestat întotdeauna că acordurile la care a participat aveau ca obiect proiecte GIS în SEE sau produsese efecte în SEE. Așadar, în raport cu un spirit de cooperare sinceră, aceste comunicări evidențiază mai degrabă o tentativă de a disimula, în toată măsura posibilă, conținutul real al acordurilor, astfel cum a fost dovedit de Comisie în decizia atacată.

380 Cu toate acestea, condiția cooperării totale prevăzută la punctul 11 din Comunicarea privind cooperarea se aplică numai cererilor de imunitate la amenzi, iar nu cererilor de clemență, astfel cum rezultă din cuprinsul punctului 20 din această comunicare. Prin urmare, lipsa evidență de sinceritate din declarațiile date de Siemens nu împiedică acordarea unei reduceri a amenzii în măsura în care, în conformitate cu punctul 21 din comunicarea menționată, ar fi furnizate elemente de probă având valoare adăugată semnificativă.

381 Cu privire la pretinsa valoare adăugată a informațiilor furnizate de Siemens, în primul rând, aceasta susține că, în scrisoarea din 28 mai 2004, a descris „mai mult decât în detaliu o serie întreagă de reuniuni ale înțelegerii”.

382 În această privință, trebuie arătat că, în cererea din 28 mai 2004 în temeiul Comunicării privind cooperarea, Siemens a recunoscut că, de la începutul anului 2002,

angajații săi, domnii R., S. și Ze., au avut contacte cu ABB, cu Alstom sau cu Areva și cu grupul VA Tech și că a depus o primă listă de reuniuni la nivelul conducerii și la nivel operațional. Cu toate acestea, Siemens a arătat că obiectul acestor contacte era „benchmarking” – cu alte cuvinte, schimbul de bune practici în vederea creșterii competitivității întreprinderilor din sector – și discutarea posibilității de cooperare în materie de livrări comune sau de schimb de produse preliminare. În plus, Siemens a recunoscut și că în cursul acestor reuniuni fusese discutat un număr foarte limitat de proiecte concrete. Cu toate acestea, Siemens a menționat că era vorba numai despre proiecte internaționale, fără nicio legătură cu SEE. Mai mult, aceste proiecte nu ar fi făcut obiectul unor acorduri asupra prețurilor, ci s-ar fi solicitat un comportament „rezonabil” din partea producătorilor în ceea ce privește nivelul ofertelor lor.

383 Aceste informații nu pot fi calificate „elemente de probă cu privire la presupusa încălcare” în sensul alineatului (21) al Comunicării privind cooperarea, deoarece acestea evidențiază numai contacte cu totul fără importanță între producătorii europeni de GIS. Mai mult, după cum a arătat Comisia în considerentul (534) al deciziei atacate, fără a fi contrazisă de Siemens, aceasta avea deja cunoștință despre aceste reuniuni, precum și despre participanții la ele.

384 În al doilea rând, Siemens susține că a decodat și că a furnizat Comisiei unele date.

385 Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că, în scrisoarea din 23 iulie 2004, Siemens a depus diverse documente. *Primo*, Siemens a depus o listă de proiecte GIS în legătură cu care trebuiau depuse oferte în anii 2002 și 2003, situate exclusiv în afara SEE, cu menționarea producătorilor cărora le erau alocate, această listă fiind reconstituită dintr-un fișier pus sub sechestru cu ocazia inspecțiilor efectuate de Comisie în incintele Siemens. *Secundo*, Siemens a depus o listă a comunicărilor efectuate între 22 aprilie 2004 și 22 mai 2004, cu cartea SIM a angajatului său, domnul Ze. *Tertio*,

Siemens a depus mai multe documente descoperite în computerul portabil al domnului Ze. și care aminteau posibilitățile de cooperare bilaterală avute în vedere cu ceilalți producători GIS.

386 În ceea ce privește lista de proiecte, aceasta nu conține niciun proiect GIS în Europa și, prin urmare, nu poate oferi informații privind efectele înțelegerii în SEE. În ceea ce privește lista comunicațiilor telefonice, aceasta conține numai data, ora și durata apelurilor de ieșire, precum și numărul apelat. În plus, Siemens nu a arătat în ce măsură această listă ar fi putut servi Comisiei pentru a stabili existența înțelegerii – cu atât mai mult cu cât aceasta se raportează la o perioadă (lunile aprilie și mai 2004) în care, în opinia exprimată de Siemens, încălcarea încetase deja să existe. În sfârșit, documentele provenite din computerul portabil al domnului Ze. evidențiază numai proiecte de cooperare fără importanță, care nu prezintă nicio legătură cu înțelegerea în cauză, precum activități de benchmarking și eventuala formare a unor consorții pentru anumite proiecte.

387 Prin urmare, niciunul dintre aceste documente nu poate fi calificat element de probă care să întărească capacitatea Comisiei de a demonstra existența înțelegerii.

388 În al treilea rând, Siemens susține că a comunicat o scrisoare redactată în numele foștilor săi angajați care au participat la înțelegere în care se descria „în detaliu modul de funcționare a înțelegerii” și enumera „cu minuțiozitate acordurile privind diferite proiecte [GIS] în SEE”. În opinia sa, acest înscris reprezintă un „înscris exact care relatează acordurile încheiate în perioada 2002-2004”.

389 Cu privire la acest aspect, trebuie observat că, la 7 decembrie 2004, Siemens a comunicat efectiv Comisiei o scrisoare din 25 noiembrie 2004, redactată de consilierul

juridic al foștilor colaboratori ai Siemens neidentificați. Siemens presupune că este vorba despre domnul R., despre domnul S. și/sau despre domnul Z., prin intermediul cărora, potrivit constatărilor Comisiei, era reprezentată în a doua etapă a participării la încălcare. În această scrisoare sunt rezumate declarațiile acestor angajați și se arată în special că, în cursul reuniunilor care au avut loc începând cu luna octombrie 2002 cu ABB, cu Alstom și cu grupul VA Tech, fuseseră discutate proiecte GIS în cadrul pieței comune în vederea coordonării comportamentelor, a încheierii de acorduri și a stabilirii prețurilor, că Alstom își asumase sarcini de secretariat și că comunicarea se făcea pe cale telefonică, prin fax și prin e-mailuri codate. În scrisoarea de înaintare din 7 decembrie 2004, Siemens a arătat că, în lumina conținutului scrisorii menționate, declarațiile sale anterioare erau eventual incomplete sau chiar eronate. De asemenea, Siemens a precizat, contrar celor afirmate în fața Tribunalului, că „informațiile transmise [nu erau] foarte detaliate”.

390 Deși aceste informații au o anumită valoare probatorie în raport cu încălcarea – Comisia a citat scrisoarea din 25 noiembrie 2004 la nota de subsol 153 a deciziei atacate în sensul că a confirmat faptul că Alstom sau Areva asigurase secretariatul european ca urmare a retragerii Siemens în 1999 – acestea confirmă doar elemente pe care Comisia le deținea deja înainte. Astfel, Areva a recunoscut, prin intermediul unui înscris transmis Comisiei prin fax la 25 mai 2004, că a asigurat secretariatul. Prin urmare, informațiile prezentate de Siemens nu pot fi calificate în sensul că reprezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele de probă aflate deja în posesia Comisiei.

391 În al patrulea rând, Siemens susține că a analizat situația concurenței pe principalele piețe ale Uniunii și și-a prezentat concluziile Comisiei, iar nicio altă întreprindere nu a furnizat informații la fel de detaliate privind contextul pieței și al concurenței.

392 În această privință, trebuie observat că la 4 iulie 2005, Siemens a comunicat Comisiei rezumatul scris al unei inspecții interne. Siemens a arătat că, în cadrul acestei inspecții, a examinat îndeosebi toate proiectele GIS pe care le realizase în Europa în perioada ianuarie 2000-aprilie 2004, sub aspectul respectării dispozițiilor legale în materie de înțelegeri. În opinia sa, în pofida eforturilor considerabile pe care le consimțise, această inspecție nu a ajuns la rezultate concrete, susceptibile să confirme obiecțiunile formulate de Comisie și nu a permis constatarea neregularităților care să permită să se concluzioneze asupra existenței unor acorduri între concurenți în privința unor proiecte specifice în Uniune.

393 Prin urmare, nu se poate acorda valoare probatorie informațiilor transmise de Siemens la 4 iulie 2005. În special, nu reiese că preținsele „informații detaliate privind contextul pieței și al concurenței” au întărit capacitatea Comisiei de a demonstra încălcarea constatată în decizia atacată și au, așadar, o valoare adăugată semnificativă.

394 În al cincilea rând, Siemens susține că a transmis Comisiei mărturiile foștilor săi angajați, domnii Tr., E. și Sch., care conțineau informații detaliate privind încheierea Acordului GQ și rolul avut de ABB în cadrul înțelegerii.

395 Cu privire la acest aspect, trebuie arătat că, în anexa la o scrisoare din 7 august 2006, Siemens a comunicat Comisiei procesele-verbale al mărturiilor foștilor săi angajați, domnii Tr., E. și Sch. În scrisoarea menționată, consilierul juridic al Siemens a rezumat în esență mărturiile respective. Aceasta a arătat în special că BBC, devenită ABB, a avut inițiativa Acordului GQ și că fusese promotorul discuțiilor preliminare în cadrul producătorilor europeni, că Acordul GQ viza piețele din Orientul Mijlociu și nu privea proiecte europene, că Siemens s-a distanțat de Acordul GQ la sfârșitul anului 1998 sau, cel mai târziu, la începutul anului 1999 și că înțelegerea la care a participat Siemens în perioada 2002-2004 nu avea nicio legătură cu înțelegerea anterioară bazată pe Acordul GQ.

396 Trebuie deopotrivă să se observe că aceste observații au fost transmise la mai mult de trei luni după comunicarea privind obiecțiunile, intervenită la sfârșitul lunii aprilie 2006, în care Comisia își expusese deja mijloacele de probă privind încălcarea imputată producătorilor GIS. În plus, singurul element nou care rezultă din toate aceste mărturii este afirmația potrivit căreia ABB ar fi fost instigatorul și promotorul încheierii Acordului GQ. Or, după cum s-a constatat la punctele 350-357 de mai sus, această afirmație nu este susținută de alte elemente din dosar. Prin urmare, mărturiile domnilor Tr, E. și Sch. nu pot fi calificate drept elemente care au întărit capacitatea Comisiei de a demonstra încălcarea constatată în decizia atacată și nu au o valoare adăugată semnificativă.

397 Din cele de mai sus rezultă că, prin refuzul de a acorda Siemens o reducere a amenzii aplicate, Comisia nu a încălcat Comunicarea privind cooperarea. Prin urmare, se impune respingerea celui de al cincilea aspect al celui de al treilea motiv.

F — Cu privire la al șaselea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe faptul că DG Concurență ar fi constrâns de facto colegiul comisarilor

1. Argumentele părților

398 Siemens denunță faptul că, puțin înainte de decizia colegiului comisarilor în prezenta cauză, anumite mijloace media au anunțat că ar fi aplicată o amendă într-un cuantum exorbitant întreprinderilor care au participat la presupusa înțelegere, indicând exact cuantumul amenzilor aplicate diferitor întreprinderi în cauză. Siemens consideră că această modalitate de a proceda constituie o încălcare a principiului fundamental al dreptului comunitar în temeiul căruia colegiul comisarilor adoptă deciziile pe propria răspundere și în mod autonom.

399 Comisia își exprimă regretul în legătură cu incidentul invocat de Siemens. Cu toate acestea, Comisia subliniază că publicarea acestor date cifrice nu a fost intenționată, nici chiar conștientă. Ea ar fi efectuat, fără succes, o anchetă internă cu privire la acest aspect pentru a identifica scurgerea de informații și ulterior și-a modificat practica decizională pentru a evita reproducerea unui asemenea incident. Cu privire la aprecierea juridică a acestui aspect, Comisia consideră că publicarea prematură de acest gen nu este de natură să restrângă independența comisarilor și că incidentul menționat nu repune în discuție legalitatea deciziei atacate.

2. Aprecierea Tribunalului

400 Trebuie amintit că articolul 287 CE instituie obligația în sarcina membrilor, a funcționarilor și a agenților instituțiilor Comunității „să nu divulge informațiile care, prin natura lor, constituie secret profesional și, îndeosebi, informațiile referitoare la întreprinderi și la relațiile lor comerciale sau la elementele de preț de cost”. Deși această dispoziție are în vedere mai ales informațiile colectate de la întreprinderi, adverbul „îndeosebi” arată că este vorba despre un principiu general care se aplică în mod identic și altor informații confidențiale (Hotărârea Curții din 7 noiembrie 1985, Adams/Comisia, 145/83, Rec., p. 3539, punctul 34; a se vedea de asemenea, în acest sens, Hotărârea Tribunalului din 18 septembrie 1996, Postbank/Comisia, T-353/94, Rec., p. II-921, punctul 86).

401 În speță, din dosar reiese că, înainte de adoptarea deciziei atacate, elemente esențiale ale proiectului de decizie supus aprobării definitive a colegiului comisarilor au făcut obiectul unei divulgări către o agenție de presă. Astfel, la 23 ianuarie 2007, cu o zi înainte de adoptarea deciziei atacate, către ora 19, această agenție a publicat informații exacte cu privire la cuantumul total al amenzilor și la cuantumul amenzilor individuale aplicate Siemens, Melco și Alstom, precum și informația potrivit căreia ABB a beneficiat de imunitate la amenzi în calitate de informator al Comisiei. Comisia, prin

faptul că a afirmat că nu a identificat autorul divulgării către presă, nu a contestat că scurgerea de informații s-a produs în cadrul serviciilor sale.

402 Potrivit unei jurisprudențe constante, o neregularitate de acest gen poate determina anularea deciziei în cauză dacă s-a dovedit că, în lipsa acestei neregularități, decizia menționată ar fi avut un conținut diferit (Hotărârile Suiker Unie și alții/Comisia, punctul 336 de mai sus, punctul 91, și Dunlop Slazenger/Comisia, punctul 174 de mai sus, punctul 29). Or, în speță, Siemens nu a furnizat o asemenea dovadă. Astfel, nimic nu lasă să se presupună că, dacă informațiile în litigiu nu ar fi fost divulgate, colegiul comisarilor ar fi modificat cuantumul amenzii sau conținutul deciziei propuse. În special, nu există niciun element potrivit căruia colegiul comisarilor în ansamblu sau anumiți comisari s-ar fi simțit constrânși sau ar fi considerat că nu ar putea să nu țină seama de elementele din proiectul de decizie care făcuseră deja obiectul unei divulgări în presă.

403 Prin urmare, și acest aspect al celui de al treilea motiv trebuie înlăturat. Așadar, al treilea motiv trebuie respins în totalitate.

404 Întrucât cele trei motive invocate de Siemens au fost respinse, se impune respingerea acțiunii.

Cu privire la cheltuielile de judecată

405 Potrivit articolului 87 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Siemens a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată, conform concluziilor Comisiei.

Pentru aceste motive,

TRIBUNALUL (Camera a doua)

declară și hotărăște:

1) Respinge acțiunea.

2) Obligă Siemens AG la plata cheltuielilor de judecată.

Pelikánová

Jürimäe

Soldevila Fragoso

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 3 martie 2011.

Semnături

Cuprins

Istoricul cauzei	II - 491
Procedura și concluziile părților	II - 496
În drept	II - 497
I — Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o încălcare a articolului 81 alineatul (1) CE și a articolului 53 alineatul (1) din Acordul privind SEE	II - 498
A — Cu privire la primul aspect al primului motiv, întemeiat pe o „descriere insuficientă a încălcărilor imputate”	II - 498
1. Argumentele părților	II - 498
2. Aprecierea Tribunalului	II - 499
B — Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, întemeiat pe o „analiză incorrectă a pretinselor acorduri și a efectelor acestora pe piața comună”	II - 499
1. Argumentele părților	II - 500
2. Aprecierea Tribunalului	II - 501
a) Cu privire la sarcina probei	II - 503
b) Cu privire la valoarea probatorie a Acordului GQ și a Acordului EQ	II - 508
c) Cu privire la dovada referitoare la înțelegerea comună	II - 509
Cu privire la declarațiile date de ABB și de martor, domnul M.	II - 510
Cu privire la declarațiile date de Fuji	II - 517
Cu privire la declarațiile date de Hitachi	II - 521
Cu privire la lipsa vreunei obiecții din partea Areva, a Alstom și a grupului VA Tech	II - 524
	II - 627

Cu privire la lista proiectelor GIS în Europa	II - 525
— Cu privire la originea și la data întocmirii listei globale, precum și cu privire la calificarea acesteia drept element de probă	II - 527
— Cu privire la afirmația potrivit căreia proiectele GIS în Europa menționate în lista globală nu au fost discutate în cadrul înțelegerii	II - 528
— Cu privire la proiectele pretins menționate de mai multe ori sau care nu au fost puse în aplicare	II - 531
— Cu privire la rata redusă de proiecte GIS în Europa înregistrate în lista globală	II - 531
— Cu privire la pretinsa lipsă, în cadrul înțelegerii, a alocării în favoarea Siemens de proiecte GIS în SEE	II - 533
— Cu privire la analiza econometrică prezentată de Siemens ..	II - 535
Cu privire la elementele de probă scrise	II - 537
— Cu privire la Acordul GQ și la Acordul EQ	II - 538
— Cu privire la documentul identificat în incintele grupului VA Tech, intitulat „Sinteza discuției cu JJC”	II - 542
— Cu privire la schimbul de corespondență din 18 ianuarie 1999 între domnii Wa., J. și B., angajați ai grupului VA Tech	II - 544
— Cu privire la elementele de probă scrise care se raportează la fapte care au avut loc în perioada 2002-2004	II - 545
d) Concluzii privind al doilea aspect al primului motiv	II - 546
Cu privire la efectele înțelegerii în cadrul SEE	II - 546

Cu privire la rezervarea piețelor europene și japoneză grupului de producători europeni, respectiv grupului de producători japonezi ..	II - 547
Cu privire la protecția „țărilor de origine” în Europa	II - 548
II — Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 25 din Regulamentul nr. 1/2003	II - 549
A — Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe lipsa dovedirii unei participări la înțelegere în intervalul aprilie-septembrie 1999	II - 549
1. Argumentele părților	II - 549
2. Aprecierea Tribunalului	II - 550
a) Cu privire la repartizarea sarcinii probei între Siemens și Comisie ..	II - 551
b) Cu privire la valoarea probatorie a elementelor pe care Comisia își întemeiază aprecierea potrivit căreia Siemens și-a întrerupt participarea la înțelegere la 1 septembrie 1999	II - 553
Cu privire la declarațiile date de ABB și de domnul M.	II - 554
Cu privire la documentul intitulat „Sinteză discuții cu JJC”	II - 558
Cu privire la declarațiile date de Areva, de Melco, de Fuji și de Hitachi/JAEPS	II - 559
— Cu privire la declarațiile date de Areva	II - 559
— Cu privire la declarațiile date de Melco	II - 561
— Cu privire la declarațiile date de Fuji	II - 562
— Cu privire la declarațiile date de Hitachi	II - 563
Concluzie intermediară	II - 563
c) Cu privire la elementele invocate de Siemens pentru a dovedi întreruperea participării sale la încălcare începând cu luna aprilie 1999 ..	II - 564
	II - 629

Cu privire la probele economice empirice ale intreruperii participării sale la încălcarea cel mai târziu în luna aprilie 1999	II - 564
Cu privire la mărturia domnului Se.	II - 565
Cu privire la mărturiile domnilor Tr., E. și Sch.	II - 566
Cu privire la lipsa dovezii privind participarea Siemens la un acord referitor la proiecte GIS după luna aprilie 1999	II - 569
Cu privire la lipsa dovezii privind o reuniune după 22 aprilie 1999 ..	II - 570
 B — Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe prescripția investigărilor	II - 572
1. Argumentele părților	II - 572
2. Aprecierea Tribunalului	II - 572
 C — Cu privire la al treilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe neparticiparea la o înțelegere după 1 ianuarie 2004	II - 578
1. Argumentele părților	II - 578
2. Aprecierea Tribunalului	II - 578
 III — Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe o eroare de drept în stabilirea cuantumului amenzii	II - 581
 A — Cu privire la primul aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al cuantumului de plecare al amenzii	II - 582
1. Cu privire la prima critică, întemeiată pe lipsa unei dovezi privind efectele înțelegerii	II - 582
a) Argumentele părților	II - 582
b) Aprecierea Tribunalului	II - 583
2. Cu privire la a doua critică, întemeiată pe caracterul disproporționat al cuantumului de plecare al amenzii în raport cu importanța economică a încălcării	II - 585

a) Argumentele părților	II - 585
b) Aprecierea Tribunalului	II - 585
3. Cu privire la a treia critică, întemeiată pe înscrierea Siemens într-o categorie incorectă	II - 590
a) Argumentele părților	II - 590
b) Aprecierea Tribunalului	II - 591
B — Cu privire la al doilea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe caracterul disproporționat al coeficientului multiplicator de descurajare	II - 594
1. Argumentele părților	II - 594
2. Aprecierea Tribunalului	II - 596
C — Cu privire la al treilea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe o eroare în stabilirea duratei încălcării	II - 601
D — Cu privire la al patrulea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe calificarea eronată a Siemens drept conducător al înțelegerii	II - 602
1. Cu privire la prima și la a doua critică, întemeiate pe faptul că ABB, iar nu Siemens, a avut rolul de conducător al înțelegerii	II - 602
a) Argumentele părților	II - 602
b) Aprecierea Tribunalului	II - 603
Cu privire la rolul de conducător al înțelegerii	II - 603
Cu privire la pretinsa inegalitate de tratament a Siemens în raport cu ABB	II - 608
2. Cu privire la a treia critică, întemeiată pe caracterul excesiv al majorării cuantumului de bază al amenzii aplicate Siemens din cauza rolului său de conducător al înțelegerii	II - 612
a) Argumentele părților	II - 612
	II - 631

b) Aprecierea Tribunalului	II - 613
E — Cu privire la al cincilea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe o eroare vădită de apreciere în privința lipsei reducerii amenzii în temeiul Comunicării privind cooperarea	II - 615
1. Argumentele părților	II - 615
2. Aprecierea Tribunalului	II - 616
F — Cu privire la al șaselea aspect al celui de al treilea motiv, întemeiat pe faptul că DG Concurență ar fi constrâns <i>de facto</i> colegiul comisarilor	II - 623
1. Argumentele părților	II - 623
2. Aprecierea Tribunalului	II - 624
Cu privire la cheltuielile de judecată	II - 626